

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Rapport

R57: 1974

TEKNISKA HÖGSKOLAN I LUND
SEKTIONEN FÖR VÄG- OCH VATTEN
BIBLIOTEKET

**Kartläggning av barns
aktiviteter inom två
moderna bostadsområden**

Pia Björklid-Chu

Byggforskningen

Kartläggning av barns aktiviteter inom två moderna bostadsområden

Pia Björklid-Chu

Bostaden och närmiljön utomhus utgör de flesta barns huvudsakliga miljö under hela uppväxttiden. Kompletterande miljöer såsom förskola eller annan barnverksamhet nås av relativt få barn. Endast ca 1/5 av alla förskolebarn nås av förskolan. Under senare år har en allt starkare bebyggelse koncentrerats till städer och stadsliknande samhällen. Urbaniseringen har inneburit att ungefär 80 % av alla barn växer upp i tätorter.

Dessa barns möjligheter till utelek är i allmänhet föga tillgodosedda. Det som finns att tillgå för stadsbarnen är oftast anlagda lektytor. Som komplement till fastigheternas egna lekplatser finns dock i några kommuner parkleksverksamhet. I dessa parker med personal förekommer lek vanligtvis på vardagar.

Förutom fast material i form av gungor, klätterställningar, sandlådor, lekstugor och liknande, tillhandahåller parken löst material såsom byggklossar, sandredskap och småspel. Lekledarna ansvarar normalt ej för barnen, undantag är barnhagarna, till vilka barn under 4 år kan lämnas för tillsyn på förmiddagar.

Undersökningens omfattning, uppläggning och syfte

Inom två moderna konventionellt välplanerade bostadsområden med höghusbebyggelse har under ett år barns och vuxnas aktiviteter studerats. Inhämtandet av data har främst skett genom observationer, samt med kompletterande intervjudata från föräldrarna.

Undersökningen har till syfte att kartlägga de boendes aktiviteter inom bostadsområdet, utefrekvens samt utnyttjande av friytor. Resultaten skall ge planerare och arkitekter större möjligheter att tillvarata framför allt barnens intressen och behov vid utemiljöns planering.

Vilka barn leker ute?

Resultaten i denna undersökning har visat att endast en begränsad grupp barn tillgodogör sig bostadsområdets utemiljö, nämligen barn i åldern 4-9 år (företrädesvis pojkar) samt pojkar i åldern 10-12 år. Flickorna, särskilt i

skolåldern, vistas ute betydligt mindre än pojkarna. Likaså är de minsta barnen upp till 4 år underrepresenterade ute, både pojkar och flickor. Förskolebarnens utevistelse påverkas av om de bor på lägre eller högre våningsplan i höghuset. Utefrekvensen minskar ju högre upp de bor.

De vuxna utnyttjar bostadsområdets friytor i mycket liten utsträckning. De flesta vuxna som är ute, är det för att passa småbarn. Barn från och med 4-årsåldern leker dock som regel ute på egen hand.

När leker barnen ute?

Både barnens och de vuxnas utefrekvens varierar starkt med årstiderna. Störst är utefrekvensen under våren och sommaren, varefter den sjunker under hösten och vintern. Barnens utevistelse är koncentrerad till ca kl 10-18. Dock utnyttjas markutrymmena även under senare kvällstid (mellan ca 18-22) och då framför allt av de äldre skolbarnen. Detta är vanligare under våren och sommaren än under hösten och vintern. Barnens utevistelse påverkas i hög grad av den rådande vädertypen. Vid fint väder är flest barn ute. Mest känsliga för vädrets växlingar är förskolebarnen.

Var leker barnen ute?

Barnen leker oftast på de ytor som är planerade för lek. Detta är emellertid i hög grad avhängigt lekplatsens närhet till bostaden. Det är framför allt de ytor som ligger nära barnens eget hus som utnyttjas.

Avståndet till ett lekområde har således en avgörande betydelse för dess utnyttjandegrad. Detta gäller framför allt förskolebarnen och de yngre skolbarnen. Föräldrarna vill dessutom helst ha sina barn inom rop- och synhåll, och de vill ej heller att barnen skall passera trafikerade ytor för att komma till sina lekområden.

Lekplatser med personal (Parklek) har en stor fördel framför anlagda lektytor utan personal. De förra stimulerar barn i alla åldrar, medan de senare främst tillgodoser de yngres behov. Vidare sjunker inte besöksfrekvensen relativt sett i Parkleken vid kallare väder, vilket är fallet på övriga anlagda lektytor utan

Bygghorsningen Sammanfattningar

R57:1974

Nyckelord:

barn, aktivitet, lek, utemiljö, undersökning

Rapport R57:1974 hänför sig till forskningsanslag Bs 495 från Statens råd för byggnadsforskning till Barnpsykologiska forskningsinstitutet, Lärarhögskolan, Stockholm.

UDK 711.582

796.1

379.84

SfB A

ISBN 91-540-2380-7

Sammanfattning av:

Björklid-Chu, P. 1974. *Kartläggning av barns aktiviteter inom två moderna bostadsområden*. (Statens institut för byggnadsforskning) Stockholm. Rapport R57:1974. 116 s., ill. 22 kr.

Rapporten är skriven på svenska med svensk och engelsk sammanfattning.

Distribution:

Svensk Byggtjänst,
Box 1403, 111 84 Stockholm
Telefon 08-24 28 60

Grupp: samhällsplanering

personal. Kuperad terräng utnyttjas dessutom flitigt vid minusgrader.

Hur leker barnen ute?

Uteaktiviteterna skiljer sig i ganska hög grad för pojkar och flickor i olika åldrar. Den största skillnaden råder mellan pojkar och flickor i skolåldern. I dessa åldrar (7–15 år) är dessutom pojkarna ute betydligt mer än flickorna.

Förskolebarnen är rörelsemässigt sett ganska stillsamma ute. Ungefär hälften av aktiviteterna består i att barnen sitter i sandlådan och gräver med hink och spade, sitter på bänkar, staket och liknande eller går omkring. Några (ca 15 %) klättrar i klätterställningar, gungar och åker rutschbana. Detta är något mer förekommande bland flickorna än bland pojkarna. Ungefär 1/3 av förskolebarnen är dock rörelsemässigt sett mycket aktiva ute. Detta innebär att barnen framför allt cyklar, sparkar boll eller åker kana på tefat eller i pulka. Dessa aktiviteter är något vanligare bland pojkar än bland flickor.

Skolbarnen är betydligt mer rörelsemässigt aktiva än förskolebarnen, och detta gäller framför allt pojkarna. De flesta pojkar i den här åldern spelar fotboll och hockey, eller cyklar då de är ute, medan flickorna mestadels hoppar rep, åker skridskor eller springer omkring. Flickorna är dock mer stillsamma än pojkarna. En stor del av flickornas aktiviteter i skolåldern består i att de sitter på bänkar, staket eller liknande, står och pratar eller promenerar.

Även i den här åldern använder flickorna några av klätterredskapen som finns fastmonterade ute, dvs de gungar och klättrar. Detta förekommer dock i avsevärt mindre utsträckning, även bland pojkarna.

Barnen byter aktivitet tämligen ofta. Det är i alla åldrar ovanligt att ägna mer än 10 minuter i sträck åt samma aktivitet. De flesta barn är inte heller ute mer än en halvtimme i ett sträck.

Det fåtal vuxna, som vistas ute är mycket stillsamma. De mestadels står eller sitter på bänkar, staket eller liknande. Ganska få vuxna deltar direkt i barnens aktiviteter.

Arten av aktiviteterna varierar med skilda lufttemperaturer. Då det är kallt ute, ökar graden av rörelseaktivitet hos de barn, som vistas ute. De åker kana, spelar hockey och åker skridskor. Vid plusgrader klättrar de i klätterställning, åker rutschbana och leker i sandlådan. Vidare förekommer då cykelåkning och fotbollsspel. Utnyttjandegraden av fasta lekredskap ökar, medan däremot an-

vändningen av lösa redskap minskar.

Det är stor skillnad i gruppkonstellationerna hos förskolebarn respektive skolbarn. Förskolebarnen leker ensamma eller i mycket små grupper med både pojkar och flickor i olika åldrar. Från och med skolåldern blir grupperna något större och då leker pojkar för sig och flickor för sig, men åldern i grupperna kan variera.

Vidare beror grupsammansättningen på den aktivitet som barnen utövar. Spela fotboll och hockey gör pojkarna i stora grupper och mycket sällan tillsammans med flickor. Flickorna å sin sida hoppar rep, vanligtvis tillsammans med två eller flera andra flickor, dock ej nödvändigtvis alla lika gamla.

Sitta i sandlådan och ösa sand, vilket oftast endast förskolebarnen gör, sker antingen en och en eller tillsammans med ett, två eller tre andra barn, som inte behöver vara lika gamla eller ha samma kön. Likaså klättrar barnen i klätterställning, gungar osv i små grupper, där både pojkar och flickor i olika åldrar deltar samtidigt.

Att cykla omkring gör barnen också vanligtvis ensamma eller tillsammans med högst två till tre andra barn. Vanligast är också, att flickor då är för sig och pojkar för sig, men åldern i grupperna varierar.

Spela bordtennis och använda slängkåke förekommer både i små och stora grupper, med både pojkar och flickor tillsammans i olika åldrar. Användning av dessa redskap sker dock i mycket liten utsträckning.

Inom parkleksområdet och på naturmarken är det något mer vanligt med större barngrupper än på övriga marktytor. Det är dessutom något mer vanligt att pojkar och flickor i skilda åldrar leker med varandra på de anlagda lekytorna jämfört med övriga ytor.

Beträffande de anlagda lekytorna kan märkas, att barntillsyn oftare förekommer inom parkleksområdet än på kvarterslekplatserna, vilket kan bero på att föräldrarna från sina fönster har en viss uppsikt över barnen då de leker på kvarterslekplatserna, vilket ej är fallet då barnen vistas i Parkleken.

Hur bör en god utemiljö se ut?

I denna rapport har pekats på några faktorer i dagens utemiljö som kan förbättras vid utemiljöns planering. De kan något generaliserade sammanfattas i följande punkter:

- Anlägg lekplatser med lekledare inom bostadsområdet.
- Planera lekområden nära bostaden.

— Planera hela bostadsområdets friytor för lek, istället för att i efterhand upprätta förbudsområden för barnen.

— Bevara den ursprungliga terrängen i största utsträckning istället för att ersätta den med nyplanterad vegetation. Anlägg gräsytor som tål slitage.

— Möjliggör tillfällen till skapande verksamhet.

— Skapa lekredskap som tillfredsställer flera aktiviteter samtidigt.

— Skapa ytor för såväl kontakt som avskildhet.

— Skapa möjligheter för aktiviteter åt vuxna.

— Skapa möjligheter för aktiviteter året om.

I föreliggande undersökning pekar resultatet mot att lekpark med personal (Parklek) har en mycket viktig funktion att fylla, och tillgodoser behov som inte kan uppfyllas enbart genom lekytor utan personal.

I "Lek och lekmiljö" (1971) påpekar man, att ett övergripande samhälleligt mål i grundskolan är att i möjligaste mån ge barnen lika förutsättning till utbildning. För att uppnå detta mål, måste man eftersträva att ge alla barn likartade och allsidiga förutsättningar till miljöupplevelser. En möjlig åtgärd vore således bl a en större satsning på öppen fritidspedagogisk verksamhet (typ Parklek).

Parkleksverksamhet finns fn i ett 20-tal kommuner. I Stockholm har den kommunala Parkleksutredningen ("Mål och innehåll i Parkleken", 1972) redovisat ett utbyggnadsprogram för perioden 1973–80. Kostnaderna för föreslagna nyanläggningar och andra investeringar beräknas till ca 78,9 Mkr. Driftskostnaderna vid fullt genomförd utbyggnad 1981 uppskattas till ca 41,5 Mkr/år. (I 1972 års driftsbudget har anslagits 14,0 Mkr för Parkleken.)

I "Barns utemiljö" (1970) framhåller man att kostnaderna för drift av statsstödd fritidspedagogisk verksamhet i utemiljö skulle uppgå till ca 300 kronor per barn och år i lekpark. För barnstugor är driftskostnaderna 10–25 gånger större per plats. Det är alltså stor skillnad i fråga om resurser för lekmöjligheter och pedagogisk stimulans för de barn som nås av barnstugornas tjänst och de som står utanför. Standarden för barn i modern bostadsbebyggelse skulle avsevärt kunna höjas om man försåg lekplatser med personal. En sådan ökad satsning på driftssidan borde således kunna ske i såväl nyproducerade som redan färdigställda bostadsområden.

Survey of childrens' activities in two modern housing areas

Pia Björklid-Chu

Childrens' environment consists through-out mainly of the home and the immediate external environment. Extra outside environments such as day care centres or other childrens' institutions fall to the lot of a relatively small number of children. Only about 1/5 of all the children of kindergarten age actually attend them. The past few years have also been characterized by increasing urbanization, and this in its turn means that approximately 80 % of all children in the country grow up in urban areas. As a rule little is done to satisfy these childrens' needs in terms of outdoor play facilities. The only thing available to city children is usually surfaced play areas. Some municipalities do however provide a park play programme as a complement to the playgrounds laid out by the housing companies. These parks have play leaders who direct games and play, as a rule during weekdays. In addition to fixed equipment such as swings, climbing frames, sand pits, play chalets and so on, the park play programmes also provide materials such as building blocks, buckets and spades etc. for sandpits and parlour games. As a rule, the play leaders do not accept responsibility for the children apart from in the toddlers' enclosures where children under the age of 4 years can be left under supervision in the mornings.

Scope, organization and object of the study

The activities of children and adults were studied over a period of one year in two modern housing areas, wellplanned according to traditional standards and with high-rise building development. Data was largely collected by means of observation, although extra information was obtained from interviews with parents.

The object of the study was to establish the activities of residents, the frequency with which they spent time outdoors and the way in which open space was utilized. The results, it is hoped, will provide architects and planners with better scope for taking the interests and needs of the children into account when planning the outdoor environment.

Which children play out?

The results of this study reveal that only a limited group of children take advantage of the outdoor environment

in their housing area; i.e. children between the ages of 4 and 9 years (mainly boys) and boys between the ages of 10 and girls). Whether children of pre-school age spend time outside or not outdoors than boys. Similarly, small children up to the age of 4 years are underrepresented outdoors (both boys and girls). Whether children of pre-school age spend time outside or not depends on whether they live on the lower or higher floors of the high-rise blocks. The frequency of outdoor play becomes less the higher up they live.

Adults used the open space in the area very little. Most adults to be found outside were there to supervise small children. However, from the age of 4 years and upwards children usually played out alone.

When do children play out?

The frequency with which both children and adults were to be found outside exhibited marked seasonal variations. They were out most in the spring and summer; there was then a downward trend in the autumn and winter. Children were found outside mainly between 10 a.m. and 6 p.m. The outdoor space was however also used in the evenings (between 6 and 10 p.m.), mainly by the older schoolchildren. This was more common in the spring and summer than in the autumn and winter.

Whether children were to be found outside or not was largely influenced by the weather. The largest numbers of children were out when the weather was fine. Children of pre-school age were those who showed most sensitivity to changes in the weather.

Where do the children play outside?

The children generally played in areas planned for play. This did however to a large extent depend on the proximity of the playground to their homes. The facilities nearest to the childrens' homes were those which were used most.

The distance to a playground is therefore of decisive significance as regards the degree of utilization. This is valid in particular in the case of the children of pre-school age and the younger schoolchildren. Parents also usually like to have their children within shouting distance and within their range of vision and are against children having to cross roads etc. in order to get to their play facilities.

Staffed playgrounds (the park play programmes) have great advantages

National Swedish Building Research Summaries

R57:1974

Key words:

children, activity, play, outdoor environment, study

Report R57:1974 refers to Research Grant Bs 495 from the Swedish Council for Building Research to the Child Psychology Research Institute at the Stockholm School of Education.

UDC 711.582
796.1
379.84
SfB A
ISBN 91-540-2380-7

Summary of:

Björklid-Chu, P, 1974, *Kartläggning av barns aktiviteter inom två moderna bostadsområden*. Survey of childrens' activities in two modern housing areas. (Statens institut för byggnadsforskning) Stockholm. Report R57:1974, 116 p., ill. Skr 22.

The report is in Swedish with summaries in Swedish and English.

Distribution:

Svensk Byggtjänst
Box 1403, S-111 84 Stockholm,
Sweden

compared to unstaffed play facilities. The play leaders stimulate the activity of children of all ages, while the unstaffed play facilities really only cater for the needs of the younger children. Nor is there any real decrease in the frequency of visits to the park play programmes when the weather turns colder, as is the case with unstaffed playgrounds. Undulating terrain is particularly popular when temperatures are below freezing point.

How do children play outside?

The outdoor activities of boys and girls in different age groups differ considerably. The greatest difference was noted between boys and girls of school age. Boys are also to be found outside much more than girls between the ages of 7 and 15 years.

Children under school age are more inclined to stay in the same place. About half of their time is spent in the sandpit digging with buckets and spades, sitting on benches, fences and so on or simply roaming about on the spot. Some of them were seen to spend time on climbing frames swings and slides. This was a little more common among girls than boys. However, about 1/3 of the pre-school children were very active outdoors. In particular they spent time on bicycles, kicking balls or sledging and tobogganning. These activities were slightly more common among boys than girls.

Schoolchildren were much more mobile than the children under school age, in particular the boys. Most boys of school age play football or ice hockey or are out on bicycles, while girls are to be found as a rule skipping, skating or simply running about. Girls are however quieter than boys. A large portion of the schoolgirls observed spent time sitting on benches, fences and the like, standing talking or walking.

Even at this age the girls were to be found using some of the climbing equipment provided outdoors, e.g. swings and climbing frames. But this activity occurred considerably less in these age groups, among the boys too.

The children changed what they were doing fairly often. It was unusual for any of the ages to remain doing the same thing for more than ten minutes at a stretch. Nor were most children out for more than half an hour at a time.

The few adults observed outdoors were very inactive. They spent most of their time standing or sitting on benches, fences or the like. Very few of the adults took an active part in the childrens' play.

The nature of their activities varied according to the temperature. In cold weather, the children playing out moved about more. They went sliding, played ice hockey and skated. In temperatures over freezing point, they used the climbing frames, slides and sand-

pits. They also bicycled and played football. The fixed play equipment was also used more, while the non-fixed was used less.

There are great differences in the group formations of pre-school children and school children. The pre-school children played alone or in very small groups composed of boys and girls of mixed ages. However, as soon as the children were of school age the groups were somewhat larger and segregated with boys playing together and girls playing together, although ages within groups did vary.

The composition of groups also depended upon the activity in question. The boys played football and ice hockey in large groups and very rarely with the girls. The girls for their part played with skipping ropes, usually in the company of two or more other girls, but not necessarily all of the same age.

Playing with sand in the sandpit was usually only something done by children under school age, either individually or with one, two or three other children, not necessarily all of the same age or sex. Small groups of children were also observed playing on climbing frames and in this case boys and girls of varying ages played side by side.

Bicycling was usually an activity undertaken alone or at most with two or three other children. It was also most common for girls and boys to keep separate, although ages within groups varied.

Table tennis and sledging took place in groups both large and small and of both sexes and varying ages. This equipment was however used to a very minor extent.

It was slightly more usual to find larger groups of children at the park play facilities and on areas left in the their natural state than in other areas. It was also slightly more common to find boys and girls of varying ages playing together in the playgrounds proper than in other parts.

It was noted that as far as organized playgrounds were concerned, supervision of childrens' activities was more common in conjunction with park play schemes than in playgrounds adjacent to the childrens' homes. This may be due to the fact that parents can see a certain amount from the windows when the children are playing in the playground outside the entrance, whereas this is not the case when the children join in the park play activities.

What is a good outdoor environment?

This report points out a number of factors in the present-day outdoor environment which can be improved in future planning. To generalize, these can be summed up as follows:

- Playgrounds with play leaders should be provided in housing areas.
- Play areas should be planned close to childrens' homes.
- All free space in the housing area

should be planned for play instead of gradually banning children from some parts.

— The original topography should be preserved as far as possible instead of replacing it with new vegetation. Grass which will stand wear should be planted.

— Scope for creative activities should be provided.

— Play equipment which will serve several purposes at the same time should be provided.

— Space should be allotted for both contact and privacy.

— Scope should be provided for activities for adults.

— Scope should be provided for year-round activities.

The results of the present study indicate that staffed playgrounds (Park Play Schemes) play an extremely important part in providing for needs which cannot be satisfied by playgrounds without staff.

In the publication "Lek och lekmiljö" (Play and play environment) (1971) it is pointed out that one of the major goals of the school system in Sweden is as far as possible to give all children an equal opportunity in terms of education. But to achieve this goal, all children must be given the same, all-round opportunities to experience their environment. A possible means of achieving this is to, for instance, make a greater effort in the field of leisure-time educational activities (e.g. Park Play).

At present some 20 municipalities in the country run park play programmes. In Stockholm, the municipal Park Play Commission (report "Mål och innehåll i Parkleken" — Goals and content of Park Play programmes — 1972) has submitted an enlarged programme covering the period 1973—1980. It has been calculated that the new facilities and other investments proposed involve a cost of around Skr. 78.9 million. The running costs when the scheme is complete in 1981 are estimated to be Skr. 41.5 million per annum. (The operational budget for 1972 included a provision of 14.0 million for the Park Play Scheme.)

The publication "Barns utemiljö" (Childrens' outdoor environment) (1970) pointed out that the cost of providing state-supported leisure-time educational activities in the outdoor environment should be around Skr. 300 per child per annum for playgrounds. The running costs for day care centres are 10—25 times higher per place. There is also a great difference as regards the resources available for play facilities and educational stimulus in respect of children attending day nurseries and those not. The standard available to children in modern housing areas could be raised considerably, if staffed playgrounds were to be provided. It should be possible to introduce such amenities not only in new areas, but also in ones already in use.

Rapport R57: 1974

KARTLÄGGNING AV BARNS AKTIVITETER
INOM TVÅ MODERNA BOSTADSOMRÅDEN

av Pia Björklid-Chu

Denna rapport hänför sig till forskningsanslag Bs 495 från Statens råd för byggnadsforskning till Barnpsykologiska forskningsinstitutet, Lärarhögskolan i Stockholm.

Statens institut för byggnadsforskning, Stockholm
ISBN 91-540-2380-7

LiberTryck Stockholm 1974

INNEHÅLL

FÖRORD	5
1 INLEDNING OCH BAKGRUND	6
1.1 Lekens betydelse för barnets utveckling	6
1.2 Barnens situation i moderna bostadsområden	8
2 SYFTE	12
3 FRÅGESTÄLLNINGAR	13
3.1 Vilka barn leker ute?	13
3.2 När vistas barnen ute?	13
3.3 Var leker barnen ute?	14
3.4 Hur leker barnen ute?	15
4 METOD	17
4.1 Datainsamlingstekniker	17
4.1.1 Observationer	17
4.1.2 Enkäter och intervjuer	18
5 UNDERSÖKNINGSOMRÅDEN	19
5.1 Tanto Centrum	19
5.2 Kv Plankan	26
5.3 Tantolunden och Högalidsparken	29
6 GENOMFÖRANDE AV DATAINSAMLINGEN	30
6.1 Förberedelse för datainsamlingen	30
6.2 Datainsamlingen	30
6.2.1 Observationer	30
6.2.2 Enkäter och intervjuer	31
7 RESULTATREDOVISNING	32
7.1 Vilka barn leker ute?	32
7.1.1 Köns- och åldersfördelning hos barn som leker ute	32
7.1.2 Vuxnas utefrekvens	35
Observationsdata	35
7.1.3 Barntillsyn	36
Observationsdata	36
Intervjudata	36
Jämförelse med andra undersökningar	36
7.1.4 Utefrekvens bland barn från skilda våningsplan	37
Observationsdata	37
Intervjudata	37
Jämförelse med andra undersökningar	37
7.2 När vistas barnen ute?	37
7.2.1 Utefrekvens under skilda årstider	39
Observationsdata	39
Intervjudata	39
Jämförelse med andra undersökningar	39

7. 2. 2	Utefrekvens under skilda tider på dygnet	42
	Observationsdata	42
	Jämförelse med andra undersökningar	42
7. 2. 3	Utefrekvens vid skilda slags väder	45
	Observationsdata	45
	Jämförelse med andra undersökningar	45
7. 3	Var leker barnen ute?	45
7. 3. 1	Utnyttjande av olika marktytor inom bostadsområdet	46
	Observationsdata	46
	Intervjudata	49
	Jämförelse med andra undersökningar	50
7. 3. 2	Utnyttjande av parkerna	51
	Observationsdata	51
	Intervjudata	51
	Jämförelse med andra undersökningar	52
7. 4	Hur leker barnen ute?	53
7. 4. 1	Uteaktiviteter	53
	Observationsdata	54
	Jämförelse mellan bostadsområdena	62
	Sammanfattning av observationsdata	63
	Intervjudata	63
	Jämförelse med andra undersökningar	64
7. 4. 2	Barngruppsstorlek och barngruppsammansättning	66
	Observationsdata	66
	Sammanfattning av observationsdata	67
	Intervjudata	69
	Jämförelse med andra undersökningar	69
8	SAMMANFATTANDE DISKUSSION	70
8. 1	Sammanfattning och diskussion av i denna studie framkomna resultat	70
8. 1. 1	Förskolebarnens uteaktiviteter	70
8. 1. 2	Skolbarnens uteaktiviteter	76
8. 2	Hur bör en god utemiljö se ut? - Några förslag utifrån denna undersöknings resultat	78
8. 2. 1	Anlägg lekplatser med lekledare inom bostadsområdet	79
8. 2. 2	Planera lekområden nära bostaden	82
8. 2. 3	Planera hela bostadsområdets friytor för lek, istället för att i efterhand upprätta förbudsområden för barnen	82
8. 2. 4	Bevara den ursprungliga terrängen i största utsträckning istället för att ersätta den med nyplanterad vegetation. Anlägg gräsytor som tål slitage	91
8. 2. 5	Möjliggör tillfällen till skapande verksamhet	97
8. 2. 6	Skapa lekredskap som tillfredsställer flera aktiviteter samtidigt	100
8. 2. 7	Skapa ytor för såväl kontakt som avskildhet	102
8. 2. 8	Skapa möjligheter för aktiviteter året om	102
8. 2. 9	Skapa möjligheter för aktiviteter för vuxna	105
8. 3	Slutord	108
8. 3. 1	Fortsatt forskning	109
9	LITTERATURREFERENSER	111
BILAGOR		113

FÖRORD

Projektet "Kartläggning av barns aktiviteter inom två moderna bostadsområden" har i huvudsak finansierats av Statens råd för byggnadsforskning. Det har utförts inom ramen för Barnpsykologiska forskningsgruppens vid lärarhögskolan i Stockholm verksamhet under tiden 1 januari 1969 - 31 december 1973.

Avsikten är att i denna slutrapport ge en sammanfattande beskrivning av de viktigaste resultaten som kommit fram i detta projekt samt knyta an dessa till tidigare svenska och utländska undersökningar om barns utelek.

Projektets undersökningar har inneburit en kartläggning av, i vilken utsträckning och hur barnen utnyttjar sitt bostadsområdes friytor. Därvid har olika observationsmetoder och föräldraintervjuer kommit till användning. Metoderna har utförligt beskrivits i ett antal delrapporter. I delrapporterna har också detaljresultat från de skilda undersökningarna tidigare redovisats. Dessa rapporter betraktas närmast som arbetsrapporter, och de har publicerats i rapportserien: Preliminärrapport från Pedagogiska institutionen vid Lärarhögskolan i Stockholm (No. 11, 12, 13, 15, 17 och 19). Dessutom har en rapport med vissa resultat från ett av bostadsområdena presenterats i serien Rapport från Pedagogiska institutionen vid Lärarhögskolan i Stockholm, nr 68. En förteckning över samtliga rapporter från projektet, som bygger på resultat vunna i projektets undersökningar ges i bilaga till denna rapport.

Jag vill härmed också framföra mitt tack till alla de personer som givit mig värdefull hjälp med fullföljandet av detta arbete:

Fil dr Inger William-Olsson, professor Stina Sandels och professor Ingemar Emanuelsson, vilka kontinuerligt givit mig handledning och många värdefulla synpunkter.

Fil lic:arna Anders och Britt Wallgren, Statistiska institutionen vid Stockholms universitet, vilka konsulterats vid utformning och urval av observationer.

Alla de observatörer som tålmodigt genomfört observationer under såväl tjänligt som otjänligt väder, speciellt fil kand Ann Lehndal som även gjort intressanta informella iakttagelser "från fältet".

Mina kamrater vid Pedagogiska institutionen, Lärarhögskolan i Stockholm, som vid seminarier och andra tillfällen givit mig värdefulla synpunkter.

Professor Birger Bromsjö, fil lic Siv Fischbein och fil kand Ylva Krook, vilka även granskat och kommenterat utkastet till föreliggande arbete.

Stockholm i december 1973

Pia Björklid-Chu

1 INLEDNING OCH BAKGRUND

1.1 Lekens betydelse för barnets utveckling

Det är sedan länge känt, att leken är betydelsefull för barnets fysiska, sociala och emotionella utveckling.

Det tycks dock vara mycket svårt att ge en klar definition på ordet "lek". Det finns en rad olika definitioner, som i och för sig inte har mycket att erbjuda. I denna undersökning har "lek" och "aktivitet" samma innebörd. I "Barns utemiljö" har man också påpekat att:

"I barns utelek är lek och rörelse så intimt förknippat med varandra att nästan varje lek är rörelse och varje rörelse lek." (s 10.)

Ganska ofta brukar man hävda, att lek är motsats till arbete, och detta är något som särskilt de äldre barnen själva brukar framhålla. Om man emellertid iakttagert ett lekande barn finner man att den definitionen inte håller. Det lekande barnet betar sig i princip på samma sätt som en hårt arbetande vuxen. Det arbetar ihärdigt med sitt material, resonerar sig fram till ett ställningstagande och kan dra slutsatser från en situation till en annan.

Man skulle då snarare kunna säga, att leken är barnens arbete. För barnen innebär inte leken heller (som den gör för vuxna) enbart nöje och avkoppling, för barnen är leken en nödvändighet, något som de tar på allvar men som samtidigt medför glädje.

Leken är inte någon passiv sysselsättning. I lekens form lär sig barnen en mängd färdigheter. De lär känna världen omkring sig genom att de får möjlighet att göra upptäckter i sin egen takt och på sitt eget sätt. De lär sig också genom leken känna sin egen kropp, och genom att de tränar olika kroppsdelar uppövas och förstärks dessa, varvid även muskelkoordinationen förbättras. Andra färdigheter, som är nödvändiga för barnets utveckling, och som kan tillgodoses genom lek, är sociala färdigheter: Barnen lär sig att samarbeta, de får tillfällen att öva upp känslor som ömhet och hjälpsamhet och inte minst möjlighet att få utlopp för och hantera sina aggressioner.

Under slutet av 1800-talet tilltog intresset för lekteorier och under inflytande av utvecklingsteorier framlades ett antal spekulativa lekteorier (Spencer, Lazarus, Groos, Hall m fl). Dessa klassiska lekteorier förklarar dock inte de individuella skillnader som man finner i lek beteendet. Detta gör däremot de dynamiska lekteorierna. De mest genomarbetade dynamiska teorierna är de som Jean Piaget och de psykoanalytiska teoretikerna (bl a Erik Homburger-Erikson) står för. (En kombination av Piagets kognitiva och Eriksons psykodynamiska teori bildar för övrigt grunden för 1968 års Barnstugeutrednings program.)

Piaget (1962) har indelat leken i tre utvecklingskategorier:

- övningslek
- symbollek
- lek med regler

Övningsleken är den lek som uppträder först i barnets liv. Nya färdigheter övas i skilda sammanhang. När barnet har lärt sig att själv utföra ett visst handlingsmönster, upprepar det detta om och om igen. Det kan t ex vara att släppa ett föremål, gå omkring, fylla en hink med sand. Leken består således av själva upprepningen, vilket sker mycket enträget och konsekvent, tills barnet känner, att dess prestation befinner sig väl inom räckvidden av den egna förmågan. Därefter ersättes leken med en annan, svårare sysselsättning. Detta utvecklas under den period, som infaller från födseln till omkring 1 1/2 år.

Från omkring 2 år till 7 års ålder utvecklar barnet förmågan att skapa symboler, att imitera andras aktiviteter samt lär sig även att tala. Under denna period förekommer symbolisk lek eller låtsaslek. Detta kan innebära, att t ex en kvist föreställer en båt, ett flygplan eller liknande, eller att barnet t ex leker "mamma, pappa, barn". Denna fantasilek spelar för övrigt en viktig roll för barnets emotionella stabilitet och anpassning till verkligheten genom att barnet kan skapa en verklighet till sina egna krav. Detta är barnets sätt att förstå de saker, som händer genom det, d v s genom att återuppleva dessa i en enklare, säkrare och i en för barnet mer önskvärd form. Det som tidigare inträffat hos barnet upprepas i lekar, men har inga krav på anpassning till verkligheten, utan barnet förändrar denna, så att det passar barnet självt. Efter hand blir dock låtsasleken alltmer mångsidig och organiserad. I och med ökad erfarenhet av den fysiska och sociala miljön sker det en övergång i leken till en mer riktig framställning av verkligheten.

Genom samverkan med andra barn vid 8-11-årsåldern börjar lekar och spel med regler att bli mer framträdande hos barnen. Reglerna skapas av gruppen, och man kontrollerar även att reglerna följs.

De tre nämnda lektyperna kan givetvis samverka med varandra genom en lektyps dominans över en annan men utan att för den skull en lektyp nödvändigtvis ersätter en annan lektyp. Många symboliska lekar kan exempelvis även innehålla ett element av sensomotorisk övning, som t ex då ett barn rusar runt i ett rum och ropar: "Jag är ett flygplan", varvid symbolism förenar dessa element och leken således faller under symbolkategorin. (McLellan, 1970.)

Piagets syn på lekbeteendet kan sägas vara förenligt med begreppet socialisationsprocessen (Holme & Massie, 1970). Genom leken kommer barnet gradvis i förbindelse med den yttre världen, medan det samtidigt har en egen kontrollerbar och säker värld.

Det finns vidare två andra biprodukter hos leken enligt Piagets formulering (Gilmore, 1966). Den första är glädjen och tillfredsställelsen i själva leken. Detta märks framför allt i övningsleken. Ett spädbarn kan t ex skaka en skallra om och om igen och visa den allra största förtjusning. Då barnet blir äldre och leken mer symbolisk, märks dock inte barnets glädje av leken lika markant. Den andra biprodukten består av att nya färdigheter, både fysiska och mentala, hindras från att gå förlorade p g a brist på övning. I leken kvarhålls de nya färdig-

heterna, eftersom det just är sådana färdigheter, som röner mest uppmärksamhet, där verklighetsprägelns är mycket liten.

Liksom Piaget anser Erikson (1969), att leken inte bara är ett beteendefenomen utan även ett utvecklingsfenomen. Han har därvid delat in leken i autokosmisk, mikrokosmisk och makrokosmisk leknivå, vilka är en parallell till Piagets sekvens, övningslek, symbolisk lek och lek med regler. Barnets lek börjar med det, som Erikson kallar autokosmisk lek, vilket innebär, att leken rör sig kring barnets egen kropp. Den uppträder, innan man ens observerat den som lek och består i upprepning av rörelser, ljudbildningar osv. Mikrosfären kallar Erikson den värld barnet skapar sig självt genom bl a sina leksaker, och till vilken barnet återvänder, då det behöver se om "sitt eget jag". Men även denna sakvärld kan vara farlig och framkalla rädsla hos barnet genom att den kan gå sönder och inte går att återställa genom att andra inkräktar på den, vilket kan leda till ofrivilliga och olustiga lekavbrott. I skolåldern leker barnet i makrosfären, dvs den värld barnet delar med andra. Först behandlas dessa andra som saker, barnet undersöker dem, springer på dem, tvingar dem till att leka med sig på olika sätt osv.

Det är nödvändigt att lära barnet att upptäcka vad som är tillåtet i fantasin (autokosmos), vad som är tillåtet i "sakvärlden" (mikrokosmos) och hur man kan leka med andra individer (makrokosmos).

Det är inte fruktbart att behandla leken som en isolerad företeelse utan den måste sättas i sammanhang med barnets utveckling. Trots att Piaget och Erikson betraktar utvecklingen ur olika aspekter, ser de dock båda leken inte bara som ett beteendefenomen, utan även som ett utvecklingsfenomen. De beskriver utvecklingen i stadier, vilket innebär, att varje stadium bygger på det föregående och förbereder nästa, som är mer komplext. För att uppnå ett högre stadium måste vidare det mindre komplexa ha passerats.

1.2 Barnens situation i moderna bostadsområden

Under senare år har en allt starkare bebyggelse skett mot städer och stadsliknande samhällen. Urbaniseringen har inneburit, att ungefär 80% av alla barn växer upp i tätorter.

Medan de barn, som växer upp på landsbygden, har tillgång till platser för lek i form av skogar, ängar, berg och liknande, är stadsbarnen hårt kringskurna vad gäller lekmöjligheter utomhus. Det som finns att tillgå för stadsbarnen är oftast anlagda lektyor, vilka skall försöka ge ersättning för landsbygdens naturliga lekområden.

Om man jämför moderna bostadsområden, som byggs nu med tidigare byggda, så är de nu visserligen grönare och ljusare än förr (bakgårdar har ersatts med gräsmattor, gator har breddats osv) men på bekostnad av bl a den spänning, som fanns på dessa bakgårdar, vilket knappast en sandlåda kan ersätta. Dessutom är lekplatserna oftast så "välstädade", att "naturligt" lekmaterial som kvistar, papper, stenar, brädstuppar osv saknas, dvs ej färdigkonstruerat material med

många kombinationsmöjligheter. Brist på sådant konstruktivt material kan i många fall leda konstruktiva behov till destruktiva, såsom t ex att krossa gatlyktor, riva sönder buskar, rista med kniv i bänkar osv.

För endast några decennier sedan planerades bostadsområden med avsikt att anpassa husen efter terrängen, medan man i dagens läge i stor utsträckning gör tvärtom. Resultatet blir då, att träd och kullar schaktas bort för att ge utrymme åt höghus med tillhörande parkeringsgarage och lekplats på ett helt plant betonggaragetak. Man ersätter sedan de nedhuggna träden med små nyplanterade träd, vilka behöver ca 20 år för att växa upp. De barn som växer upp i en sådan miljö kan få vissa svårigheter att uppskatta, uppleva och värdera naturen, när eventuella möjligheter till detta ges. Det är därför viktigt, att pedagoger på alla stadier tar tillfällena i akt att försöka ersätta och komplettera dessa brister i naturupplevelser, som nutidens barn utsätts för.

I äldre bostadsområden fanns det inte plats för bilar, men i nya bostadsområden planeras utrymmen för en omfattande bilpark. Denna prioritering av bilar i nya områden går ut över barnens lekutrymmen, trots att befolkningen i dessa områden till 25-40% består av barn och ungdom upp till 15 år.

I det gamla samhället, som ej var planerat för motortrafik, och där såväl unga som gamla kunde röra sig utan större risker, kunde lek förekomma nästan överallt.

Sandels' & Wohllins (1960) undersökning visar, att även nutidens barn leker överallt, oavsett om området är planerat för lek eller ej. Men då lekplatser iordningställs, förväntar man sig, att barnen skall leka där och ingen annanstans.

Även socialpsykologiskt har en förändring skett av barnens uteplatser. De vuxna, som tidigare uppehöll sig i barnens lekmiljö (bakgårdarna fungerade som arbetsplatser för många kategorier), var en ständig källa till inspiration för lek och upplevelser. De "sovstäder", som barnen nu växer upp i, brukar oftast under dagtid bestå av ett isolerat hemmamammor-barn samhälle, där det finns få eller inga tillfällen att få se äldre människor eller manliga vuxna. I sina fantasilekar brukar barn imitera de vuxnas roller för att själva få känna sig i en sådan roll. Genom den begränsade erfarenhet, som barnen nu har av de vuxnas roller, kan dessa fantasilekar bli mycket torftiga och inskränka sig till "mamma, pappa, barn" eller vissa begränsade lekar, inspirerade från bl a TV.

Avslutningsvis kan sägas, att inom bostadsområden i städer är i allmänhet barnens möjligheter till utelek föga tillgodosedda. Som komplement till fastigheternas egna lekplatser finns dock i några kommuner Parklekverksamhet. I dessa parker med personal förekommer lek vanligtvis måndagar till fredagar under tiden 9-17. Förutom fast material i form av gungor, klätterställningar, sandlådor, lektugor och liknande tillhandahåller parken löst material såsom byggklossar, sandredskap och småspel. Lekledarna ansvarar normalt ej för barnen; undantag är barnhagarna, till vilka barn under 4 år kan lämnas för tillsyn på förmiddagar.

För endast några decennier sedan planerades bostadsområden med avsikt att anpassa husen efter terrängen, medan man i dagens läge i stor utsträckning gör tvärtom. Resultatet blir då att träd och kullar schaktas bort för att ge utrymme åt höghus med tillhörande parkeringsgarage och lekplats på ett helt plant betonggaragetak. Man ersätter sedan de nedhuggna träden med små nyplanterade träd, vilka behöver ca 20 år för att växa upp.

Även nutidens barn leker överallt oavsett om området är planerat för lek eller ej. Men då lekplatser iordningställs, förväntar man sig att barnen skall leka där och ingen annanstans.

I sina lekar brukar barn imitera de vuxnas roller för att själva få känna sig i en sådan roll. Genom den begränsade erfarenhet, som barnen nu har av de vuxnas roller, kan dessa fantasilekar bli mycket torftiga och inskränka sig till "mamma, pappa, barn" eller vissa begränsade lekar inspirerade från bl a TV.

2 SYFTE

Bostaden och närmiljön utomhus utgör de flesta barns huvudsakliga miljö under hela uppväxttiden. Kompletterande miljöer såsom förskola eller annan barnverksamhet nås av relativt få barn.

En medveten planering av barns utemiljö upplevs av allt fler som angelägen, vilket resulterat i ett antal rekommendationer och normer (God Bostad, Barns utemiljö, Bostadens grannskap) för hur utemiljön bör planeras. För dessa rekommendationer finns dock ett mycket litet empiriskt underlag.

Om mer erfarenhetsmässig kunskap finnes om hur barn utnyttjar ett bostadsområdes friytor, skulle eventuellt benägenheten öka att tillvarata barnens intressen inom bostadsområdet. Tidigare svenska undersökningar om barns utelek är baserade på undersökningsmaterial, som insamlats under relativt korta tidsperioder. Föreliggande undersökning har till syfte att mer omfattande kartlägga de boendes aktiviteter inom bostadsområdet, utefrekvens samt utnyttjande av friytor. Resultaten skall kunna ge planerare och arkitekter större möjligheter att tillvarata framför allt barnens intressen och behov vid utemiljöns planering.

3 FRÅGESTÄLLNINGAR

De frågeställningar som undersökningen avser belysa är:

- Vilka barn leker ute?
- När vistas barnen ute?
- Var leker barnen ute?
- Hur leker barnen ute?

3.1 Vilka barn leker ute?

Det var önskvärt att det studerade bostadsområdet skulle vara välplanerat och uppfylla de vid planeringen gällande rekommendationerna beträffande lekplatser (God Bostad idag och i morgon, 1964).

Med utgångspunkt från detta uppställdes följande frågeställning:

"Är bostadsområden av konventionell god standard utformade så, att de gynnar barns lek och utevistelse endast i vissa åldrar, eller är bostadsområdets friytor attraktiva för alla?"

Inom denna frågeställning är det således av intresse att få veta utefrekvensen hos pojkar respektive flickor i olika åldrar. Även förekomst av barntillsyn under barnens utevistelse bör behandlas. Dessutom kan det även vara intressant att undersöka hur mycket de vuxna vistas ute.

De nya bostadsområden, som växt fram under senare år har i allt större utsträckning utgjorts av höghusbebyggelse. En stark opinion har väckts mot att bygga höga hus, och i flera både svenska och utländska undersökningar har påpekats nackdelarna för små barn att bo högt upp i höghus.

För att kunna undersöka, hur mycket barn på olika våningsplan vistas ute samt antalet ut- och inpassager för dessa, beslöts att det undersökta bostadsområdet skulle bestå av höghusbebyggelse. Följande frågeställning uppställdes därefter:

"Hur mycket leker de barn ute som bor högre upp i höghus, jämfört med dem som bor på lägre våningsplan?"

3.2 När vistas barnen ute?

De flesta svenska undersökningar om barns utelek är baserade på material, som insamlats under relativt korta tidsperioder och företrädesvis under barmarkstid. I denna undersökning beslöts, att datainsamlingen skulle ske under ett helt år för att bli få med årstidsvariationernas inverkan på barnens utelek. Vidare beslöts, att observationerna skulle förläggas mellan kl 8.00 och 21.30 för att ordentligt täcka den tid, som barnen skulle kunna vara ute. På basis av detta uppställdes följande frågeställning:

"Är bostadsområden av konventionell god kvalitet anpassade för att tillgodose uteaktivitet under såväl sommar- som vintersäsong?"

Inom denna frågeställning är det alltså av intresse att få veta, hur utefrekvensen hos barnen varierar under de skilda årtiderna.

Skolbarnen, som genom sin skolgång är bundna till denna verksamhet en stor del av dagen, måste förlägga sin utetid under en relativt begränsad tidsperiod. Hur inverkar detta på förskolebarnens utevistelse? Genom att studera hur länge på dygnet barnen vistas ute, skulle man vidare kunna få en uppfattning huruvida ett förlängt öppethållande i Parkleken har någon betydelse.

Följande frågeställning uppställdes därvid:

"Hur varierar utefrekvensen med tidpunkt på dygnet?"

Väder anses ha stor betydelse för utefrekvensen. Genom en god detaljplanering kan man dock åstadkomma en förbättring av mikroklimatet.

Svar på följande frågeställning avser således belysa vädrets påverkan av barnens utevistelse:

"Vistas barnen ute endast då det är fint väder och varmt ute, eller är de ute lika mycket då vädret är sämre?"

3.3 Var leker barnen ute?

De barn som växer upp på landsbygden, har tillgång till platser för lek i form av ängar, skogar, berg och liknande. Dessa barn är emellertid ganska få till antalet. Ungefär 80% av alla barn växer numera upp i tätorter. Det som finns för dessa barn är oftast anlagda lekytor, vilka skall försöka ge ersättning för landsbygdens naturliga lekrområden. Vid planering av nya bostadsområden schaktas dock ofta träd och kullar bort, varefter helt plana lekplatser anlägges. De tidigare stora träden ersättes därefter med små, nyplanterade träd.

Som tidigare nämnts (kap 1.2) visade det sig i Sandels & Wohlins (1960) undersökning att barn leker överallt, oavsett om området är planerat för lek eller ej. Men då lekplatser iordningställs, förväntar man sig, att barnen skall leka där och ingen annanstans.

Vid val av bostadsområde som undersökningsområde beslöts att det dels skulle ha kvar mycket naturmark dels även bestå av anlagda lekytor. En annan förutsättning hos undersökningsområdet var, att parklekverksamhet skulle finnas inom själva bostadsområdet.

Följande frågeställning uppställdes:

"Var håller barnen till inom sitt bostadsområde?"

Inom denna frågeställning är det således av intresse att få veta, i hur hög grad gräsytor och kuperad terräng användes, jämfört med anlagda lekytor med färdigkonstruerade lekred-

skap. Man kan också jämföra, hur Parklekens resurser utnyttjas jämfört med fastighetens kvarterslekplats. Vidare bör studeras, hur markytorna utnyttjas med avseende på det avstånd de ligger på från barnens egen bostad.

Nya bostadsområden har på senare tid blivit alltmer hårdexploaterade. Vissa naturområden brukar dock sparas till ströv- och lekområden. Dessa ligger emellertid oftast ett avsevärt stycke från själva bostadsområdet. Det vore värdefullt att få veta, hur sådana strövområden eller parker utnyttjas. Det vore därför önskvärt, att man kompletterade undersökningsområdet (= bostadsområdet) med en park eller ett strövområde, som ligger intill bostadsområdet.

Därvid torde följande frågeställning uppställas:

"I hur hög grad utnyttjas den intill bostadsområdet liggande parken?"

Inom ovanstående fråga är det av intresse att få veta dels vilka åldersgrupper som befinner sig i parken, dels vad som är orsaken till att barnen vistas där.

3.4 Hur leker barnen ute?

Barnens utelek är en viktig form för fysisk, social och emotionell utveckling. Det förekommer dock en mycket begränsad syn på lek- och idrottsaktiviteter, emedan ofta endast lekar, som upphöjts till "idrott" får utrymmen till sitt förfogande, dvs i form av att man bygger fotbollsplaner, ishockeybanor och liknande. Minst lika stor vikt borde läggas på de psykologiska faktorer, som leken kan bidra till: dvs genom lek lär sig barnen att samarbeta, övar upp känslor som ömhet och hjälpsamhet och får även möjlighet till utlopp för sina aggressioner. Om barnen ges möjlighet till verksamhet med varierande material och rika miljöupplevelser, stimuleras de till att genom lek experimentera, utforska och lösa problem, varigenom en förtrogenhet med omvärlden kan skapas. Vidare minskar förmodligen sannolikheten för destruktiva sysselsättningar.

Den uppställda frågeställningen lyder således:

"Vilka lekmöjligheter finns det inom ett bostadsområde med konventionell god utemiljö?"

Inom denna frågeställning bör följande frågor besvaras: Vad gör barnen ute? Hur varierar detta med årstiderna? Hur länge håller de på med samma saker? Vilka lekaktiviteter förekommer inom skilda delar av bostadsområdet? Använder man ytorna på det sätt de är avsedda för? Hur länge vistas barnen ute i ett sträck?

Man brukar framhålla att det är väsentligt att barn i olika åldrar får möjlighet att umgås med varandra. Små barn tycker om att titta på de äldre barnens mer avancerade lekar, och större barn brukar ibland hjälpa de mindre tillrätta. Det finns dock en tendens i samhällsplaneringen till uppdelning av olika aktiviteter i ålderskategorier såsom vid lek och rekreation,

vård, undervisning och övrig sysselsättning. I en fri miljö utomhus har barnen själva större möjligheter till val av kamrater.

Följande frågeställning uppställdes därför:

"I hur stora grupper leker barnen ute?
Är dessa blandade eller homogena i ålder och kön?"

Inom ovanstående frågeställning bör följande frågor besvaras: Hur varierar gruppstorlek och gruppsammansättning med barnens ålder? Hur är gruppkonstellationerna vid skilda aktiviteter? Förekommer det någon skillnad i detta avseende vid utnyttjande av skilda markytor?

4 METOD

Då man skall undersöka något redan existerande samt då grundläggande information därvid saknas, brukar man använda sig av deskriptiva eller beskrivande metoder. Detta kan ske genom två skilda tillvägagångssätt:

- Man kan observera individers beteende.
- Man kan fråga individer om deras egna och även andras aktiviteter och förehavanden.

Eftersom barn är mycket olämpliga som informationskälla, och andrahandsuppgifter från föräldrar om barnens utevistelse kan vara osäkra (Sandels & Wohlin 1960, Morville 1969, Höweler 1973) bedömdes det som helt otillräckligt att samla in data endast medelst intervjuer eller enkäter. Insamling av data har därför främst skett genom observationer. Den valda observationstekniken är en form av tidsampelmetod och liknar de frekvensstudier, som brukar användas vid arbetsmätning.

4.1 Datainsamlingstekniker

Man beslöt att insamla data genom tre skilda observationstekniker samt via frågeformulär till föräldrar. Nedan följer en kort beskrivning av datainsamlingsteknikerna. I delrapport II, Metodbeskrivning, finns en utförligare beskrivning.

4.1.1 Observationer

Tre skilda observationsformer användes för datainsamlingen, vilka benämnes:

- frekvensobservationer
- frekvensobservationer med utfrågning
- frekvensobservationer med löpande protokoll

Vid de två första observationsformerna registrerar man flera individer samtidigt vid förutbestämt tidsintervall. Frekvensobservationer med löpande protokoll innebär, att en individs aktiviteter observeras med konstanta intervall.

Vid frekvensobservationer registrerar observatören på en gång alla de aktiviteter, som förekommer inom ett visst avgränsat område. Alla förekommande individer kategoriseras efter ett speciellt schema, vilket efter kodning på ett frekvensformulär överföres till ett hålkort. På detta sätt observeras hela undersökningsområdet. Fullföljande av detta benämnes ett observationspass.

Vid frekvensobservationer med utfrågning sker registreringarna inte genom ögonblicksobservationer utan de barn som påträffas under observationspasset noteras, varvid barnet tillfrågas om namn eller adress. Samma barn observeras och tillfrågas endast en gång per observationspass.

Vid frekvensobservationer med löpande protokoll följes ett barns sammanhängande utevistelse. Det utvalda barnet "skuggas" och ögonblicksregistreringar sker vid varje hel minut.

4.1.2 Enkäter och intervjuer

Samtliga föräldrar erhåller ett frågeformulär. Frågeformuläret består av tre delar, där så gott som samtliga frågor har bundna svarsalternativ:

- enkät per post
- intervjuformulär
- enkät vid intervju

5 UNDERSÖKNINGSOMRÅDEN

De förutsättningar (se kap 3 FRÅGESTÄLLNINGAR) som skulle gälla för undersökningsområdet, var att det skulle vara välplanerat samt att åldersfördelningen bland barnen inom bostadsområdets befolkning ej heller fick vara alltför sned. Detta innebär, att bostadsområdet ej fick vara helt nybyggt, eftersom man då hade erhållit en överrepresentation av yngre barn.

Vid planeringsstadiet av denna undersökning var avsikten att kartlägga barnens aktiviteter inom endast ett bostadsområde, nämligen Tanto Centrum. För att jämföra och komplettera de erhållna resultaten från detta bostadsområde utsågs emellertid ytterligare ett, kv Plankan.

De två bostadsområdena, vilka utvaldes i samråd med arkitekterna Kjell-Ove Eskilsson och Hans Wohlin, skulle vara jämbördiga i vissa avseenden och olikartade i andra: Bostadsområdena ligger trafikseparerade och uppfyller i stort de rekommendationer beträffande lekplatser, som Bostadsstyrelsen angivit i sin skrift God Bostad - idag och i morgon, 1964. Inom själva bostadsområdena finns lekplatser planerade för förskolebarn och yngre skolbarn. Dessutom finns en kompletterande lekpark med personal. Båda bostadsområdena består av höghus och var färdigbyggda vid ungefär samma tidpunkt. Intill bostadsområdena ligger parkerna Tantolunden respektive Högalidsparken.

Det som främst skiljer de båda bostadsområdena åt är, att det ena (Tanto Centrum) är mycket kuperat och har kvar viss del av den ursprungliga markstrukturen, såsom stora träd med viss skogsmark, berg och gräs, medan det andra bostadsområdet (kv Plankan) har en friyta bestående av en plan, helt anlagd lektyta, med nyplanterade små träd och gräsmattor som ej får beträdas.

Undersökningen omfattar således bostadsområdena Tanto Centrum och kv Plankan samt parkerna Tantolunden och Högalidsparken.

Genom frågeformuläret har framkommit att barnfamiljerna i båda de undersökta bostadsområdena ligger mycket högt i socioekonomiskt avseende. Det är vidare vanligast bland familjerna att de har ett eller två barn, samt att det bor 3-4 personer per lägenhet. (Se för övrigt delrapport VI där bl a familjernas socioekonomiska status redovisas.)

5.1 Tanto Centrum

Bostadsområdet består av fem böjda höghuskroppar, 9-14 våningar höga, med totalt 729 lägenheter. Lägenhetsbeståndet omfattar alla storlekar från studentrum till 5 rum och kök. Den vanligaste lägenhetstypen är 3 rum och kök.

Byggnadsarbetena påbörjades 1962 och hyresgästerna flyttade in i det första färdigställda bostadshuset följande år. Sista inflyttningen skedde i december 1965 (TAB. 1.).

Det som främst skiljer de båda bostadsområdena åt är att det ena är mycket kuperat och har kvar viss del av den ursprungliga markstrukturen, såsom stora träd med viss skogsmark, berg och gräs ...

... medan det andra bostadsområdet har en friyta bestående av en plan, helt anlagd lektyta, med nyplanterade små träd och gräsmattor som ej får beträdas.

TAB. 1. Antal våningar, lägenhetsfördelning, inflyttning samt yta på kvarterslekplats för respektive hus i Tanto Centrum.

Hus	Vån- ings- höjd	Sista inflyttn	1	Antal rum/lgh						Stud lgh	An- tal lgh	Kvarterslek- platsens yta (m ²)
				2	3	4	5	6				
A	12	mars	-64	120	24	88			8		240	2.200
B	9	jan	-64		16	70	16				102	1.700
C	14	mars	-65		52	8		78	26		164	1.600
D	12	dec	-65		35		8	54	18	24	139	1.200
E	9	juli	-64	8	22	40	14				84	1.300
Totalt				128	149	206	38	140	44	24	729	8.000

Totalt bor ca 2.000 personer inom bostadsområdet, varav ungefär 400 är barn under 16 år (TAB. 2.).

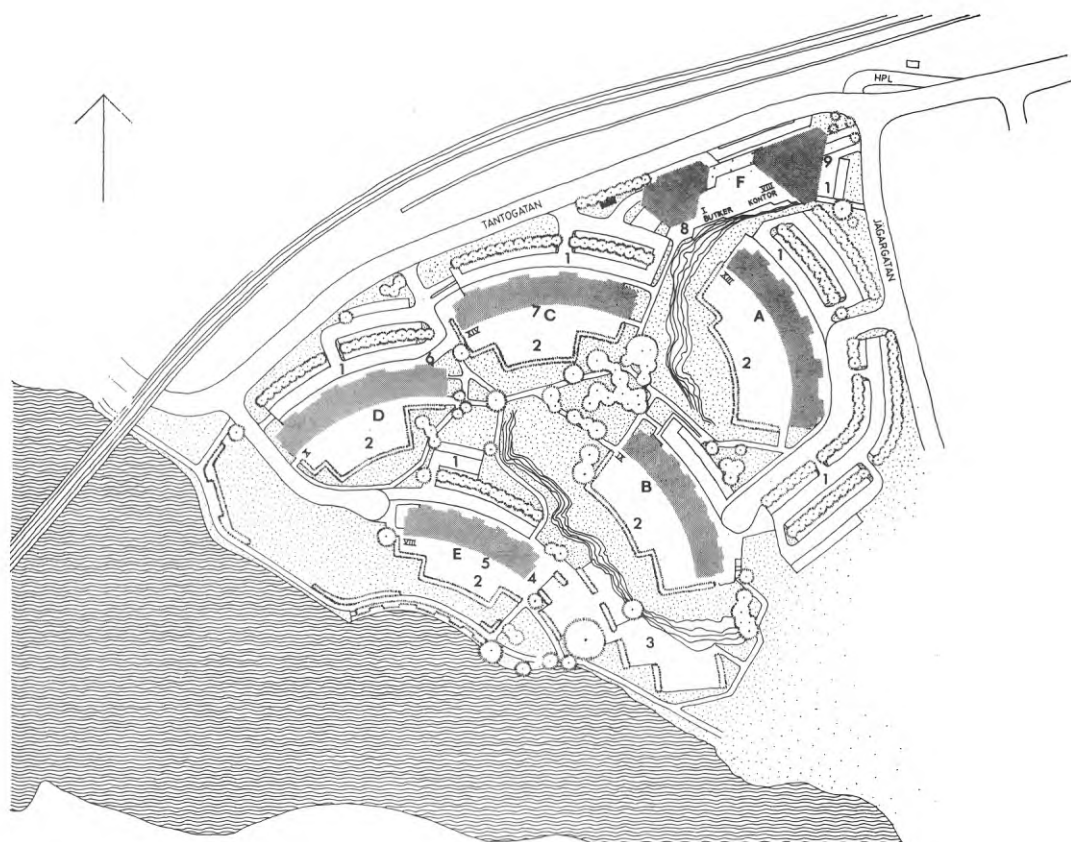
TAB. 2. Köns- och åldersfördelning bland barn som bor i bostadsområdet Tanto Centrum. (Källa: Mantalsregistret 1969.)

Ålder	Pojkar	Flickor
0- 3 år	50	34
4- 6 år	49	57
7- 9 år	36	35
10-12 år	39	31
13-15 år	28	23
Totalt	202	180

I husens bottenvåningar ligger servicelokaler samt skola för lågstadiet, lekskola, fritidshem, daghem, ungdomsgård och lokal för Parklek. Inom bostadsområdet finns livsmedelshall, kiosk, konditori och damfrisering.

Bostadsområdet ligger i en söderslutning mot Årstaviken. Den kuperade terrängen har dikterat husens läge vid planeringen. Området ligger relativt isolerat från den egentliga innerstadsbebyggelsen.

Bostadsområdet är fullständigt trafikseparerat. Från tillfartsgatorna leder säckgator fram till husens konvexa norrsidor med parkeringsplatser vid varje hus. Ett centralt gångstråk leder från områdets entré ner mot vattnet och är dessutom förbundet med kvarterslekplatserna på husens konkava sidor. Husen har genomgående entréer och kan nås både från lekplatser och parkeringsplatser. (FIG. 1.).

Ovan: Situationsplan.
 1. parkering, 2. lekgård,
 3. parklekens lekplats, 4. lokal för parkleken, 5. leksskola och
 fritidshem, 6. daghem, 7. leksskola, 8. livsmedelshall, kiosk,
 damfrisering, 9. kontor

FIG. 1. Situationsplan över Tanto Centrum. (Källa: Särtryck ur "Arkitektur" Nr 10, 1966.)

Planeringen av bostadsområdets friytor har utförts av trädgårdsarkitekt Gunnar Martinsson. Man utgick ej direkt från God Bostads (1964) rekommendationer beträffande planeringen av lekplatser, men har dock i stort följt de normer som rekommenderas. Med hänsyn till lägenhetsbeståndet borde dock enligt rekommendationerna både lekparken och kvarterslekplatserna, som i Tanto Centrum omfattar både småbarns- och kvarterslekplats, ha en större lekyta än vad som nu är fallet (TAB. 3.).

TAB. 3. Markyta för skilda zoner samt hus i Tanto Centrum.

Zoner	Yta (m ²)	Yta (%)
Lekpark med lekledare (Parklek)	2.600	5
Kvarterslekplatser	8.000	15
Naturmark	18.400	34
Gångstråk, gata, affärsområde	4.500	8
Entré med parkeringsplatser	20.200	38
Totalt	53.700	100
Hus	6.900	
Totalt	60.600	

Man ansåg vid planeringen av området, att barnen ej skulle vara bundna till de anlagda lekytorna, utan även ha möjlighet att utnyttja den naturmark, som finns kvar. Samtliga friytor, (undantag parkeringsplatserna) ansåg man borde användas för lek.

Kvarterslekplatserna har utformats för att tillfredsställa förskolebarnens behov. Upphöjda planteringar skulle tjänstgöra som "skyddande öar", i vars närhet man skulle kunna känna en viss avskildhet.

Trots trädgårdsarkitektens intentioner beträffande friytornas användning har vissa utnyttjandemöjligheter starkt beskurits. Tomtgränsen, som markerar byggherrens mark, omfattar endast den yta, där husen står med tillhörande parkeringsplatser och kvarterslekplatser. Övriga ytor ägs av Stockholms kommun. Gångstråken, som ligger på kommunens mark, faller under lokala trafikföreskrifter för Stockholm. Detta innebär, att all fordonstrafik, såsom cykel- och mopedåkning samt kalkåkning är förbjuden på dessa gångstråk. Information om detta har anslagits i samtliga portuppgångar. Förbudet har dock ignorerats. Gångstråken utnyttjas nämligen i stor utsträckning av barnen till cykelåkning, något som även är sanktionerat av de flesta av barnens föräldrar. Dessutom leder den bästa kalkbacken i den kuperade terrängen ned mot ett gångstråk, vilket innebär att kalkåkande barn fortsätter vid backens slut vidare ned på gångstråket. Detta trotsande av de lokala trafikföreskrifterna för Stockholm har föranlett Gatukontoret att sätta upp en grind på ett av gångstråken, avsedd att för-

All fordonstrafik såsom cykel- och mopedåkning samt kälkåkning är förbjuden på dessa gångstråk. Information om detta har anslagits i samtliga portuppgångar. Förbudet har dock ignorerats. Gångstråken utnyttjas nämligen i stor utsträckning av barnen till cykelåkning, något som även är sanktionerat av de flesta av barnens föräldrar. Dessutom leder den bästa kälkbacken i den kuperade terrängen ned mot ett gångstråk, vilket innebär att kälkåkande barn fortsätter vid backens slut vidare ned på gångstråket. Detta trotsande av de lokala trafikföreskrifterna har föranlett Gatukontoret att sätta upp en grind på ett av gångstråken, avsedd att förhindra barnens framfart.

Andra restriktioner för barnens lek är de ca 30 cm höga sk gräskantsskydden, vilka omger samtliga gräsytor för att dessa ej i onödan skall beträdas.

Under sommarhalvåret anordnas i Parkleken vissa program på eftermiddagarna såsom snickring, modellering, målning, tävlingar och korvgrillning.

hindra barnens framfart. Andra restriktioner för barnens lek är de ca 30 cm höga skräskantskydden, vilka omger samtliga gräsytor, för att dessa ej i onödan skall beträdas.

De skilda kvarterslekplatserna framför varje hus är i princip identiskt lika. De består samtliga av en sandlåda, i vilken står en liten rutschbana, en enkel klätterställning och ett bord. Den omedelbart omgivande marken är asfalterad, och buskar i upphöjda planteringar är utplacerade i formationer.

Inom själva bostadsområdet finns en lekpark med lokal i Parklekens regi. Lekparkens yta är ca 2.600 m², varav ca 1.600 m² är "möblerad" lekyta. Det finns ett permanent utematerial året om i form av gungor, bordtennisbord och sandlådor. Under sommarhalvåret utplaceras även bänkar med bord och klätterdjungel, och under vinterhalvåret finns en slängkälke. Dessutom brukar man ta ut löst material såsom bollar, rackets, småspel, vippunga, vippbräde, grävskopa, byggklossar, hockeyclubbor, styltor, kärror m m.

Inom parkleksområdet finns vidare en asfalterad bollplan (ca 15x20 m), som är inhägnad av ett högt nätstaket. Bollplanen spolas på vintern för ishockeyspel.

Under sommarhalvåret anordnas vissa program på eftermiddagarna såsom snickring, modellering, målning, tävlingar och korvgrillning.

I en speciell barnhage utomhus tas barn mellan 1 1/2 och 4 år emot för tillsyn på förmiddagar under tiden 9.30-12.30. Dessa barn får tillgång till löst lekmaterial såsom sandleksaker, dockvagnar, stolar, skovlar och andra småleksaker.

Personalen består av en föreståndare med två lekledare på förmiddagen och en föreståndare med en lekledare på eftermiddagen. Parkleken är öppen mellan 9-17 på vardagar och under lördagar mellan 9-13. Lekparken har stängt under tiden 20 juni - 16 augusti.

5.2 Kv Plankan

Detta bostadsområde har, som ovan nämnts, medtagits som kompletterande område för att jämföra de erhållna resultaten i Tanto Centrum.

Bostadsområdet har en rektangulär, plan, helt anlagd yta på 120x75 m, omgärdad av 7-våningshus med totalt 341 lägenheter. Lägenhetsbeståndet omfattar storlekar från 1 rum och kök till 5 rum och kök. Den vanligaste lägenhetstypen är 4 rum och kök. Första inflyttningen skedde i januari 1966, och den sista i oktober 1966 (TAB. 4.).

TAB. 4. Antal våningar, inflyttning samt lägenhetsfördelning i kv Plankan.

Vånings- höjd	Inflytt- ning	1 rum o kokvrå	2 rum o kokvrå	2 rum o kök	3 rum o kök	4 rum o kök	5 rum o kök	Antal lgh	Markyta (m ²)
7	jan - okt 1966	46	30	56	41	154	14	341	8.500

Totalt bor ca 1.000 personer inom bostadsområdet, varav ca 200 är barn under 16 år (TAB. 5.).

TAB. 5. Köns- och åldersfördelning bland barn som bor i kv Plankan. (Källa: Mantalsregistret 1969.)

Ålder	Pojkar	Flickor
0- 3 år	19	12
4- 6 år	23	14
7- 9 år	10	10
10-12 år	11	15
13-15 år	32	25
Totalt	95	76

Kv Plankan ligger på Södermalm i Stockholm, med Hornsgatan i söder om bebyggelsen.

Asfalterade gångstråk leder till de portar, vilka nås direkt från lekplatsen samt från de tre ingångarna från gatan till gården.

Endast 4 av de 17 portarna leder direkt till gården. Övriga portar leder ut mot gator, varför man måste förflytta sig ca 10-50 meter för att komma till gården (FIG. 2.).

Under gården finns ett garage, vilket ställer höga krav på takets (dvs markytans) stabilitet. I husens bottenplan finns lek-skola samt hobbylokal för pensionärer. Insprängda pensionärs-lägenheter med rum och kokvrå är vidare belägna inom området.

Planeringen av bostadsområdets friytor har utförts av trädgårdsarkitekt Sylvia Gibson. Hennes intentioner var att anlägga en gård för de boende i kvarteret: lekplatser åt barnen och samlingsplatser för pensionärer.

Man utgick ej direkt från God Bostads, 1964, rekommendationer vid planeringen av gården, men med hänsyn till att den ej var avsedd för parkleksverksamhet, utan endast skulle fungera som småbarns- och kvarterslekplats, uppfyller den i stort sett dessa rekommendationer (ca 2.500 m² är anlagd lektyta) (TAB. 6.).

att man skulle plantera träd i olika storlekar, vilket ej heller skett.

Vissa utnyttjandemöjligheter har liksom i Tanto Centrum även i detta område starkt beskurits. Markytan tillhör Stockholms kommun, som följaktligen ansvarar för skötsel och underhåll. Förutom den helt anlagda lekytan finns gräsmattor, vilka mot trädgårdsarkitektens rekommendation ej får beträdas.

De direkta lekanordningar som finns på gården är 5 sandlådor (2 större och 3 mindre), plaskdamm, bollplan och gungor. Dessutom finns en cykelslinga för dem, som begagnar mindre cyklar.

Parkleksverksamhet med personal pågår vår och höst under eftermiddagar. Det finns dock ingen inomhuslokal för denna verksamhet.

5. 3 Tantolunden och Högalidsparken

För att få en uppfattning om barns aktionsradie samt deras utnyttjande av intill bostadsområdena liggande parker har information även hämtats från Tantolunden och Högalidsparken.

För att nå Tantolunden från Tanto Centrum måste man korsa Tantogatan, som ligger norr om bostadsområdet Tanto Centrum och därefter gå över en liten bro för att komma till Tantolundens park.

I Tantolunden har man bevarat en stor del av naturmarken, vilken består av stora träd, gräsytor och mycket kuperad terräng. Det finns vidare en anlagd stor fotbollsplan, som vintertid fungerar som ishockeyplan. I själva parken finns dessutom ett koloniområde, som emellertid inte medtogs i undersökansområdet. Den totala ytan är ca 95.000 m².

För att komma till Högalidsparken från kv Plankan måste man korsa Varvsgatan, som ligger väster om bostadsområdet.

Även Högalidsparken har en mycket kuperad terräng med stora träd, gräsytor och berg. I utkanten av parken (längst bort från kv Plankan) ligger en Parklek, som förutom den ordinarie parkleksutrustningen även har en plaskdamm. Denna Parklek hålls öppen under vår och höst.

Högalidsparkens totala yta är ca 45.000 m².

6 GENOMFÖRANDE AV DATAINSAMLINGEN

6.1 Förberedelse för datainsamlingen

Från januari till oktober 1969 utarbetades och utprovades metoder för datainsamlingen. Observationer gjordes kontinuerligt i undersökningsområdena, vilket medförde att de boende, både barn och vuxna, blev väl bekanta med undersökningens syfte och teknik. Information lämnades vidare i form av brev till de berörda barnfamiljerna, och anslag om undersökningen uppsattes i portuppgångarna. Fastighets- och institutionspersonal underrättades noga om undersökningen. Detta medförde, att huvudundersökningens datainsamling mellan oktober 1969 och juni 1971 kunde genomföras utan större svårigheter, med i huvudsak en positiv attityd från de boendes sida.

Observatörerna, vilka var universitetsstuderande, tränades i observationsteknik före själva datainsamlingen och blev därigenom väl bekanta med undersökningsområdet, de variabler som skulle studeras samt undersökningens uppläggning.

Under maj - juni 1969 genomfördes vidare en förundersökning av ett frågeformulär i kv Hanen, det enda bostadsområde som gränsar till Tanto Centrum. Totalt intervjuades 24 personer, vilket nästan var samtliga barnfamiljer i detta bostadsområde. Genom denna förundersökning erhöles dessutom information om, huruvida barn från detta bostadsområde i större utsträckning brukade besöka Tanto Centrum, vilket dock ej visade sig vara fallet. Man kunde därför utgå ifrån, att de barn som observerades i Tanto Centrum i stort sett var de som bodde inom området.

6.2 Datainsamlingen

Data har insamlats genom tre skilda observationstekniker samt via frågeformulär till föräldrar.

En utförlig beskrivning av undersökningens datainsamling återfinns i delrapport II (Metodbeskrivning).

6.2.1 Observationer

Frekvensobservationerna genomfördes under tiden 19 oktober 1969 - 18 oktober 1970 i de båda bostadsområdena Tanto Centrum och kv Plankan. Observationspassen utvaldes genom slumpmässig metod efter på förhand bestämda tidsintervall mellan 8.00-21.30 och uppdelades i tremånadersperioder, vilka i stort sett sammanfaller med de fyra årstiderna. Genom dessa observationer erhöles information om var, hur och till vad individerna utnyttjade bostadsområdet, barns utevistelse med avseende på dygnsvariation, årstidsvariation och väder, barngruppers sammansättning beträffande storlek, ålder och kön m m.

Frekvensobservationer med utfrågning genomfördes under samma tidsperiod som frekvensobservationerna (19 oktober 1969 - 18 oktober 1970) inom tidsintervallet 9.00-20.00. Dessa observationer utfördes samtidigt i de båda bostadsområde-

na samt i parkerna. Information erhöills genom dessa hur långt barn leker (håller till) från sin egen port, samt hur frekvent ett visst barn befinner sig utomhus.

Datainsamlingen för frekvensobservationer med löpande protokoll pågick under tiden 1 juni 1970 - 31 maj 1971 inom tidsintervall 9.30 - 20.00. Genom att följa ett barns sammanhängande utevistelse erhöills upplysning om hur barn rör sig inom ett bostadsområde samt hur länge de är sysselsatta med skilda aktiviteter.

6.2.2 Enkäter och intervjuer

Enkät- och intervjuundersökningen berörde samtliga föräldrar till barn mellan 1-16 år i de två bostadsområdena; i Tanto Centrum ca 200 familjer och i kv Plankan ca 100 familjer.

Genom mantalsregistret erhöills information om antalet boende familjer i de skilda bostadsområdena. En fjärdedel av familjerna utvaldes genom slumpmässigt urval för intervju under varje tremånadersperiod, vilka i stort överensstämde med årstiderna. Denna undersökning genomfördes under ca 1 år (april 1970 - maj 1971).

Data från enkät- och intervjuundersökningen gav kompletterande upplysning om barnens utetider, utelekplatser och uteaktiviteter, de vuxnas attityder till barns utelek samt information om föräldrarnas socioekonomiska sammansättning.

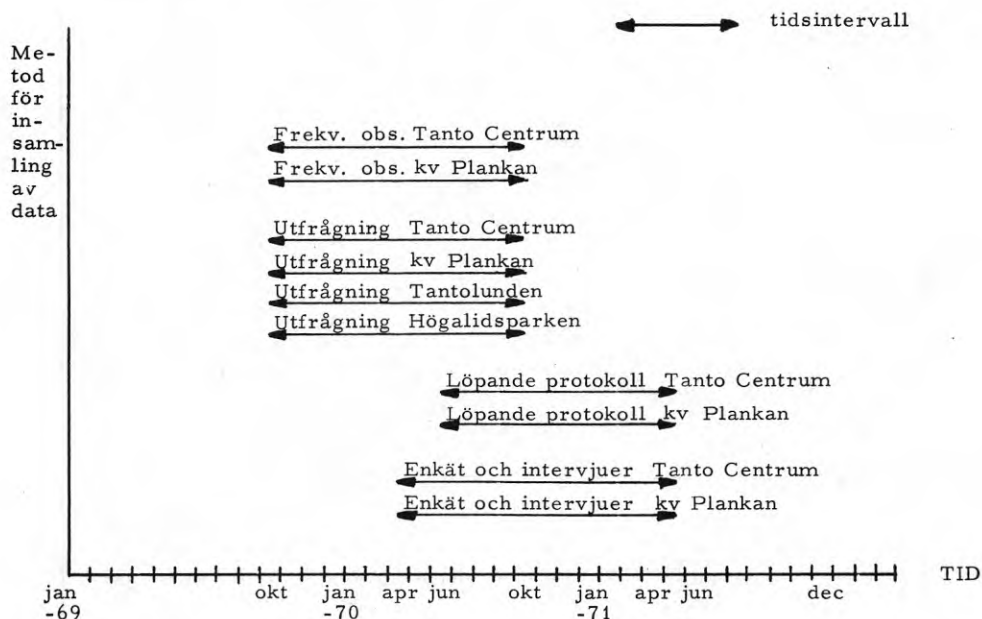

FIG. 3. Schematisk beskrivning av datainsamlingsperioder.

7 RESULTATREDOVISNING

Samtliga data har bearbetats för frekvenstabeller genom utnyttjande av maskinell databearbetning. För observationerna har speciella program konstruerats i programspråken ANS-COBOL och FORTRAN IV. Intervjuerna har bearbetats med dator genom utnyttjande av programpaketet OSIRIS II.

Totalt har ca 30.000 individregistreringar under ca 1.000 observationspass bearbetats samt ca 300 frågeformulär från enkät- och intervjuundersökningar (TAB. 7. och 8. i BIL. 2. och 3.).

Nedan följer en sammanställning av de viktigaste resultaten som framkommit inom denna undersökning. Dessa finns dessutom redovisade mer ingående i delrapporterna III-VI.

I samband med denna redovisning kommer resultaten att diskuteras och jämföras med i andra undersökningar framkomna resultat. Härvid kommer mer ingående jämförelser att ske med undersökningen: "Markutrymmen i fem bostadsområden - användning och utformning" (Bo G Mårtensson 1973), detta beroende på att man i densamma använt sig av en datainsamlings-teknik (frekvensobservationer), som utvecklats inom föreliggande projekt, varför resultaten från båda dessa undersökningar lätt går att jämföra. Observeras bör dock, att datainsamlingen i Mårtenssons undersökning endast pågick under två tvåveckorsperioder, en kring månadsskiftet september - oktober 1970, och en kring månadsskiftet maj - juni 1971, vilket kan förklara vissa skillnader i resultaten mellan dessa båda undersökningar. I TAB. 9. i BIL. 4. redovisas de undersökningar som föreliggande resultat jämföres med.

Resultatredovisningen har indelats i fyra större avsnitt:

- Vilka barn leker ute?
- När vistas barnen ute?
- Var leker barnen ute?
- Hur leker barnen ute?

7.1 Vilka barn leker ute?

Inom denna frågeställning är det av intresse att få veta hur mycket pojkar respektive flickor leker ute i skilda åldrar. Vidare kommer att belysas hur mycket de vuxna vistas ute. Även förekomst av barntillsyn under barnens utevistelse kommer att behandlas. En annan frågeställning som kan uppställas är, hur mycket de barn leker ute som bor högre upp i höghusen, jämfört med dem som bor på de lägre våningsplanen.

7.1.1 Köns- och åldersfördelning hos barn som leker ute

Observationsdata. - Procentfördelningen i FIG. 4. är baserad på en kvot mellan registrerade aktiviteter och köns- och åldersfördelningen hos de boende barnen i de undersökta bostadsområdena. Denna har erhållits genom följande beräkning:

$$\frac{\text{Registrerade barnaktiviteter}}{\text{obs pass}} \times \frac{\text{Fördelning i bostadsområdet}}{x} \times 100$$

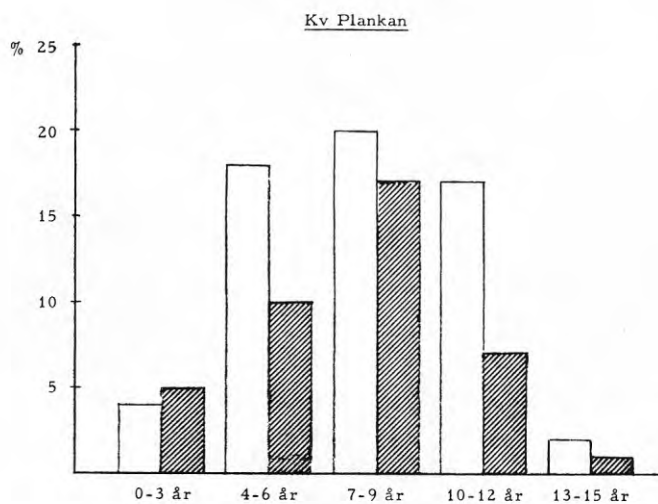
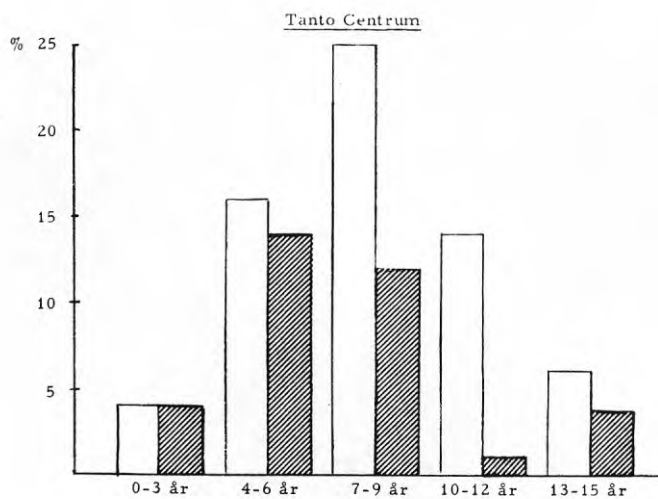

FIG. 4. Utefrekvens hos pojkar (□) respektive flickor (▨) i skilda åldrar. (I procent av samtliga köns- och åldersgrupper.)

Det råder vissa skillnader i utefrekvens mellan de båda bostadsområdena. En analys visar dock, att det i kv Plankan leker en hel del barn från andra bostadsområden. Om hänsyn tas till detta, blir köns- och åldersfördelningen i kv Plankan av bostadsområdets barn tämligen lik den i Tanto Centrum.

Pojkarna leker ute betydligt mer än flickorna. De svarar för drygt 60% av alla aktiviteter, medan flickorna svarar för 40%. Skillnaden mellan pojkar och flickor är störst bland skolbarnen.

Småbarnen upp till 4 år och tonåringarna är ute relativt litet, medan barnen i åldrarna 4-9 år samt pojkarna mellan 10-12 år är mest ute. Orsaken till att de minsta barnen är ute i så liten utsträckning kan vara, att de måste ha någon vuxen med sig för att komma ut. Det är således möjligt, att utefrekvensen för dessa barn hade varit högre i ett låghusområde. Det har visat sig i tidigare undersökningar, att förskolebarn som bor i höghus, vistas ute under kortare tid per dag än de som bor i låghus (Sandels & Wohlin 1960; Morville 1969). Orsaken till att de äldre barnen vistas ute i bostadsområdet i så liten utsträckning är bl a de långa skoldagarna.

Intervjudata. - Det framkom även av intervjuerna, att de äldre barnen tenderar att vistas ute under kortare tid per dag än de yngre barnen, samt att de äldre barnen, när de går ut, är ute hela tiden, tills de vill vara inne en längre stund. Barnen i åldern 7-9 år är de barn som oftast springer ut och in, då de är ute och leker. Vidare vistas barnen i kv Plankan inne mer än barnen i Tanto Centrum. Föräldrarna var dock nöjda med den tid barnen vistas inne på sin fritid.

Genom intervjuerna fick man reda på hur stor del av dagen som barnen är borta från sitt bostadsområde p g a barntillsyn eller skolgång. Frånvaron från hemmet ökar med åldern. Ungefär 2/3 av förskolebarnen är hemifrån högst 2-4 timmar per dag, medan de flesta skolbarn är hemifrån mer än 5 timmar per dag. Av de senare är de äldsta barnen (13-15 år) borta från hemmet mer än 8 timmar per dag.

Förutom av skolgång och liknande är ungefär hälften av alla barn mellan 4-15 år upptagna med någon annan verksamhet under dagen eller kvällen. Det är då idrottsföreningar, musikverksamhet och scoutverksamhet som dessa barn ägnar sig åt.

Jämförelse med andra undersökningar. - Både svenska (Wretling-Larsson 1961, Mårtensson 1973) och utländska (Hole 1966, Nicholson & Marsh 1968, Holme & Massie 1970) undersökningar har givit liknande resultat som de ovan beskrivna. I Mårtenssons (1973) undersökning visade dock fördelningen av utevistande barn en förskjutning mot de yngre åldersgrupperna. Det visade sig, att det framför allt var barn i åldern 4-6 år, som mest vistades ute. Orsaken till detta kan vara, att de undersökta bostadsområdena bestod av låghusbebyggelse, vilket gjorde det lättare för dessa barn att komma ut jämfört med höghusbarnen i föreliggande undersökning. (Jfr kap 7. 1. 4.) En annan orsak kan vara, att lekplatser med lekledare endast förekom i två av de fem undersökta bostadsområdena, varför de äldre barnens utefrekvens minskade. (Jfr kap 7. 3. 1.)

7.1.2 Vuxnas utefrekvens

Observationsdata. - I de undersökta bostadsområdena Tanto Centrum och kv Plankan utgör de vuxna ca 80% av befolkningen men svarar endast för drygt 30% av samtliga aktiviteter. Då man uteslöt dem som var ute, för att de skulle till ett bestämt mål, blev fördelningen mellan barn och vuxna 80%-20% (FIG. 5.).

Dessa resultat överensstämmer även med andra undersökningars (Carlestam 1966, Mårtensson 1973).

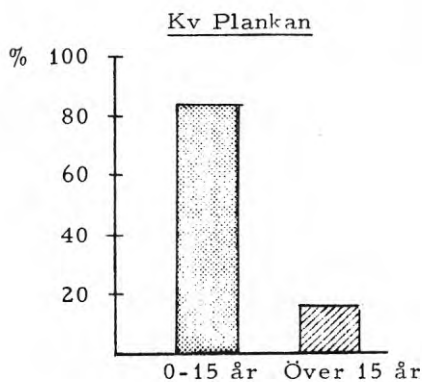
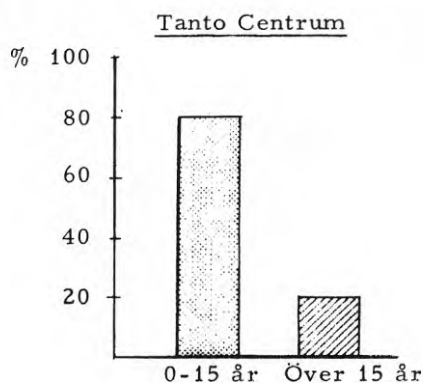

FIG. 5. Utefrekvens hos barn (▨) respektive vuxna (□).
(I procent av barn och vuxna.)

7.1.3 Barntillsyn

Observationsdata. - En stor del av de vuxna som vistas ute, gör detta för att passa småbarn. Det är dock sällsynt, att de vuxna direkt deltar i barnens lekar.

Det är vanligare i Tanto Centrum än i kv Plankan, att de minsta (1-3 år) barnen har tillsyn, då de leker ute. I det förra bostadsområdet är det 20% av de yngsta barnen, som leker ute utan tillsyn, mot ca 35% i kv Plankan. (Orsaken till detta kan vara, att husen i Tanto Centrum är högre än i kv Plankan. Se kap 7.1.4.) Ungefär 20% av de äldre förskolebarnen har tillsyn ute (FIG. 6.).

Intervjudata. - Vid föräldraintervjuerna framgick, att ungefär 90% av förskolebarnen övervakas genom att någon vuxen är med dem ute, men att ca 15% av dessa barn någon gång kunde vara ute på egen hand.

Ungefär 15% av föräldrarna ansåg vidare, att barnen kunde leka ute ensamma redan vid 2-3-årsåldern, medan ungefär 10% ansåg, att barnen borde vara minst 6 år, innan de kunde leka ute utan vuxens sällskap. De flesta föräldrar ansåg, att barn i 4-5-årsåldern borde kunna släppas ut på egen hand.

Jämförelse med andra undersökningar. - I tidigare svenska undersökningar (Sandels & Wohlin 1960, Krantz 1965) har framkommit, att barnen fr o m 3-årsåldern brukar leka ensamma ute utan vuxens tillsyn. Vidare visade det sig även i Mårtenssons (1973) undersökning, att de vuxna mycket sällan direkt deltog i barnens aktivitet.

Sammanfattningsvis kan sägas, att bostadsområdet utnyttjas endast av en begränsad grupp barn. Det är framför allt de äldre förskolebarnen och de yngre skolbarnen som vistas ute. Pojkarna är vidare mer ute än flickorna, vilket är mest påtagligt i skolåldern. De vuxna utnyttjar bostadsområdets friytor i mycket liten utsträckning. De flesta vuxna som är ute, är det för att passa småbarn. Barn från och med 4-årsåldern leker dock som regel ute på egen hand.

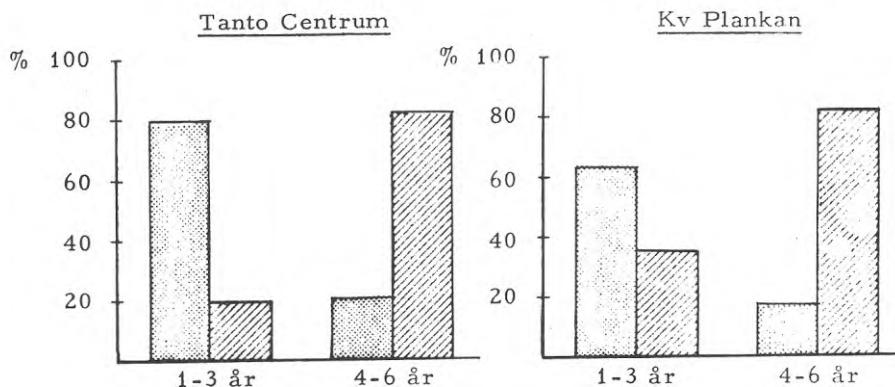

FIG. 6. Förekomst av barntillsyn (stipplad) eller ej (hatchad) hos förskolebarn. (I procent av respektive åldersgrupp.)

7.1.4 Utefrekvens bland barn från skilda våningsplan

Observationsdata. - Procentfördelningen i FIG. 7. är baserad på en kvot mellan registrerade barn och åldersfördelningen hos de boende barnen på respektive våningsplan:

$$\frac{\text{Registrerade barn}}{\text{Obs pass} \times \text{Fördelning i bostadsområdet}} \times 100$$

I Tanto Centrum råder en skillnad i utefrekvens hos barn som bor på skilda våningsplan. Ju lägre barnen bor, desto oftare har de registrerats ute. Detta gäller såväl förskole- som skolbarn. I kv Plankan kan dock ingen skillnad märkas, vilket kan bero på att i kv Plankan är antalet våningar i husen 7, medan antalet våningar i Tanto Centrum varierar mellan 9-14.

Intervjudata. - Även via föräldrantervjuerna framkom, att de barn som bor högre upp i höghusen tenderar att vistas ute under kortare tid än de som bor på lägre våningsplan. Vidare föreföll det som om barn på lägre våningsplan oftare springer ut och in, än de som bor högre upp i höghusen. Föräldrar till barn högre upp i höghusen övervakar sina barn oftare genom att själva gå med barnen ut, medan föräldrar, som bor lägre ner, oftare ser till barnen genom fönstret. Föräldrarna uppgav också, att det finns vissa svårigheter för barnen att själva komma ut. De största problemen är tröga dörrar samt svårigheter med hissar. Då föräldrarna tillfrågades hur de trivdes på det våningsplan där de bodde, uppgav dock de flesta, att de trivdes bra. Endast några procent tyckte, att de bodde för högt.

Jämförelse med andra undersökningar. - I många undersökningar, både svenska och utländska, har man tagit reda på barns beteenden i höghus- respektive låghusbebyggelse, varvid man oftast kommit fram till resultat liknande de ovan beskrivna. (Dahlström 1957, Landström 1958, Sandels & Wohlin 1960, Höweler 1973, Morville 1969.)

Sammanfattningsvis kan sägas, att förskolebarnens utevistelse påverkas av, om de bor på lägre eller högre våningsplan i ett höghus (alternativt i ett låg- eller höghusområde). Utefrekvensen minskar ju högre upp man bor. Barnen, som bor högt upp i ett höghus, måste oftast ha tillsyn ute. Detta beror dels på, att det är svårt för barnen att själva komma ut (p g a trappor och hiss), dels på att föräldrar som bor högt upp i höghus inte kan se och ropa på barnen från fönstret.

7.2 När vistas barnen ute?

Inom denna rubrik kommer att behandlas, hur utefrekvensen varierar under skilda årstider, under skilda tider på dygnet samt vid skilda typer av väder.

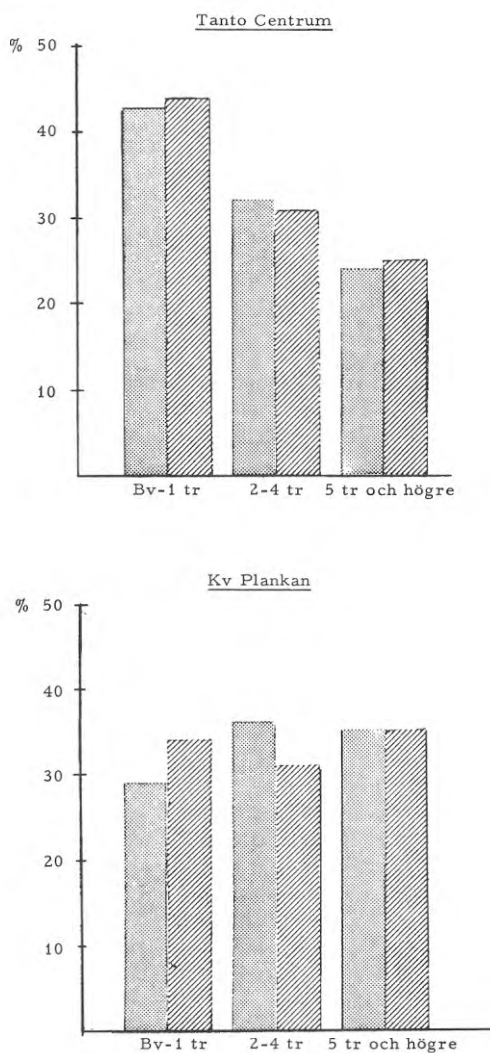

FIG. 7. Utefrekvens hos 1-6-åringar (⊗) respektive 7-15-åringar (▨) från skilda våningsplan. (I procent av respektive åldersgrupp.)

7.2.1 Utefrekvens under skilda årstider

Observationsdata. - Fördelningen i FIG. 8. anger, hur förskolebarnen (0-6 år) respektive skolbarnen (7-15 år) fördelar sin utetid under årstiderna. Procenttalen grundar sig på medeltalet registrerade aktiviteter per observationspass. Vidare har endast de observationspass medtagits, som infallit under skoldagar. Således omfattar "sommaren" endast en mycket kort period: de första veckorna i juni och de sista i augusti.

Utefrekvenserna varierar ganska avsevärt under årstiderna. Störst är uteaktiviteten under våren och sommaren och minst under vintern. Detta är mest påtagligt för de yngre barnen samt för flickor i skolåldern, och mer påtagligt i kv Plankan än i Tanto Centrum. I kv Plankan är tillskottet av barn som bor utanför det undersökta bostadsområdet dessutom mycket stort under våren och framför allt under sommaren.

Det framkom vidare av observationsmaterialet att utefrekvensen ökar även för vuxna vid stigande lufttemperatur. Det är emellertid mer vanligt, att förskolebarn vistas ute på egen hand, då det blir varmare ute. Vid temperaturer under -10°C är det dock ca $2/3$ av de få förskolebarn, som då vistas ute, som gör detta utan tillsyn av någon vuxen. Detta kan eventuellt bero på, att de vuxna vid så kallt väder inte vill vistas ute, och att de barn som är ute då, brukar vistas ute utan tillsyn annars också.

Intervjudata. - Vid bearbetningarna av observationerna har oftast endast skoldagar medtagits, eftersom barnens bortovaro under lov och längre helger skulle kunna variera mellan de båda bostadsområdena. Detta visade sig också genom intervjuerna vara fallet. Barnen i Tanto Centrum vistas borta under fler helger och skollov än barnen i kv Plankan. Totalt sett framkom, att de flesta barn vistas borta från sitt bostadsområde vid längre helger och skollov samt under åtminstone ett veckoslut i månaden. De flesta av de intervjuades barn vistades vidare borta från sitt bostadsområde minst en månad under det sommarlov, som inföll under undersökningsperioden.

Föräldrarna ombads vid intervjuerna att försöka ange, hur länge barnen brukar vistas ute om dagarna. Det visade sig liksom vid observationerna, att utevistelsen i båda bostadsområdena var kortare under hösten och vintern än under våren och sommaren.

Jämförelse med andra undersökningar. - Carlestam (1966) företog registreringar med robotkamera under ett halvår (december - juni) och erhöll resultat liknande de ovan beskrivna. Frekvensen uteaktiviteter hade ett minimum i januari - februari, ökade kontinuerligt till ett maximum i maj och avtog därefter i sommarlovsmånaden juni.

Sammanfattningsvis kan sägas, att barnens och de vuxnas utefrekvens varierar starkt under de skilda årstiderna. Störst är utefrekvensen under våren och sommaren, varefter den sjunker under hösten och vintern.

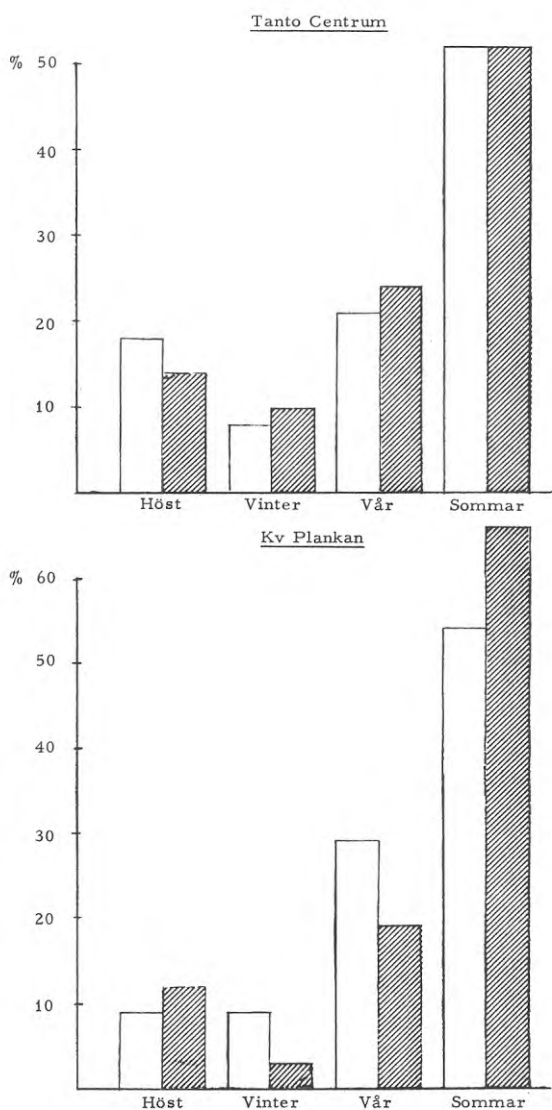

FIG. 8a Utefrekvens hos pojkar (□) respektive flickor (▨) i åldern 0-6 år under skilda årstider. (I procent av medeltalet registreringar av pojkar respektive flickor.)

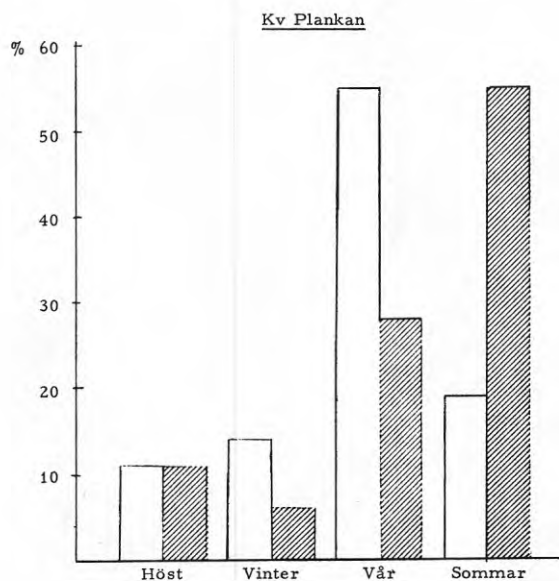
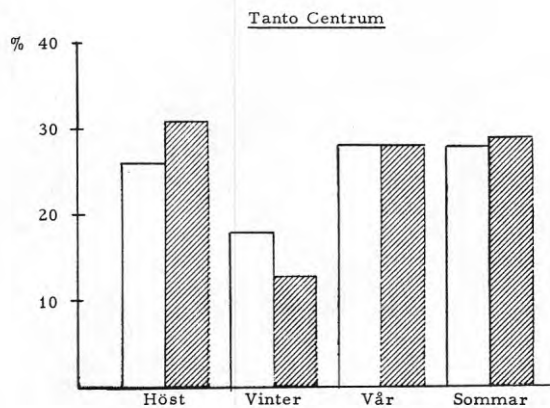

FIG. 8b Utefrekvens hos pojkar (□) respektive flickor (▨) i åldern 7-15 år under skilda årstider. (I procent av medeltalet registreringar av pojkar respektive flickor.)

7.2.2 Utefrekvens under skilda tider på dygnet

Observationsdata. - Fördelningen i FIG. 9. anger, hur förskolebarn (0-6 år) respektive skolbarn (7-15 år) fördelar sin utetid under dygnet. Procenttalen grundar sig på medeltalet registrerade aktiviteter per observationspass.

Utefrekvensen påverkas i hög grad av tidpunkten på dygnet och varierar dessutom för skilda åldersgrupper. Förskolebarnen är ute främst mellan kl 9.30 och 18.30. I Tanto Centrum är dessa barn ute något mer på förmiddagar än på eftermiddagar, medan en sådan skillnad ej finns i kv Plankan. Orsaken till detta kan vara att i kv Plankan förekommer parkleksverksamhet endast under eftermiddagar (vår, en del av sommaren och höst) medan den i Tanto Centrum har öppet hela dagarna. Ytterst få förskolebarn i båda bostadsområdena är ute efter kl 18.30.

Skolbarnen vistas ute framför allt mellan kl 14.00-18.30, och även ganska mycket efter kl 18.30. I Tanto Centrum är det mellan 20-25% av skolbarnens aktiviteter som registrerats ute efter kl 18.30, medan motsvarande siffror i kv Plankan är 25-40%. (Av dessa är ca 10% ute mellan kl 20.00-21.30.) Det är procentuellt sett fler flickor än pojkar ute efter kl 18.30.

På våren och sommaren, då det totala antalet aktiviteter stiger, märks en ökning under de tidiga och sena tidpunkterna; dvs barnen går tidigare ut och leker och vistas ute också senare på kvällen. Under hösten och vintern är det däremot ganska få barn som är ute under de tidiga och sena tidpunkterna.

Jämförelse med andra undersökningar. - Liknande resultat som de ovan beskrivna har visat sig även i andra svenska undersökningar. Utefrekvensen har visat sig vara allra störst mellan kl 10-12 på förmiddagen och mellan kl 15-16 på eftermiddagen. (Sandels & Wohlin 1960, Carlestam 1966, Mårtensson 1973.)

Sammanfattningsvis kan sägas, att barnens utevistelse är koncentrerad till ca kl 10-18, varvid toppbelastningen ligger mellan kl 10-12 och 15-16. Dock utnyttjas markutrymmena även under senare kvällstid (mellan ca kl 18-22) och då framför allt av de äldre skolbarnen. Detta är vanligare under våren och sommaren än under hösten och vintern.

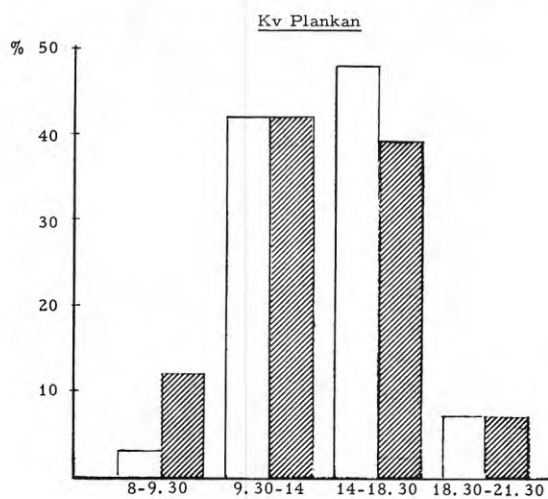
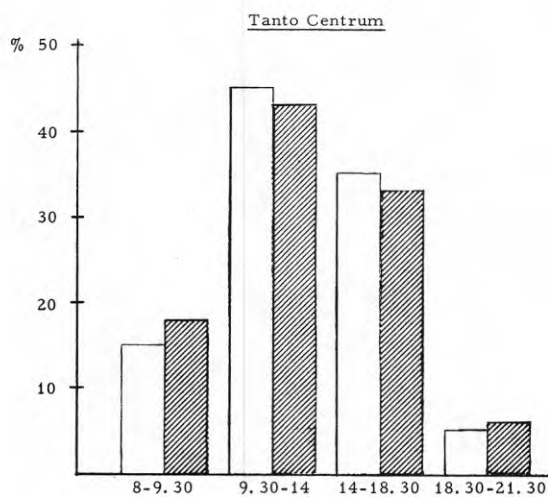

FIG. 9a Utefrekvens hos pojkar (□) respektive flickor (▨) i åldern 0-6 år under skilda tider på dygnet. (I procent av medeltalet registreringar av pojkar respektive flickor.)

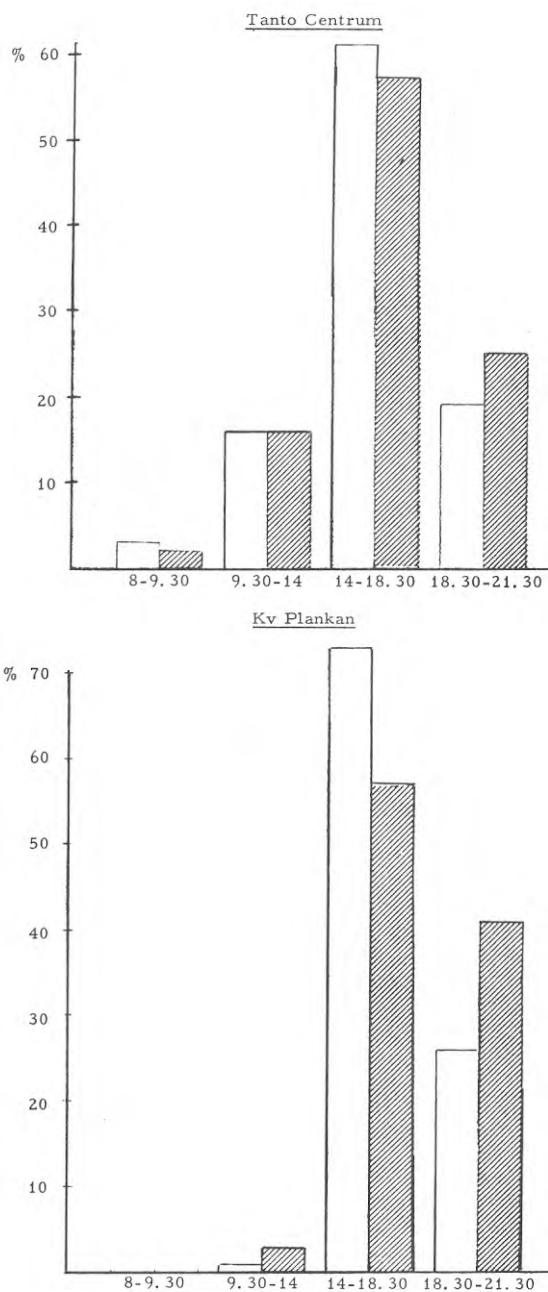

FIG. 9b Utefrekvens hos pojkar (□) respektive flickor (▨) i åldern 7-15 år under skilda tider på dygnet. (I procent av medeltalet registreringar av pojkar respektive flickor.)

7.2.3 Utefrekvens vid skilda slags väder

Observationsdata. - Procentalen i FIG. 10. grundar sig på medeltalet registrerade aktiviteter under olika väderförhållanden. Barnens utevistelse påverkas i hög grad av vädret. Flest barn (60-70%) vistas ute då det inte är någon nederbörd. Utefrekvensen ökar vidare, då det är klart till halvklart väder. Detta gäller framför allt de yngsta åldersgrupperna. Regn, då det är ihållande, har en mycket negativ inverkan på barnens utevistelse, medan däremot regn i form av skurar ej nämnvärt påverkar utefrekvensen.

Jämförelse med andra undersökningar. - Andra svenska undersökningar (Carlestad 1966, Mårtensson 1973) har också erhållit resultat som visar att utefrekvensen påverkas av vädret. Utefrekvensen ökar vid bättre väder och snö samt minskar vid ökad vind, det senare framför allt på vintern.

Sammanfattningsvis kan sägas, att barnens utevistelse påverkas i hög grad av den rådande vädertypen. Vid fint väder är det flest barn ute. Nederbörd i form av ihållande regn liksom ökad vindstyrka vid kallt väder har en starkt hämmande inverkan på utevistelsen. Mest känsliga för vädrets växlingar är förskolebarnen.

7.3 Var leker barnen ute?

Inom denna frågeställning behandlas var inom bostadsområdet barnen håller till samt hur de utnyttjar parkerna Tantolunden och Högalidsparken. Resultaten härrör främst från Tanto Centrum, eftersom variationen i markytor där är större än i kv Plankan.

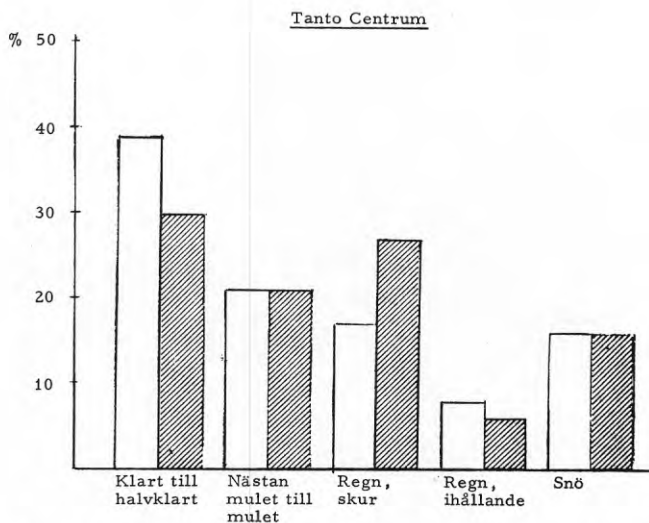

FIG. 10. Utefrekvens hos 0-6-åringar (□) respektive 7-15-åringar (▨) vid skilda slags väder. (I procent av medeltalet registrerade 0-6-åringar respektive 7-15-åringar.)

7.3.1 Utnyttjande av olika marktytor inom bostadsområdet

Observationsdata. - Utnyttjandet av marktytorna är givetvis beroende av de marktytor som finns tillgängliga inom bostadsområdet.

I Tanto Centrum utgör de anlagda lekytorna (asfalt, sand, planteringar) ca 20%, naturmarken (gräs och skogsmark) ca 35%, gångstråken med affärsområde (asfalt) ca 10% och entréer mot parkeringsplatser (asfalt) ca 40% (TAB. 2.).

I kv Plankan utgör de anlagda lekytorna ca 30%, gräsmattor ca 40% och gångstråk ca 30% (TAB. 4.). I båda bostadsområdena utnyttjas mest de anlagda lekytorna vid lek, fastän de ytmässigt sett är underrepresenterade (FIG. 11.). Observeras bör dock, att mellan 20-30% av lekaktiviteterna förekommer på ställen, som inte är avsedda för lek. I Tanto Centrum är det framför allt på naturmarken och gångstråken som barnen håller till, men även vid entréerna mot parkeringsplatserna. I kv Plankan leker barnen förutom på de anlagda lekytorna även på gångstråken, men däremot ytterst litet på gräsmattorna.

I Tanto Centrum uppdelades de anlagda lekytorna på kvarterslekplatser, dvs fastigheternas lekplatser intill husen, och Parkleken. Både pojkar och flickor i alla åldrar utnyttjar Parkleken, medan kvarterslekplatserna användes mindre av pojkarna, speciellt av pojkar mellan 7-15 år. Både pojkar och flickor i skolåldern använder de anlagda lekytorna avsevärt mindre än barn i förskoleåldern. Mellan ca 30-40 % av skolbarnens aktiviteter sker på marktytor ej avsedda för lek. Detta är mer förekommande bland pojkar än bland flickor.

Såväl förskolebarn som skolbarn, som leker på kvarterslekplatserna i Tanto Centrum gör detta företrädesvis på sin "egen" kvarterslekplats (ca 70%).

Kvarterslekplatserna är ganska likartade, men den mest besökta kvarterslekplatsen är den, som ligger mitt i bostadsområdet och intill det hus, som har det högsta invånarantalet (kvarterslekplats C, FIG. 1.). De barn, som bor närmast Parkleken, besöker denna mest, medan de besöker sin egen lekplats i ganska liten utsträckning.

Barntillsyn förekommer vidare oftare inom parkleksområdet än på kvarterslekplatserna, vilket kan bero på att föräldrarna från fönstren har en viss uppsikt över barnen då de leker på kvarterslekplatserna, vilket ej är fallet då de vistas i Parkleken. Parkleken tycks dessutom fungera som en samlingsplats för barnens mammor.

Vid uppdelning av marktytorna i art av markstruktur i Tanto Centrum, framkom att barnen framför allt vistas på de hårdgjorda ytorna, och detta blir allt vanligare med stigande ålder. Ungefär 20% av aktiviteterna sker på gräs, planteringar och skogsmark, vilket främst gäller barn som är 4-6 år och äldre. Vidare är det ungefär 20% av aktiviteterna, som förekommer i sand. Detta gäller främst förskolebarnens aktiviteter.

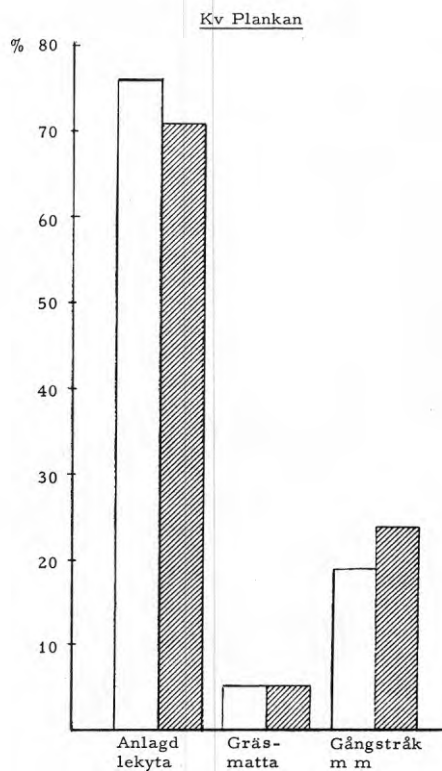
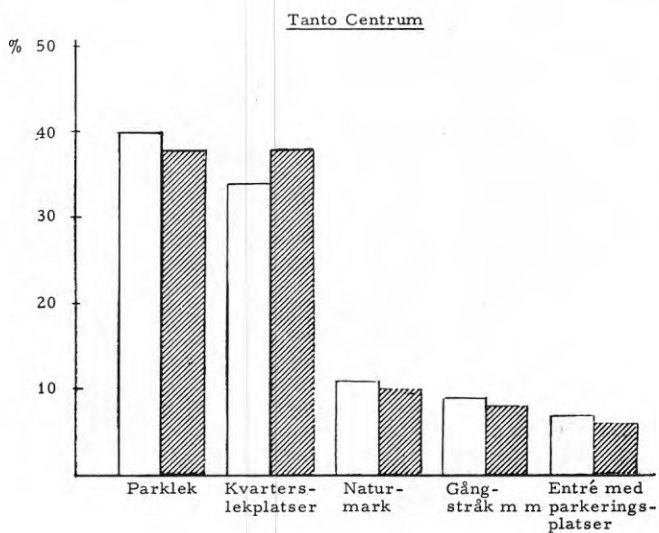

FIG. 11a Utnyttjande av markytor hos pojkar (□) respektive flickor (▨) i åldern 0-6 år. (I procent av pojkar respektive flickor.)

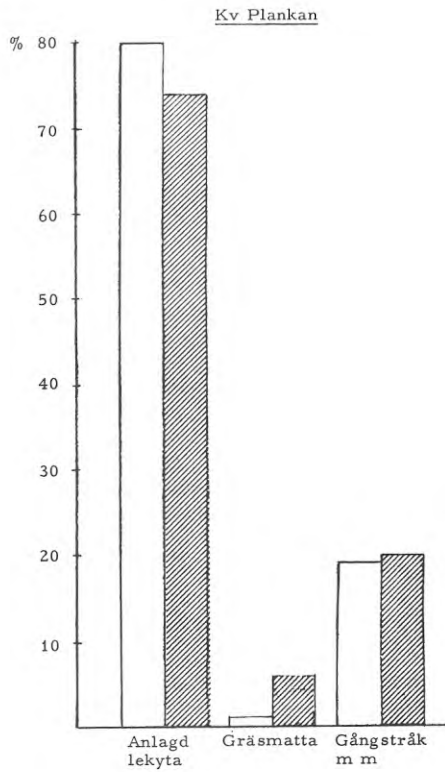
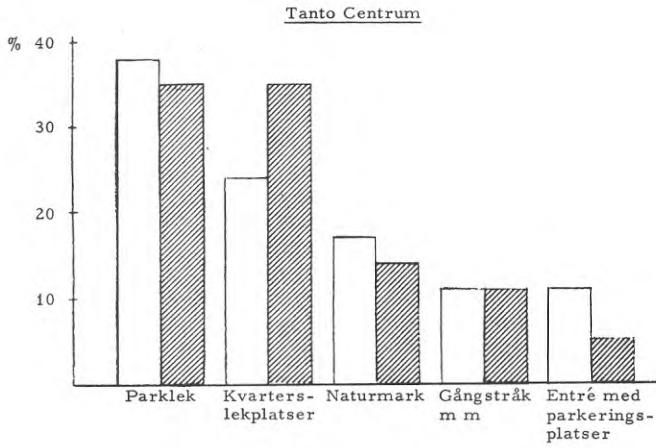

FIG. 11b Utnyttjande av markytor hos pojkar (□) respektive flickor (▨) i åldern 7-15 år. (I procent av pojkar respektive flickor.)

Markytorna utnyttjas i olika utsträckning vid skilda lufttemperaturer. Relativt sett utnyttjas naturmarken mest vid minusgrader. Ungefär 30% av aktiviteterna förekommer på naturmark, då det är $\pm 0^{\circ}\text{C}$ eller kallare. Däremot är det relativt sett få barn som vid minusgrader håller till på kvarterslekplatserna (ca 15% mot ca 40% vid plusgrader). Parkleken besöks dock relativt sett lika mycket vid minus- som vid plusgrader.

De skilda markytorna i Tanto Centrum utnyttjas vidare i olika utsträckning, beroende på tid på dygnet. Samtliga ytor användes mest under eftermiddagen och på tidiga kvällen (14.00-18.30), men detta är mest påtagligt inom parkleksområdet. På morgonen (8.00-9.30, då personalen ej ännu kommit till Parkleken) utnyttjas kvarterslekplatserna något mer än Parkleken.

Intervjudata. - Föräldrarna tillfrågades dels var barnen bör hålla till då de leker ute, dels var deras egna barn brukar vistas. De flesta uppgav, att de anlagda lekytorna är lämpligast för barnens lek, varvid Parkleken prioriterades. Det är också på dessa anlagda lekplatser, som föräldrarna angav, att deras egna barn brukar vistas. Det framkom vidare, att Parkleken i Tanto Centrum (öppen året om, undantag sommarmånaderna), besöks av 80-90% av barnen upp till 13 år och 50% av tonåringarna (13-15 år) minst 1 gång i veckan. Parklekens barnhage utnyttjas av ca hälften av barnen mellan 1-3 år.

De flesta föräldrar i båda bostadsområdena hade givit sina förskolebarn och yngre skolbarn förbudsområden, där de inte vill att barnen skall hålla till. I Tanto Centrum gällde dessa förbud framför allt det branta berget inom bostadsområdet, intill vattnet och på gatan. I kv Plankan gällde förbuden främst att avlägsna sig från gården.

Föräldrarna tillfrågades också, om de stördes av ljudet från lekplatserna intill fastigheterna. Mindre än 10% uppgav att de störs ofta, ca 20% att de störs ibland och mer än 70% att de sällan eller aldrig störs av ljud från gården. Dock var det ca 25% i Tanto Centrum och ca 45% i kv Plankan som uppgav, att ljudet från lekande barn tränger in utifrån.

De intervjuade uppgav vidare, att en del förstörelse och oväsen förekommer inom bostadsområdet. Det rör sig främst om cykel- och mopedåkning på förbjudna ställen, nedskräpning i portar, skadegörelse på cyklar, mopeder och barnvagnar, förstörelse av gräsmattor och planteringar. Man ansåg dock, att barnens och ungdomarnas uppträdande i dessa bostadsområden är normalt eller bättre än normalt. Ungefär hälften trodde vidare, att ordningsproblem bland ungdom skulle bli mindre, om det funnes mer ordnat än nu för deras fritid, men endast ungefär var fjärde tillfrågad familj var benägen att betala lite mer i hyra för att göra detta möjligt.

Föräldrarna tillfrågades också om vad de ansåg om möjligheterna till utelek under vinterhalvåret samt om tillgången på lekredskap och övrig utrustning på lekplatserna under sommarhalvåret. I Tanto Centrum ansåg drygt 60% av föräldrarna, att möjligheterna till utelek under vintern var bra eller mycket bra, medan 25% tyckte att de var dåliga eller mycket dåliga. I

kv Plankan tyckte ca 45% av föräldrarna, att det fanns bra eller mycket bra möjligheter till utelek under vintern och lika många tyckte att de var dåliga eller mycket dåliga.

I Tanto Centrum ansåg vidare 40% av föräldrarna, att tillgången på lekredskap under sommarhalvåret på den egna kvarterslekplatsen var mycket bra eller bra, medan ca 35% ansåg, att tillgången var dålig. I kv Plankan var motsvarande siffror ca 60% resp ca 15%. Beträffande tillgången på lekredskap i Parkleken ansåg drygt 70% av föräldrarna både i Tanto Centrum och i kv Plankan, att den var mycket bra eller bra och knappt 15% ansåg att tillgången var dålig eller mycket dålig.

Jämförelse med andra undersökningar. - Ovan beskrivna resultat överensstämmer med både svenska (Sandels & Wohlin 1960, Wretling-Larsson 1961, Krantz 1965, Carlestam 1966, Niléhn 1972, Höweler 1973, Mårtensson 1973) och utländska (Hole 1966, Nicholson & Marsh 1968, Morville 1969, Ackermans 1970) undersökningar om barns utelek.

I Niléhns (1972) undersökning framkom dessutom att mer än hälften av pojkarna och ungefär 3/4 av flickorna ville, att det skulle finnas en vuxen lekledare på lekplatsen. Pojkarna ville ha en manlig och flickorna en kvinnlig lekledare. Vidare ville ungefär 1/3 av barnen att någon av föräldrarna skulle vara med på lekplatsen och leka, men endast 1/10 av barnen uppgav att föräldrarna brukade göra detta. Många barn tycktes sakna upp-vuxen natur inom området.

Det oftast förekommande förslaget om hur det undersökta bostadsområdet skulle bli vackrare, var fler blommor, träd och buskar. Många barn ville plantera en liten park eller skog, och många föreslog dammar och springvatten.

Sammanfattningsvis kan sägas, att barnen oftast leker på de ytor som är planerade för lek. Dock är detta i hög grad avhängigt lekplatsens närhet till bostaden. Det är framför allt de ytor som ligger nära barnens eget hus som utnyttjas.

Lekplatser med personal (Parklek) har en stor fördel framför anlagda lekytor utan personal. De förra stimulerar barn i alla åldrar, medan de senare främst tillgodoser de yngstas behov. Vidare sjunker inte besöksfrekvensen relativt sett vid kallare väder i Parkleken, vilket är fallet på övriga anlagda lekytor utan personal. Kuperad terräng utnyttjas dessutom flitigt vid minusgrader.

7.3.2 Utnyttjande av parkerna

Observationsdata. - Procenttalen i FIG. 12. anger för respektive åldersgrupp andelen av totala antalet utevarande "Tantobarn" respektive "Plankanbarn" i bostadsområde och park.

Det är alltså mycket få barn som uppehåller sig i bostadsområdenas parker. Det är framför allt den äldsta åldersgruppen som utnyttjar parkerna. Ungefär 20% av 13-15-åringarna från bostadsområdet Tanto Centrum registrerades i Tantolunden och ca 10% av de utevistande 13-15-åringarna från kv Plankan var i Högalidsparken. Samtidigt registrerades således 80% respektive 90% av denna åldersgrupp i motsvarande bostadsområde.

Barnen, (eller föräldrarna, då barntillsyn förekom) som vistades i dessa parker, tillfrågades varför de uppehöll sig där. De som var i Tantolunden, uppgav som främsta skäl att de uppehöll sig där, därför att de föredrog parkens natur och avskildhet, eller därför att de föredrog Tantolundens fotbollsplan/skridskoplan. Det senare alternativet uppgav framför allt de äldre barnen (10-15-åringarna). Det främsta skälet till att barnen från kv Plankan vistades i Högalidsparken var att de var ute och rastade hundar.

Intervjudata. - Genom observationerna får man reda på andelen barn som befinner sig i det egna bostadsområdet, samt andelen barn som samtidigt uppehåller sig i respektive tillhörande park. Man vet dock inget om hur stor andel barn som håller till på andra ställen. Detta försökte man ta reda på genom intervjuerna.

Föräldrarna ombads rangordna de delar inom bostadsområdet inklusive Tantolunden respektive Högalidsparken, som de ansåg vara lämpliga för barnens lek. Bland föräldrarna i Tanto Centrum var det 2% som ansåg Tantolunden vara det bästa lekområdet i första hand, 14% ansåg det vara bäst i andra hand och 16% i tredje hand. I kv Plankan tyckte 4% av de intervjuade, att Högalidsparken var det bästa alternativet i första hand och 47% i andra hand. (Alternativen i kv Plankan förutom Högalidsparken var dock endast den egna kvarterslekplatsen, någon annan kvarterslekplats samt gräsmattor.)

På frågan till föräldrarna om deras barn brukar hålla till utanför själva bostadsområdet och leka, framkom att detta är fallet för drygt 50% av barnen i Tanto Centrum och för ca 70% i kv Plankan. På en följdfråga var någonstans detta brukar ske uppgav dock de flesta intervjuade Tantolunden respektive Högalidsparken. Det visade sig emellertid, att bland barnen över 3 år var det ca 15% av de äldre förskolebarnen (4-6 år) som hade tillåtelse att leka där utan vuxens sällskap, ca 50% av 7-9-åringarna och ca 80% av de äldre skolbarnen (10-15 år). Orsaken till att man inte ville att barnen skulle vara ensamma i parkerna var främst, att de var tvungna att korsa en gata för att komma dit samt att föräldrarna dessutom hade dålig uppsikt över barnen då de vistades där. Föräldrarna i Tanto Centrum uppgav dessutom, att de var ängsliga för att "gubbar" skulle antasta barnen i Tantolunden.

Jämförelse med andra undersökningar. - I flera undersökningar har man påvisat, att barns aktionsradie är mycket begränsad. (Sandels & Wohlin 1960, Krantz 1965, Carlestam 1966, Niléhn 1972, Höweler 1973, Hole 1966, Morville 1969.) Detta är bl a orsaken till att Tantolunden och Högalidsparken är så lågt frekventerade av de undersökta bostadsområdenas barn. I Sandels & Wohlins (1960) undersökning visade det sig bl a, att barnen hellre delade på en helt otillräcklig sandlåda nära entrén åt gatusidan än att de gick runt huset till en skogsbacke. Vidare ansåg 75% av mödrarna i Morvilles (1969) undersökning det mycket väsentligt att ha sådan kontakt med barnen, att de kunde se och ropa på barnet, då det leker ute.

Sammanfattningsvis kan sägas att avståndet till ett lek område har en avgörande betydelse för dess utnyttjandegrad. Detta gäller framför allt för förskolebarnen och de yngre skolbarnen. Föräldrarna vill dessutom helst ha sina barn inom rop- och synhåll, och de vill ej heller, att barnen skall passera trafikerade ytor för att komma till sina lek områden.

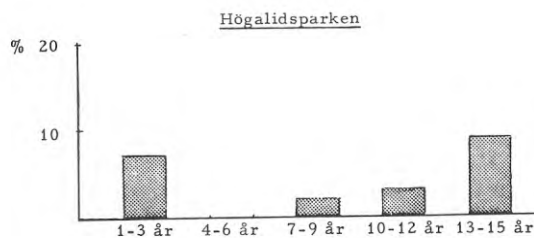
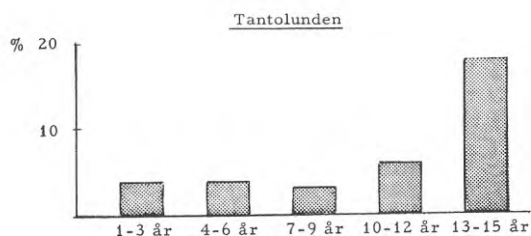

FIG 12. Utnyttjande av parkerna av barn i olika åldrar. (I procent av totala antalet barn i varje åldersgrupp från respektive bostadsområde och park.)

7.4 Hur leker barnen ute?

Inom denna frågeställning behandlas vad barnen gör ute, hur detta varierar med skilda årstider samt vilka aktiviteter som förekommer inom skilda delar av bostadsområdet. Vidare beskrivs barngruppernas sammansättning med avseende på storlek, ålder och kön.

7.4.1 Uteaktiviteter

Observatörerna angav följande fakta om den registrerade individens aktivitet:

- vad individen sysslar med
- om redskap eller annat föremål förekommer
- om individen rör sig mot något mål

Detta kodades därefter i numeriska värden till bl a följande variabler:

a) Aktivitetsform ("vad individen sysslar med"):

- låg grad av rörelseaktivitet
(t ex ligga, sitta, stå)
- måttlig grad av rörelseaktivitet
(t ex gå, dra redskap)
- hög grad av rörelseaktivitet
(t ex springa, hoppa, cykla, åka kana, åka skridskor, åka skidor, sparka boll, spela hockey)
- klätteraktivitet
(t ex balansera, gunga, klättra, hänga)
- kreativ verksamhet
(t ex gräva, plocka, ösa, rita, bygga)

Dessa kategorier består egentligen av två dimensioner eftersom klätteraktivitet och kreativ verksamhet också innebär någon grad av rörelseaktivitet. Det är dock önskvärt att urskilja dessa senare kategorier, varför denna något oegentliga kategoriindelning företagits.

Den procentuella andelen aktiviteter inom varje kategori finns redovisat i delrapport III.

b) Förekomst av redskap eller andra föremål:

- fasta redskap
- lösa redskap
- material ur naturen

Observationsdata. - Bland förskolebarnen förekommer inga stora skillnader mellan pojkarnas och flickornas aktiviteter (FIG. 13 a).

En stor del av barnens aktiviteter (ca 40%) består av rörelsemässigt sett mycket stillsamma aktiviteter. De sitter, står eller går omkring. Vidare är det ungefär 20% av aktiviteterna som utgör kreativ verksamhet, vilket innebär att barnen gräver i sand, bygger med klossar och liknande.

Ungefär 15% av aktiviteterna innebär någon form av klättraktivitet, vilket är något vanligare bland flickor än bland pojkar.

Ungefär 30% av alla förskolebarns aktiviteter består i hög grad av rörelseaktivitet. Detta innebär framför allt, att barnen cyklar, åker kana och sparkar boll. Pojkarna är rörelsemässigt sett något mer aktiva än flickorna.

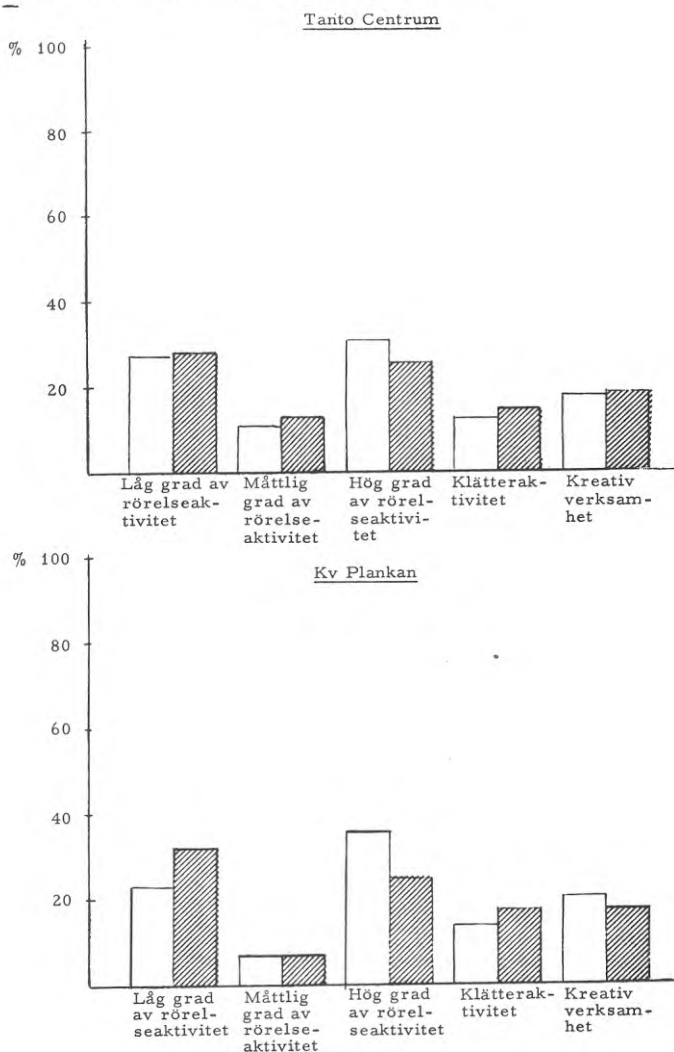

FIG. 13a Aktivitetsform hos pojkar (□) respektive flickor (▨) i åldern 0-6 år. (I procent av pojkarnas respektive flickornas aktiviteter.)

Bland skolbarnen är det stor skillnad i uteaktiviteterna mellan pojkar och flickor (FIG. 13 b). Både pojkarnas och flickornas aktiviteter i skolåldern består i mycket hög grad av rörelseaktivitet, och detta gäller framför allt pojkarna. Pojkarna spelar fotboll och hockey samt cyklar, medan flickorna hoppar (rep), åker skridskor eller springer omkring.

Flickornas aktiviteter består i större utsträckning än pojkarnas av låg och måttlig grad av rörelseaktivitet, vilket innebär att de sitter, står eller går omkring.

Vidare ägnar sig flickorna något mer än pojkarna åt klätteraktivitet och kreativ verksamhet. Detta förekommer emellertid totalt sett i ganska liten utsträckning.

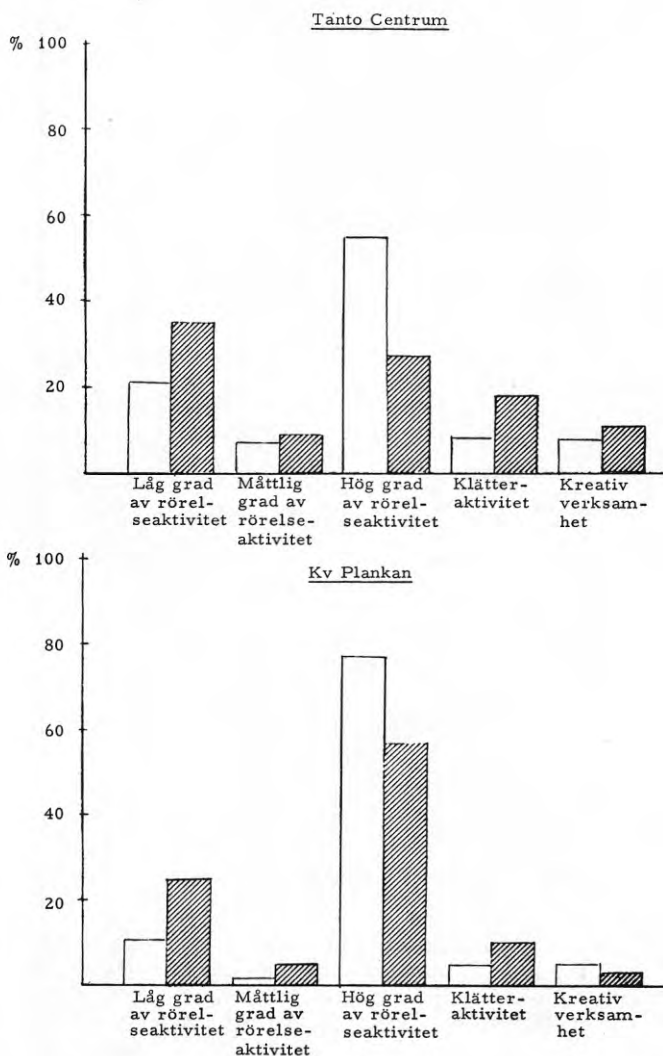

FIG. 13b Aktivitetsform hos pojkar (□) respektive flickor (▨) i åldern 7-15 år. (I procent av pojkarnas respektive flickornas aktiviteter.)

Observationsdata visar vidare, att aktiviteterna varierar en hel del på de olika markytorna. På de anlagda lekytorna framför allt cyklar man, spelar fotboll och hockey, gungar, klättrar i klätterställningar, gräver i sand, bygger med klossar och dylikt. Hälften av aktiviteterna på naturmarken består i kanåkning och bollspel, dvs sådana aktiviteter, som orsakar hårt slitage på gräsyterna. Gångstråken och entréerna mot parkeringsplatserna användes till ganska stor del för att förflytta sig, vilket sker genom att man går, springer eller cyklar.

Inom parkleksområdet i Tanto Centrum finns en asfalterad bollplan på ca 15 x 20 meter, avsedd för boll- och hockeyspel. Ungefär 80% av allt hockeyspel förekommer på bollplanen och övriga 20% mestadels på de asfalterade kvarterslekplatserna, men endast 25% av allt bollspel sker på denna bollplan. Ungefär 30% av allt bollspel förekommer på gräsyterna, 30% på kvarterslekplatserna och drygt 10% på gångstråken och vid af-färansområdet.

Bollspel på kvarterslekplatserna och på gräsyterna, cykelåkning inom hela bostadsområdet samt i viss mån kanåkning på gräsyterna är förbjudet. Detta innebär att ca 20% av barnens lekaktiviteter sker på sådant sätt som ej är tillåtet.

TAB. 10. Barnens aktivitetsform vid skilda temperaturer i Tanto Centrum. (I procent av respektive temperaturintervall.)

Aktivitetsform	Temperatur (°C)				
	-10° och kallare	-9° - +0°	+1° - +10°	+11° - +20°	+21 och varmare
	N = 203 %	N = 685 %	N = 1224 %	N = 1367 %	N = 261 %
Låg grad av rörelseaktivitet	17	23	28	28	29
Måttlig grad av rörelseaktivitet	6	8	8	10	16
Hög grad av rörelseaktivitet	67	52	37	28	26
Klätteraktivitet	3	6	12	18	10
Kreativ verksamhet	6	11	15	16	19

Uteaktiviteterna varierar mycket under skilda lufttemperaturer (TAB. 10.). Vid minusgrader är det mellan hälften till två tredjedelar av aktiviteterna som består av hög grad av rörelseaktivitet. Det som barnen då framför allt är sysselsatta med är att åka kana, spela hockey och åka skridskor. Dock är det endast några få procent som åker skidor. (Vid temperaturer under -10°C består ca 30% av aktiviteterna av kanåkning och 25% av hockeyspel.)

Vid plusgrader är det vanligare att klättra i klätterställning, gunga, åka rutschbana osv. Likaså utnyttjas då sandlådorna mer för att gräva i. I Parkleken tar man ut mer löst material som byggklossar, kärror, stylvor m m och man har vissa program på eftermiddagarna som snickring, målning, korvgrillning osv. Därmed ökar också den kreativa verksamheten då det blir varmare. Cykelåkning och fotbollsspel förekommer vidare nästan uteslutande vid plusgrader.

Två av tre barn som registrerats ute, använder något av de fasta redskap som finns ute eller egna s k lösa redskap.

De fasta redskapen har indelats i följande kategorier:

- redskap avsedda för låg grad av rörelseaktivitet (bänkar och bord)
- redskap avsedda för hög grad av rörelseaktivitet (slängkälke, bordtennisbord och plaskdamm)
- redskap avsedda för klätteraktivitet (rutschbana, klätterställningar, gungor och lina i träd)
- redskap avsedda för kreativ verksamhet (sandlåda, bakbord och klosslåda)
- redskap ej avsedda för lek (staket, stängsel, hus- och betongvägg, lyktstolpe, ledstång, cykelställ, tak, mur, trottoarkant)

och de lösa redskapen i följande kategorier:

- vinterredskap (pulka, tefat, kälke, skridskor, skidor och spark)
- hjulredskap (cykel, moped, kärra, dockvagn)
- hopp- och balansredskap (hopprep, snodd, twistring, vippgunga, vippbräde, stege, stylvor och utritade spel)
- sandredskap (hink, spade, skovel och grävskopa)
- lösa sittredskap (bord, stolar, filt, tält och dylikt)
- bollredskap (bandy- och hockeyklubba, boll, basketkorg, racket, slagträ, kägla)
- redskap för kreativ verksamhet (småspel, lera, trä, krita, rep, snöre och dylikt, byggklossar, trähus, lådor och verktyg)

Den procentuella andelen som använder olika typer av redskap finns redovisat i delrapport III och V.

Vidare har variabeln "material ur naturen" indelats i följande kategorier:

- snö, is
- slask, vatten
- eld
- sten
- gräs, blommor, buskar, löv, jord, bär m m
- träd

I de undersökta bostadsområdena förekom endast lekredskap av traditionell karaktär: sandlådor, gungor, klätterställningar och liknande. Det fanns ingen äventyrslek med bygglek och djurlek.

Vid ungefär 1/3 av förskolebarnens uteaktiviteter förekommer något fast redskap, gäller för flickorna något mer än för pojkarna (FIG. 14 a).

Det som användes mest (ca 15% av aktiviteterna) är redskap för kreativ verksamhet, vilket främst innebär sandlåda.

Klätterredskapen användes något mer av flickorna (ca 10% av aktiviteterna) än av pojkarna.

Vid ca 1/10 av förskolebarnens aktiviteter användes vidare redskap för låg grad av rörelseaktivitet, dvs bänkar och bord eller redskap ej avsedda för lek (staket, husvägg, cykelställ osv).

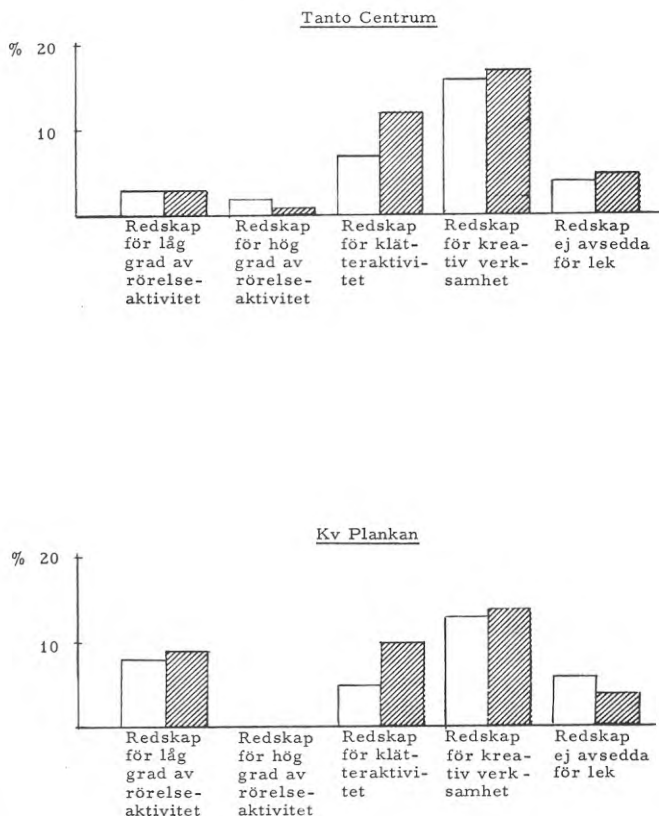

FIG. 14a Utnyttjande av fasta redskap hos pojkar (□) respektive flickor (▨) i åldern 0-6 år. (I procent av pojkarnas respektive flickornas aktiviteter.)

Skolbarnen utnyttjar de fasta redskapen i mindre utsträckning (drygt 20% av aktiviteterna) än vad förskolebarnen gör, och speciellt gäller detta för pojkarna (FIG. 14 b).

Flickorna använder främst klätterredskap (ca 10% av aktiviteterna) samt redskap för låg grad av rörelseaktivitet (bänkar och bord) och redskap ej avsedda för lek (drygt 10% av aktiviteterna).

För pojkarnas del finns det inget speciellt redskap, som är särskilt attraktivt.

Både pojkar och flickor använder redskap för hög grad av rörelseaktivitet (slängkälke, bordtennisbord och plaskdamm) i mycket liten utsträckning (1-3% av aktiviteterna).

Av observationsdata framgår vidare att användningen av fasta redskap ökar vid stigande lufttemperatur.

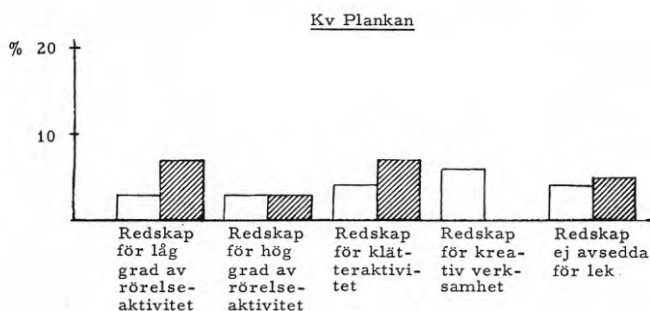
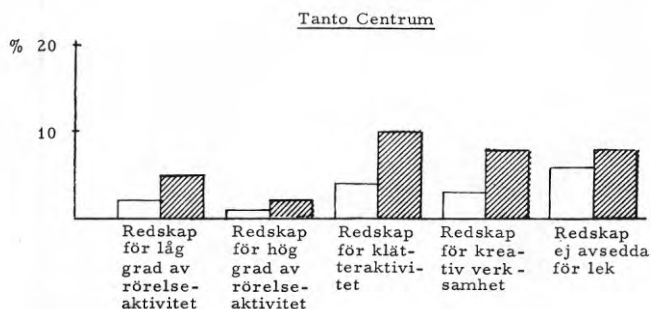

FIG. 14b Utnyttjande av fasta redskap hos pojkar (□) respektive flickor (▨) i åldern 7-15 år. (I procent av pojkar respektive flickor.)

Drygt 40% av förskolebarnens uteaktiviteter sker med lösa redskap (FIG. 15 a). Det lösa redskap som förekommer mest (ca 10-20% av aktiviteterna) är hjulredskap (framför allt cykel). Sandredskap liksom vinterredskap (framför allt tefat) förekommer vidare vid ca 5-10% av aktiviteterna.

Pojkarna använder lösa redskap något mer än flickorna, och då gäller det framför allt bollredskap och i viss mån hjulredskap (cykel) samt redskap för kreativ verksamhet (småspel, byggklossar samt lera, trä, spik o d).

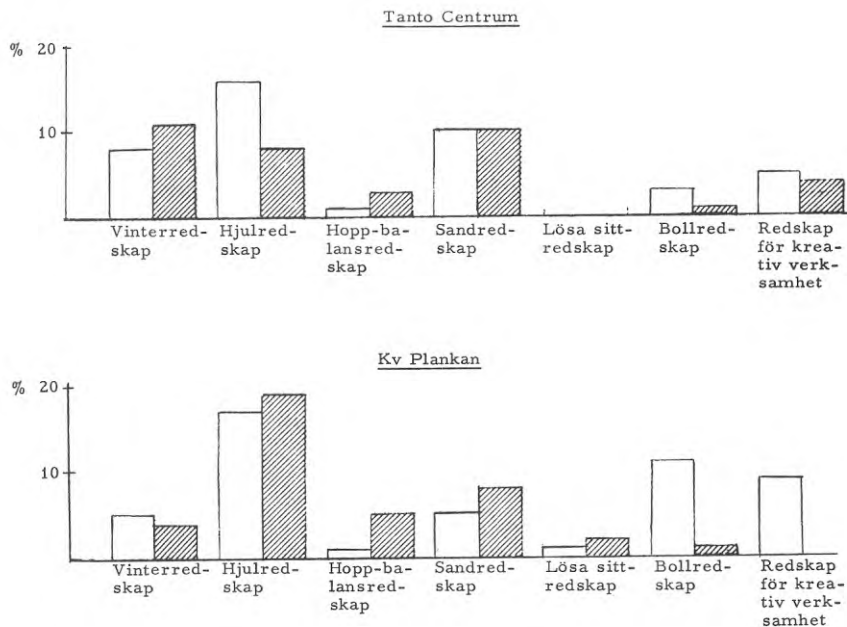

FIG. 15a Användande av lösa redskap hos pojkar (□) respektive flickor (▨) i åldern 0-6 år. (1 procent av pojkarnas respektive flickornas aktiviteter.)

En stor del av alla skolbarns uteaktiviteter sker med lösa redskap (FIG. 15 b). Detta gäller framför allt pojkarnas aktiviteter (56% i Tanto Centrum och 75% i kv Plankan).

Det förekommer stora skillnader bland skolbarnen mellan pojkarnas och flickornas användning av lösa redskap.

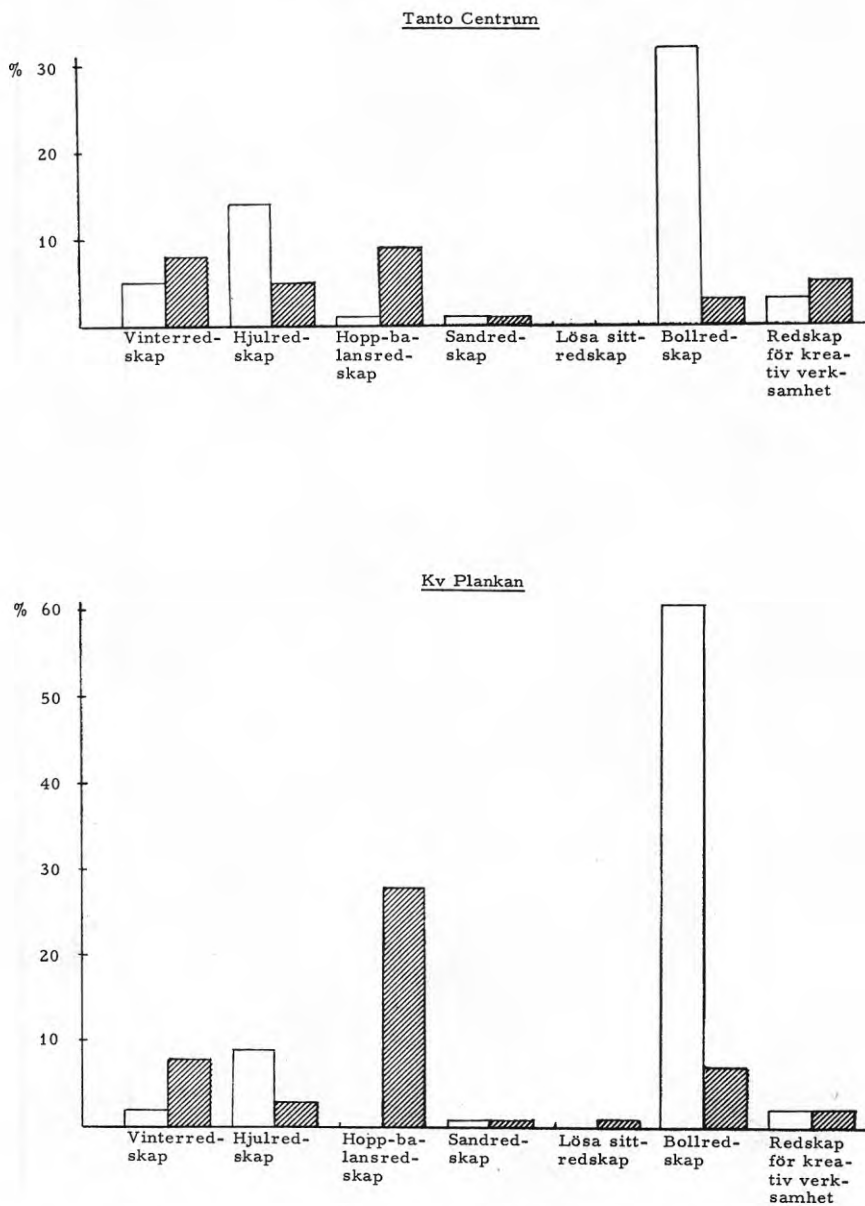

FIG. 15b Användande av lösa redskap hos pojkar (□) respektive flickor (▨) i åldern 7-15 år. (I procent av pojkarnas respektive flickornas aktiviteter.)

Det som pojkarna mest använder är bollredskap (ca 30% i Tanto Centrum och ca 60% i kv Plankan) (hos flickorna endast vid ca 5% av aktiviteterna). Även hjulredskap (cykel) förekommer relativt frekvent bland pojkarna.

Flickorna använder framför allt hopp- och balansredskap (vid ca 10% av aktiviteterna i Tanto Centrum och vid ca 30% i kv Plankan) samt i viss mån vinterredskap (framför allt skridskor), vilket sker vid ca 10% av aktiviteterna. Totalt sett använder flickorna lösa redskap vid 31% av aktiviteterna i Tanto Centrum och vid 51% i kv Plankan.

Av observationsdata framkommer vidare, att användningen av lösa redskap ökar relativt sett vid lägre lufttemperaturer.

Förutom fasta och lösa redskap finns det material i naturen, som barnen kan leka med, såsom sand, snö, vatten, sten, träd, gräs, blommor osv. Skolbarnen använder detta mycket litet och det som förskolebarnen främst använder är sand samt vatten och snö. Detta sker vid ca 20% av förskolebarnens aktiviteter.

Jämförelse mellan bostadsområdena. - De undersökta bostadsområdenas markytor skiljer sig ganska mycket åt, (se kap 5) och detta påverkar givetvis barnens uteaktiviteter i de båda bostadsområdena.

Bland förskolebarnen förekommer inga större skillnader i uteaktiviteter mellan de båda bostadsområdena. Däremot är skillnaderna mera påtagliga för skolbarnens del. Uteaktiviteterna hos dessa barn är i kv Plankan mer begränsade och mindre variationsrika än i Tanto Centrum. Ungefär 60% av pojkarnas aktiviteter i kv Plankan består i att spela fotboll samt is- och landhockey, och ungefär 30% av flickornas aktiviteter består i att hoppa rep. I Tanto Centrum är motsvarande siffror ungefär 30% respektive 10%.

I kv Plankan finns en liten cykelbana för små cyklar. Flickorna i förskoleåldern cyklar också mer i kv Plankan än vad flickorna i motsvarande ålder gör i Tanto Centrum. För pojkarnas del förekommer dock ingen skillnad.

Den plana ytan i kv Plankan återverkar på användningen av vinterredskap. Pulka och tefat användes relativt frekvent i Tanto Centrum, men betydligt mindre i kv Plankan.

I kv Plankan finns inga klätterredskap annat än gungor, medan det i Tanto Centrum finns både gungor, klätterställningar och rutschbanor. Barnen i Tanto Centrum utnyttjar också fasta redskap mer än vad barnen i kv Plankan gör. De senare använder däremot oftare lösa redskap än barnen i Tanto Centrum.

Plaskdammen i kv Plankan (som låg i skugga under förmiddagen), fylldes med vatten under sommaren, men utnyttjades totalt sett endast vid 1% av aktiviteterna.

Sammanfattning av observationsdata. - Uteaktiviteterna skiljer sig i ganska hög grad för pojkar och flickor i olika åldrar. Den största skillnaden råder mellan pojkar och flickor i skolåldern. I dessa åldrar (7-15 år) är dessutom pojkarna ute betydligt mer än flickorna (FIG. 4.).

Förskolebarnen är rörelsemässigt sett relativt stillsamma. Ungefär hälften av aktiviteterna består i att barnen sitter i sandlådan och gräver med hink och spade, sitter på bänkar, staket och liknande eller går omkring. Några (ca 15%) klättrar i klätterställningar, gungar och åker rutschbana. Detta är något mer förekommande bland flickorna än bland pojkarna. Ungefär 1/3 av förskolebarnens aktiviteter är dock rörelsemässigt sett mycket stora ute. Detta innebär att barnen framför allt cyklar, sparkar boll eller åker kana på tefat eller i pulka. Dessa aktiviteter är något vanligare bland pojkar än bland flickor.

Skolbarnen är betydligt mer rörelsemässigt aktiva än förskolebarnen, och detta gäller framför allt pojkarna. De flesta pojkar i den här åldern spelar fotboll och hockey, eller cyklar då de är ute, medan flickorna mestadels hoppar rep, åker skridskor eller springer omkring. Flickorna är mer stillsamma än pojkarna. En stor del av flickornas aktiviteter i skolåldern består i, att de sitter på bänkar, staket eller liknande, står och pratar eller promenerar. Även i den här åldern använder flickorna några av klätterredskapen, som finns fastmonterade ute, dvs de gungar och klättrar i klätterställningar. Detta förekommer, dock i avsevärt mindre utsträckning, även bland pojkarna.

Barnen byter aktivitet tämligen ofta. Det är ovanligt i alla åldrar att ägna mer än 10 minuter i sträck åt samma aktivitet. Vidare är de flesta barn inte heller ute mer än en halvtimme i ett sträck.

De fåtal vuxna som vistas ute (FIG. 5.) är mycket stillsamma. De mestadels står eller sitter på bänkar, staket eller liknande. Det är ganska få vuxna som direkt deltar i barnens aktiviteter.

Arten av aktiviteterna varierar med skilda lufttemperaturer. Då det är kallt ute, ökar graden av rörelseaktivitet hos de barn som vistas ute. De åker kana, spelar hockey och åker skridskor.

Vid plusgrader klättrar de i klätterställning, åker rutschbana och leker i sandlådan. Vidare förekommer då cykelåkning och fotbollsspel. Utnyttjandegraden av fasta lekredskap ökar, medan däremot användningen av lösa redskap minskar.

Intervjudata. - Föräldrarna i de undersökta bostadsområdena tillfrågades vid intervjuerna om vad barnen brukar ägna sig åt, då de var ute. Resultaten från dessa intervjuer visar samma tendenser som vid observationerna. Dock tyckte de intervjuade, att det var mycket svårt att veta vad barnen gör ute, varför denna fråga lämnades obesvarad av många.

Av intervjuerna framgick dessutom, att drygt hälften av barnen oftast berättar vad de gjort ute, men detta sker mer sällan ju äldre barnen blir.

Vid intervjuerna tillfrågades föräldrarna vidare, om det var något som de speciellt saknade, när det gällde anordningar för barnens lek. Två av tre intervjuade uppgav därvid, att de saknade vissa anordningar för barnens lek. Man saknade både konventionella klättrerredskap som mer ovanliga sådana, (ut-rangerade spårvagnar eller bussar, lianer, trapets osv). Vidare skulle man vilja halokaler för "allaktivitet" för både barn och vuxna. Man uttryckte också önskemål om att lek borde få förekomma på gräsmattor samt om iordningställande av kanor och kälkbackar under vintern. Andra önskemål var bygglek samt moped- och cykelbanor. I kv Plankan (där parklekverksamhet endast pågick under vår och höst på eftermiddagar) framförde man dessutom önskemål om ett längre öppethållande av Parkleken.

Av föräldrantervjuerna framgick vidare, att så gott som samtliga barn mellan 2 och 6 år samt de flesta av skolbarnen har egen cykel. Var man får cykla känner dock endast 60% av barnen till, och bland förskolebarnen är det endast ca 20% som är bekanta med detta. Det är först i 10-12-årsåldern, som övervägande delen av barnen enligt föräldrarna vet var man får cykla.

Jämförelse med andra undersökningar. - De resultat, som framkommit enligt ovan, överensstämmer i stort med både svenska och utländska undersökningar (Wretlind-Larsson 1961, Carlestam 1966, Höweler 1973, Mårtensson 1973, Hole 1966, Nicholson & Marsh 1968, Ackermans 1970).

Wretlind-Larsson (1961) påpekade i sin Parkleksundersökning bl a att samma sysselsättning intresserade barnen under flera år: 2/3 av de registrerade lekarna intresserade flera åldersgrupper.

Höweler (1973) visade vidare i sin undersökning, att höghusbarnen oftare av föräldrarna angavs byta sysselsättning i sin lek jämfört med låghusbarnen (barn som bodde i enfamiljshus). Höweler anser, att detta kan sättas i samband med det mindre utrymmet för höghusbarnen, som medför färre möjligheter till ostördhet.

I Mårtenssons (1973) undersökning framkom till skillnad från resultaten i denna undersökning (FIG. 13.) att endast 1/10 av förskolebarnens och 1/5 av skolbarnens lekar bestod i hög grad av rörelseaktivitet. Orsaken till denna skillnad mellan dessa båda undersökningar kan vara, att datainsamlingsperioden i Mårtenssons undersökning endast omfattade vår och höst, då barnen är mindre aktiva än vid kallare väder (TAB. 10). Även i utländska undersökningar (Hole 1966, Nicholson & Marsh 1968), där datainsamlingen skett under sensommaren, har det visat sig, att en stor del av aktiviteterna utomhus består av stillsamma och mer passiva lekar.

Sammanfattningsvis kan sägas, att uteaktiviteterna varierar ganska mycket för barn i olika åldrar. De minsta barnen är oftare stillsamma, medan de äldre däremot är mer rörliga. Det senare gäller framför allt pojkar. Bostadsområdets utemiljö möjliggör sällan kreativ verksamhet (förutom sandlek) men däremot finns möjlighet till viss fysisk aktivitet, som framför allt är anpassad till pojkars behov (såsom hockey och bollspel).

Hårdgjorda ytor utnyttjas mer för lek än övriga ytor. Gräsytor brukas dock oftast på sådant sätt som medför hårt slitage (genom bollspel och kanåkning).

Under vintern förekommer oftast rörelsemässigt mycket aktiva lekar, medan aktivitetsgraden minskar under våren och sommaren, då det är behagligare att vara stilla ute.

7.4.2 Barngruppsstorlek och barngruppssammansättning

Observationsdata. - Det är vanligast att barn upp till 16 år visas ute i små grupper om 2-4 barn. Barngruppsstorleken ökar dock med åldern. De yngsta barnen leker oftast ensamma eller i mycket små grupper, vilket gäller för både pojkar och flickor.

Från och med skolåldern börjar könsskillnader att uppträda hos barnen. Pojkarna leker då oftare i större grupper än vad flickorna gör, och detta förhållande pågår under hela skolåldern (FIG. 16.).

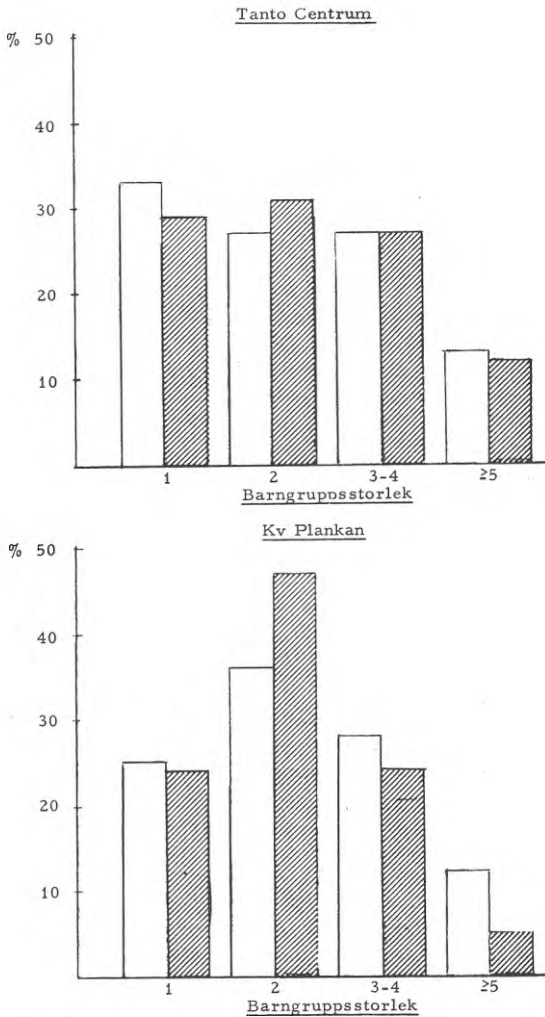

FIG. 16a Barngruppsstorlek hos pojkar (□) respektive flickor (▨) i åldern 1-6 år. (I procent av pojkarnas respektive flickornas aktiviteter.)

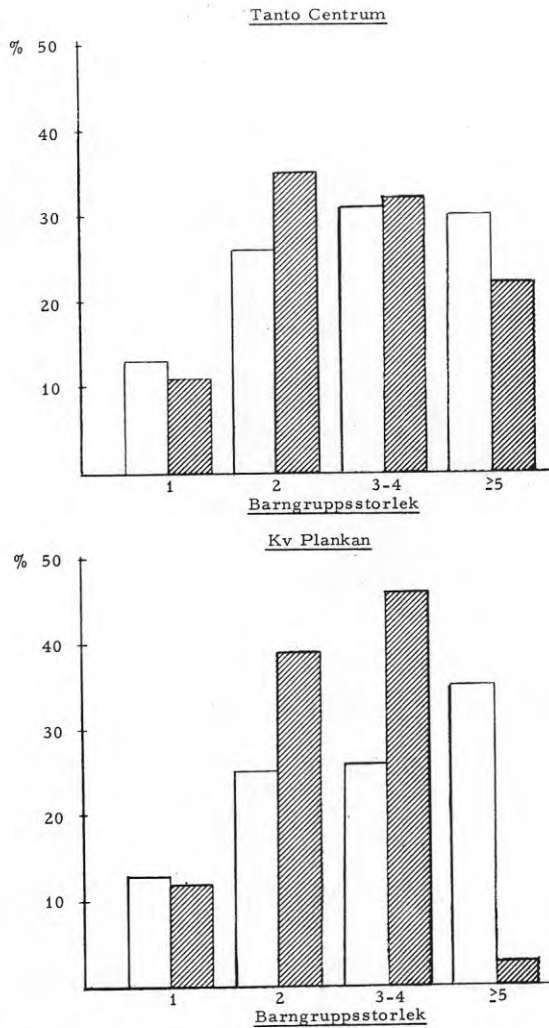

FIG. 16b Barngruppsstorlek hos pojkar (□) respektive flickor (▨) i åldern 7-15 år. (1 procent av pojkarnas respektive flickornas aktiviteter.)

Förskolebarnen leker ute oftast ensamma eller i grupper med ålder och kön blandade.

Skolbarnen däremot befinner sig i grupper som är homogena i kön, men nödvändigtvis ej i ålder (FIG. 17.).

Sammanfattning av observationsdata. - Det är stora skillnader i gruppkonstellationerna hos förskolebarn respektive skolbarn.

Förskolebarnen leker ensamma eller i mycket små grupper med både pojkar och flickor i olika åldrar. Från och med skolåldern blir grupperna något större och då leker pojkar för sig och flickor för sig, men åldern i grupperna kan variera.

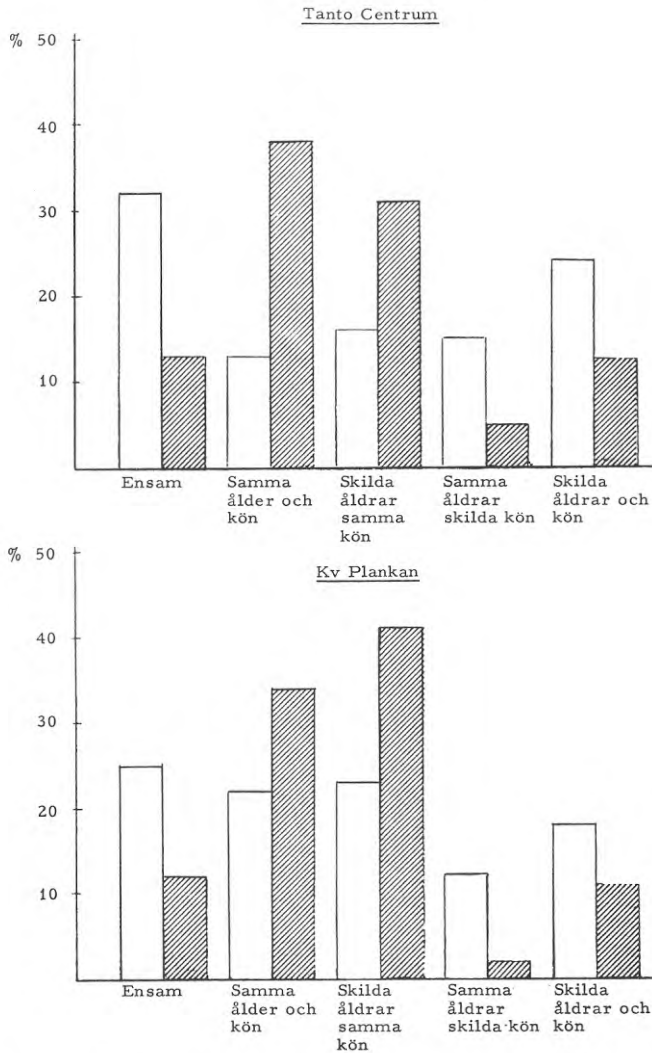

FIG. 17. Barngruppssammansättning hos 1-6-åringar (□) respektive 7-15-åringar (▨). (I procent av 1-6-åringarnas respektive 7-15-åringarnas aktiviteter.)

Vidare beror gruppssammansättningen på den aktivitet som barnen utövar. Spela fotboll och hockey gör pojkarna i stora grupper och mycket sällan tillsammans med flickor. Flickorna å sin sida hoppar rep, vanligtvis tillsammans med två eller flera andra flickor, dock ej nödvändigtvis alla lika gamla.

Sitta i sandlådan och ösa sand, vilket oftast endast förskolebarnen gör, sker antingen en och en eller tillsammans med ett, två eller tre andra barn, som inte behöver vara lika gamla eller ha samma kön. Likaså klättrar barnen i klätterställning, gungar osv i små grupper, där både pojkar och flickor i olika åldrar deltar samtidigt.

Att cykla omkring gör barnen också vanligtvis ensamma eller tillsammans med högst två till tre andra barn. Vanligast är också, att flickor då är för sig och pojkar för sig, men åldern i grupperna varierar.

Spela bordtennis och använda slängkälke förekommer både i små och stora grupper, med både pojkar och flickor tillsammans i olika åldrar. Denna aktivitet sker emellertid i mycket liten utsträckning.

Inom parkleksområdet och på naturmarken är det något mer vanligt med större barngrupper än på övriga markytor. Vidare är det något mer vanligt, att pojkar och flickor i skilda åldrar leker med varandra på de anlagda lekytorna jämfört med övriga ytor i Tanto Centrum.

Intervjudata. - Genom föräldraintervjuerna framkom, att det är vanligast, att barnen har mellan 3-7 kamrater, som de regelbundet umgås med. De flesta av dessa bor inom själva bostadsområdet. I kv Plankan bor ungefär hälften av kamraterna inom och hälften utanför det egna bostadsområdet, medan det i Tanto Centrum är 85% av barnens kamrater, som bor inom det egna bostadsområdet.

Jämförelse med andra undersökningar. - Även i andra undersökningar har man kommit fram till liknande resultat beträffande barnens lekkamrater och gruppkonstellationer (Carlestam 1966, Höweler 1973, Mårtensson 1973, Morville 1969, Ackermans 1970).

Höweler (1973) påvisade bl a, att det var vanligare att barnen i höghusområdena jämfört med dem från låghusområdena (enfamiljshus) lekte med grannbarn än med klasskamrater.

Mårtensson (1973) fann till skillnad från resultaten i denna undersökning, att individer som observerats i små grupper var mer fysiskt aktiva än individer i stora grupper. Mårtensson förklarar dock detta med att så många individer som observerats ensamma, ägnade sig åt cykelåkning.

Ackermans (1970) påvisade en anmärkningsvärt hög procent barngrupper med varierande åldrar på gräsytor (97%) och ett relativt stort antal grupper, som omfattade både pojkar och flickor (25%).

Sammanfattningsvis kan sägas, att då barnen leker ute, sker detta oftast tillsammans med andra barn. Ju äldre barnen är, desto vanligare är det att pojkar leker för sig och flickor för sig. Pojkarna leker vidare i större grupper än flickorna. Barnens lekkamrater bor oftast inom det egna bostadsområdet.

8 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

8.1 Sammanfattning och diskussion av i denna studie framkomna resultat

Inom två moderna konventionellt välplanderade bostadsområden med höghusbebyggelse har under ett år barns och vuxnas uteaktiviteter studerats.

Inhämtandet av data har främst skett genom observationer, dock med kompletterande intervjudata från föräldrarna. De flesta föräldrar (ca 90%) hade bott mer än 2 år i sitt bostadsområde, varför de torde ha en ganska god uppfattning om sin utemiljö. Det hade dock varit helt otillräckligt att enbart med intervjuer och enkäter inhämta information om barnens uteaktiviteter. Det visade sig nämligen att föräldrarna har mycket svårt att ange hur mycket barnen vistas ute, vad de gör ute samt var de håller till utomhus. Liknande erfarenheter har gjorts även i andra undersökningar (Sandels & Wohlin 1960, Morville 1969, Höweler 1973).

De resultat som framkommit i denna studie kan knappast betraktas som sensationella eller häpnadsväckande, utan bekräftar snarare de åsikter som tidigare framförts angående utemiljöns planering (Barns utemiljö 1970, Förslag till God Bostad 1970, Bostadens grannskap 1972). Detta har också varit ett av undersökningens syften: att med grundliga empiriska studier bekräfta eller förkasta bl a de förslag till utemiljöns planering som redan finns.

Endast en begränsad grupp tillgodogör sig bostadsområdets utemiljö.

I föreliggande undersökning framkom bl a att det endast är en begränsad grupp barn som tillgodogör sig bostadsområdets utemiljö, nämligen barnen i åldern 4-9 år (företrädesvis pojkar) samt pojkar i åldern 10-12 år. Flickorna, särskilt i skolåldern, vistas ute i anslutning till bostaden betydligt mindre än pojkarna. Likaså är de minsta barnen upp till 4 år samt tonåringarna (13-15 år) underrepresenterade vilket gäller både pojkar och flickor.

8.1.1 Förskolebarnens uteaktiviteter

Förskolebarnen är ofta mycket stillsamma ute. De sitter i sandlådan och gräver med hink och spade, sitter på bänkar, staket och liknande eller går omkring. Några, framför allt flickor, klättrar i klätterställningar, gungar eller åker rutschbana. Ungefär en tredjedel av barnen i åldern 0-6 år (framför allt de äldre) är rörelsemässigt mycket aktiva ute. De cyklar, sparkar boll eller åker kana på tefat eller i pulka. Detta är något vanligare bland pojkar än bland flickor.

Förskolebarnen leker oftast ensamma eller i mycket små grupper om högst fyra barn. Pojkar och flickor i skilda åldrar leker tillsammans.

Så gott som samtliga förskolebarn besöker Parkleken åtminstone en gång i veckan och hälften av barnen mellan 1-3 år utnyttjar Parklekens barnhage.

Barnen leker oftast ensamma eller i mycket små grupper om högst fyra barn. Pojkar och flickor i skilda åldrar leker tillsammans.

Nästan samtliga förskolebarn besöker Parkleken åtminstone en gång i veckan och mer än hälften så gott som varje dag.

Barnen i förskoleåldern vistas ute framför allt på den egna lekplatsen eller i Parkleken. Föräldrarna anser dessutom att de är de lämpligaste ytorerna för barnens lek. Nästan samtliga förskolebarn besöker Parkleken åtminstone en gång i veckan och mer än hälften "så gott som varje dag". Vidare utnyttjar hälften av barnen mellan 1-3 år Parklekens barnhage.

De flesta föräldrar hade förbjudit barnen att vistas på gatan, hålla till på det branta berget samt intill vattnet. Föräldrarna ville ej heller att barnen leker ensamma i de intill bostadsområdena liggande parkerna, dels för att barnen måste korsa en gata för att komma dit, dels för att föräldrarna då ej heller har uppsikt över barnen. Endast ett fåtal barn observerades dessutom i dessa parker.

Under våren och sommaren är barnen mer ute än under vintern och hösten. Detta är mer påtagligt i kv Plankan än i Tanto Centrum. Vid minusgrader ökar rörligheten hos de barn som vistas ute. Framför allt åker de kana, spelar ishockey och åker skridskor. I kv Plankan med dess plana yta finns det små eller inga möjligheter till att åka kana varför uteaktiviteterna av den anledningen där starkt minskar vintertid. Orsaken till att förskolebarnen dessutom vistas ute mindre vid lägre temperaturer kan vara att de uteleksmöjligheter som då står till buds inte passar alla dessa barn. Vid varmare väder kan man gräva i sandlådan, klättra i klätterställning, gunga, åka rutschbana, cykla osv. Parkleken tar ut löst material och man ordnar vissa organiserade aktiviteter. Den kreativa verksamheten bland barnen ökar därmed. Vid minusgrader har heller inte fastigheternas egna kvartersplatser något att erbjuda. De barn som vistas ute då, håller främst till på naturmarken.

Förskolebarnen leker ute framför allt mellan kl 9.30 och 18.30. Under sommaren och våren, då det blir både ljusare och varmare ute, går en del av barnen ut tidigare och vistas också ute längre på kvällen.

Då det är klart eller nästan klart väder ökar förskolebarnens utevistelse påtagligt. Då det däremot är regn och speciellt då detta är ihållande minskar uteaktiviteterna markant.

De minsta barnen måste i regel ha tillsyn ute, och detta är mer påtagligt för dem som bor högt

upp i höghusen än för dem från de lägre våningsplanen.

Barn från högre våningsplan leker mer sällan ute än barn från de lägre våningsplanen.

Föräldrarna till barn högre upp i höghusen övervakar sina barn genom att själva gå med barnen ut, medan föräldrarna till barn som bor lägre även brukar se till barnen genom fönstret. Förutom att det är svårt att kunna se, höra och ropa på barnen för dem som bor högt upp i ett höghus, finns det även svårigheter för barnen när de skall ut på gården, såsom tröga dörrar och svårighet med hissar. Det är då inte heller märkligt att man vid observationerna mer sällan påträffade barn från de högre våningsplanen leka ute, jämfört med dem från lägre våningsplan.

Man kan fråga sig hur småbarnsmödrar som bor högt upp i ett höghus skall bete sig. Skall de vara tvungna att hindra sina barn från att leka ute på grund av att de ej ständigt kan ha uppsikt över barnen eller skall de låta dem leka ute ändå?

Stina Sandels (1972) har beskrivit höghusmödrarnas situation i Sandels & Wohlins (1960) studie:

Begränsa höghusbebyggelse i områden planerade för barnfamiljer.

"Vad mödrarna beträffar var deras situation i vissa höghuslägenheter näst intill omöjlig. De kunde inte hålla barnen inomhus hela dagen. Inte heller kunde de själva alltid vara ute med dem - dels kräver husmoderns arbete sin rundliga tid, dels hade en mor ibland förutom det förskolebarn, vi observerat, även spädbarn eller skolbarn och måste räcka till för samtliga. Alltså nödgades de låta förskolebarnet ensam gå ner för att leka utomhus. Vette då porten åt gatan eller åt en gård med garageinfarter, verkstäder o d splittrades ofta moderns intresse timtals mellan vad hon hade för händer inomhus och vad som kunde tänkas hända barnet därnere. Oron torde för många mödrar kunna bli neurosbildande. Också dessa mödrars tid splittrades, eftersom de gång på gång måste avbryta sina sysslor för att gå till fönster eller balkong eller rent av åka eller gå ner till gården för att förvissa sig om, var barnet befann sig och att det hade det bar. Inomhus kunde de ju ofta inte höra barnets rop, ej heller kunde de själv göra sig hörda av sitt barn. Finns det något annat yrke än hemmamoderns, där sådan känslomässig belastning är tillåten?" (s 36-37.)

Barnen i den här åldern ägnar sig framför allt åt vad Piaget kallar övningslek och symbolisk lek eller låtsaslek. Vidare leker barnet i vad Erikson kallar mikrosfären, dvs den värld barnet skapar åt sig självt med bl a sina leksaker. Det visade

Förskolebarn leker helst på sin egen lekplats intill sin egen port.

sig att förskolebarn helst leker på sin egen lekplats intill sin egen port. De känner att det är där de hör hemma, de har nära till mamma, de känner de andra barnen på gården osv (mikrosfären). Sandels (1972) har även beskrivit denna situation utifrån Sandels & Wohllins (1960) studie:

"... de (små barn) vill helst hålla sig intill 'sin egen' port. Varför? Förmodligen därför att de i känslan av sin egen litenhet och i många hänseenden kläna förmåga har behov av att känna tryggheten i att ögonblickligen kunna springa upp till modern eller åtminstone komma in i porten. En stor hund passerar - barnet går in i porten för att söka skydd. Ett äldre barn, som terroriserar de små, uppenbarar sig - mamma, hjälp! Barnet ramlar kanske och slår håll på knät - upp till mamma för att bli omskött. Eller det har gått ut för att leka, men glömt något redskap som behövs för leken - det måste strax hämtas. Barnet vill kanske ha något att dricka eller äta, eller det måste tömma tarm eller blåsa - allt detta hör ihop med mamma. Eller barnet är helt enkelt beroende av den nära känslomässiga kontakten med sin mor och vill snabbt kunna komma upp för att berätta om något roligt eller bedrövligt, som just hänt, få känna att den vuxna lyssnar och kanske få en smekning, innan det nöjt sig att gå tillbaka till uteleken. Hellre nöjer sig små barn med en torftig tillvaro på trottoar eller körbana nära porten hem till mamma än de avlägsnar sig till en tomtlekplats av den vanliga sorten med risk att inte fort nog komma hem till henne. De tomtlekplatser som lockade till sig barnen trots att dessa måste gå runt huset var bättre utrustade än övriga." (s 36.)

Under vintern finns det inget att göra på den egna kvarterslekplatsen. Barnen måste antingen, i regel utom synhåll från modern, gå en bit längre bort för att åka kana eller bege sig till Parkleken för att åka skridskor. Det är således inte förvånande att frekvensen av förskolebarnens uteaktiviteter sjunker under vintern.

Att gräva i sand, bygga med klossar, klättra i klätterställningar, cykla och andra för barnet så viktiga och attraktiva övningslekar går heller inte att utöva under den kallare perioden. Likaså minskar utbudet av lösa redskap i Parkleken och den organiserade lekverksamheten minskar dessutom. Fantasil lekar är därmed ganska svåra att utöva vintertid. Dagarna blir dessutom kortare och utetiden koncentreras till mitt på dagen.

8.1.2 Skolbarnens uteaktiviteter

De yngre skolbarnen (7-9 år) samt pojkarna i åldern 10-12 år är de som svarar för den högsta utefrekvensen. Tonåringarna (13-15 år) är dock mycket få. Pojkarna i skolåldern vistas vidare ute betydligt mer än flickorna.

Skolbarnen är avsevärt mer rörelsemässigt aktiva ute än förskolebarnen, och detta gäller framför allt pojkarna. De flesta pojkar i den här åldern spelar fotboll och hockey eller cyklar då de är ute, medan flickorna hoppar rep, åker skridskor eller springer omkring. Flickorna är mer stillsamma än pojkarna. En stor del av flickornas aktiviteter i skolåldern består i att de sitter på bänkar, staket eller liknande, står och pratar eller promenerar.

En del flickor (framför allt de yngre) använder också de klätterredskap som finns fastmonterade ute. De gungar och klättrar i klätterställningar. Detta förekommer även bland pojkarna, dock i avsevärt mindre utsträckning. Flickorna leker oftast för sig och pojkarna för sig. Flickornas grupper är vanligtvis inte större än fyra i varje grupp, medan pojkarna oftare leker i större grupper.

Skolbarnen håller främst till på de anlagda lekytorna, men i betydligt mindre utsträckning än förskolebarnen. Både pojkar och flickor i alla åldrar utnyttjar Parkleken, men kvarterslekplatserna användes mindre av pojkarna än av flickorna. En stor del av skolbarnens aktiviteter sker dock på markytor ej avsedda för lek, något som är mer förekommande bland pojkar än bland flickor.

Skolbarnens uteaktiviteter i Tanto Centrum minskar inte lika mycket som förskolebarnens under hösten och vintern. I kv Plankan sker dock en kraftig nedgång i utefrekvens under dessa årstider även för skolbarnen. Skolbarnen är mer benägna till vinterlekar än vad förskolebarnen är. De aktiviteter som barnen främst är sysselsatta med under vintern är att åka kana, spela ishockey och åka skridskor. En stor del av aktiviteterna under vintern sker på naturmarken. Även Parkleken är attraktiv. Tantolunden utnyttjas vidare av barnen som bor i Tanto Centrum något mer än under övriga delar av året.

Skolbarnen måste till skillnad från förskolebarnen koncentrera sin utetid till efter skoldagens slut. De flesta barnen är ute kl 14.00-18.30, men ganska många vistas ute även efter kl 18.30. Detta förekommer dock mer bland flickor än bland pojkar.

Skolbarnens utevistelse liksom förskolebarnens påverkas av vädret; de förra dock ej i lika hög grad. Detta innebär att fler barn vistas ute vid uppehållsväder än då det regnar eller snöar.

I den här åldern blir, i Piagets termer, framför allt symbolisk lek och lek med regler mer framträdande. Barnet leker dessutom i vad Erikson kallar makrosfären, dvs den värld barnet delar med andra. Symbolisk lek (fantasilek, låtsaslek) kan vara ganska svår att utöva även i ett ordinärt välplanerat bostadsområde. För de äldre barnen är denna lek mer mångsidig

En annan form
där fantasilek
kan tillfreds-
ställas är även-
turslek med
bl a djurlek
och bygglek.
Detta kräver
lekplatser med
personal.

och organiserad. Lämpligt material för denna lek är olika former av utklädningsmaterial. En annan form där även denna fantasilek kan tillfredsställas är äventyrslek med bl a djur samt bygglek. Detta kräver lekplatser med personal. Lek med symboler kan också stimuleras genom att man förser lekplatsen med mer "skräpigt" material såsom rep, snören, bräder, bildäck, utstrangerade bussar osv.

Att lek med regler blir mer framträdande i denna ålder märks tydligt i barnens uteaktiviteter. Vid pojknarnas bollspel finns det antingen redan vedertagna regler, eller man skapar bestämda regler för varje tillfälle. Detta kan även märkas i flickornas rephoppning (twist) och också vid andra tillfälliga aktiviteter såsom vid volter på klätterställning, cykellekar, springlekar osv. Alla former av tävlingar som brukar förekomma i Parkleken är mycket populära. Det olyckliga med både dessa, av vuxna organiserade tävlingar, och de som barnen själva organiserar, är att de är så individuellt betonade. Mycket ofta är det samma barn som vinner och samma barn som kommer sist. Det blir en tendens till att barnen i många situationer tävlar och "slåss" om saker istället för att nå ett gemensamt mål genom samarbete. För att förhindra dessa tendenser krävs dels lekredskap som är anpassade för fler barn samtidigt, dels att man förser lekplatser med personal som i större utsträckning kan leda in lekarna mot samarbete i grupp istället för mot ensidigt tävlande.

Under årets kallare del (oktober - mars) hämmas mer stillsamma aktiviteter ute. Detta märks framför allt på de äldre flickornas utefrekvens. De ägnar sig mycket sällan eller aldrig åt bollspel utan föredrar att sitta och prata eller promenera omkring. Med lämplig vegetation, vindskydd etc kan man förbättra mikroklimatet inom bostadsområdet och därmed förlänga den för stillsamma aktiviteter behagliga delen av året.

8.2 Hur bör en god utemiljö se ut? - Några förslag utifrån denna undersöknings resultat

Under senare år har intresset för barns utemiljö blivit större. Detta har resulterat i tillkomsten av ett statligt lek miljöråd, ett antal normer och rekommendationer för utemiljöns planering samt i en hel del debattskrifter.

Syftet med denna undersökning är att mer omfattande än i tidigare svenska undersökningar få dokumenterat hur de boende utnyttjar sitt bostadsområdes friytor i två bostadsområden som uppfyllde de då gällande kraven (God Bostad 1964) för god utemiljö.

Man kan inte utifrån de två utvalda undersökningsområdena generalisera till samtliga bostadsområden. Med utgångspunkt från framkomna resultat, bör dock slutsatser kunna dras om hur barn utnyttjar ett bostadsområdes friytor med möjlighet för skilda lekaktiviteter. Utnyttjande av olika markområden samt av så kallade traditionella lekredskap (gungor, klätterställningar, sandlådor m m) kan vara en indikation på hur man skulle kunna utnyttja övriga variationsrika och eventuellt mer okonventionella lekredskap och områden. Genom markytornas va-

rierande struktur i de utvalda undersökningsområdena, bör man kunna generalisera till liknande ytfunktioner i andra bostadsområden.

Den socioekonomiska strukturen i de båda undersökningsområdena var inte representativ för landet eller Stockholm som helhet. De intervjuade familjerna låg mycket högt i socioekonomiskt avseende. Familjerna hade relativt stora lägenheter och ingen trångboddhet förekom. Föräldrarna tyckte att det var bra att barnen hade sina kamrater hemma, vilket också de flesta av barnen brukade ha. Föräldrarna uppgav emellertid att de ibland blev störda av barnens sysselsättningar inomhus och ungefär hälften av föräldrarna hade av den anledningen förbjudit vissa sysselsättningar eller lekar inomhus. De tyckte vidare att barnens och ungdomarnas uppträdande i dessa bostadsområden var normalt eller bättre än normalt. Dock förekom en del förstörelse och oväsen inom bostadsområdet.

Det är tänkbart att de barn som bodde i dessa undersökningsområden, där de hade så goda inomhusförhållanden, vistades ute i mindre utsträckning än barn i allmänhet gör. Emedan endast relativa jämförelser gjorts inom bostadsområdena, bör slutsatser om olika köns- och åldersgruppers utefrekvens ändå kunna dras.

8.2.1 Anlägg lekplatser med lekledare inom bostadsområdet

De två undersökta bostadsområdenas markytor skiljer sig åt ganska avsevärt, vilket också avspeglade sig i barnens uteaktiviteter. Barnen i kv Plankan vistades dels mindre ute inom själva bostadsområdet, dels även totalt sett jämfört med barnen i Tanto Centrum.

Genom att vistelseytan i kv Plankan är helt plan (och där skridskobanan på grund av att den sluttade av på mitten var svår att spola till is) sjönk utefrekvensen markant vintertid. Det fanns inom detta bostadsområde ej heller några andra fasta klätterredskap än gungor varför utnyttjandet av klätterredskap också var lägre än i Tanto Centrum. Uteaktiviteterna var därför totalt sett mindre variationsrika i kv Plankan. Ungefär 60% av pojkarnas aktiviteter i kv Plankan bestod i att spela fotboll och hockey, och ungefär 30% av flickornas aktiviteter i att hoppa rep. I Tanto Centrum var motsvarande siffror 30% respektive 10%.

Den främsta orsaken till att barnen i kv Plankan vistades ute i så liten utsträckning torde dock vara att parklekverksamhet inom detta bostadsområde endast förekom under en begränsad tid av året (eftermiddagar under våren, en del av sommaren samt hösten). Under denna tid steg dock uteaktiviteterna markant i kv Plankan.

Genom att vistelseytan i kv Plankan är helt plan sjönk utefrekvensen där markant vintertid.

Förläng öppethållandet i Parkleken.

Föräldrarna var synnerligen nöjda med den lekutrustning som Parkleken försåg barnen med. Dessutom framförde föräldrarna i kv Plankan önskemål om ett längre öppethållande av Parkleken. Eftersom det visade sig i denna undersökning, att en stor andel barn vistas ute så sent som till kl 22, vore det önskvärt att man satsade på att även ha kvällsöppet i Parkleken.

Man kan misstänka att skillnaden i utefrekvens mellan de båda bostadsområdena berodde på att de barn i kv Plankan som ville ägna sig åt andra aktiviteter än t ex bollspel och rephoppning och ej kunde utöva detta i sitt bostadsområde föredrog att stanna inomhus.

Trots att de båda bostadsområdena uppfyllde God Bostads (1964) rekommendationer på god lekmiljö, visade det sig således att barnens uteaktiviteter markant skilde sig åt mellan bostadsområdena.

Det var framför allt på de anlagda lekytorna som barnen vistades vid lek, men även andra ytor utnyttjades. Gångstråken och entréerna mot parkeringsplatserna användes t ex inte enbart för "kommunikation" utan även för att leka på.

I "Barns utemiljö" (1970) påpekar man bl a:

"Uteleken försiggår inte på en avgränsad lekplats utan inom ett lekområde. Själva förflyttningen mellan olika lekställen är ett inslag i leken. På samma sätt blir vägen till skolan eller lekparken ett 'lekstråk' för barnen. Genom att lekregistret är omfattande och rörelsevaxlingarna snabba, får uteleken en pulserande irrationell karaktär." (s 10-11.)

I båda de undersökta bostadsområdena utnyttjades således de anlagda lekytorna i stor utsträckning. Det var också de ytor som föräldrarna ansåg vara lämpliga för lek, varvid Parkleken prioriterades. I Tanto Centrum pågick parklekverksamhet året om (undantag vissa sommarmånader) men i kv Plankan endast höst, en del av sommaren samt våren på eftermiddagar. I Tanto Centrum hade Parkleken ett eget område, medan det i kv Plankan mer eller mindre var integrerat med övriga lekytor. Fastigheternas kvarterslekplatser i Tanto Centrum utnyttjades endast av förskolebarn samt i viss mån av flickor i yngsta skolåldern, medan Parkleken utnyttjades av pojkar och flickor i alla åldrar. Dessutom besöktes Parkleken relativt sett lika mycket vid plus- som vid minusgrader. Ätminstone en gång i veckan vistades de flesta barn i Parkleken, och även Parklekens barnhage utnyttjades ganska flitigt. Det framkommer allt-

Parkleken utnyttjas av pojkar och flickor i alla åldrar.

så av resultaten att Parkleken har en mycket viktig funktion att fylla och tillgodose behov som inte kan uppfyllas enbart genom lektytor utan personal.

8. 2. 2 Planera lekområden nära bostaden

Förskolebarnens aktionsradie är mycket begränsad. Det visade sig i denna undersökning att det framför allt var de yngre barnen som höll till på fastigheternas kvarterslekplatser intill husen, och då främst på den "egna" kvartersplatsen. Det sistnämnda gällde barn i alla åldrar. Det var dessutom mer vanligt med barntillsyn i Parkleken för förskolebarn än på kvarterslekplatserna, där föräldrarna från fönstren kunde ha en viss uppsikt över barnen.

Föräldrarna uttryckte i intervjuerna önskemål om att ha sina barn inom rop- och synhåll och ville ej heller att barnen skulle passera trafikerade ytor för att komma till sina lekområden.

Rättfärdiga ej en hårt exploaterad bostadsbebyggelse med att hänvisa till en park eller ett strövområde hundratals meter längre bort.

Bollspel förekom företrädesvis på kvarterslekplatserna och de närbelägna gräsyterna istället för den mer avlägsna bollplanen. De närbelägna parkerna (Tantolunden och Högalidsparken) utnyttjades i mycket liten utsträckning bl a på grund av avståndet dit. Det är således viktigt vid planering av bostadsområden att ej rättfärdiga en hårt exploaterad bostadsbebyggelse med att hänvisa till en park eller ett strövområde hundratals meter längre bort. Dessa strövområden har naturligtvis en viktig funktion att fylla för ungdom och vuxna som där kan motionera och promenera omkring, men för barn är avstånd längre än 200-300 meter från den egna bostaden alltför avlägset.

8. 2. 3 Planera hela bostadsområdets friytor för lek, istället för att i efterhand upprätta förbudsområden för barnen

I Tanto Centrum var det tillåtet att leka stillsamma lekar på gräsyterna medan det i kv Plankan var helt förbjudet att överhuvudtaget beträda gräsmattorna. De flesta gräsytor i Tanto Centrum var emellertid omgärdade av ett s k gräskantskydd, vilket gav intryck av att det var förbjudet att vistas där. Föräldrarna uttryckte dock i båda bostadsområdena önskemål om att lek borde få förekomma på gräsytor, samt att man skulle iordningställa kanor och kalkbackar på vintern.

I Tanto Centrum var bollspel på kvarterslekplatserna och på gräsyterna, cykelåkning inom hela bostadsområdet samt i viss mån kanåkning på gräsyterna förbjudet. Detta innebar att en ganska stor del av barnens aktiviteter förekom på ställen

Förskolebar-
nens aktions-
radie är myc-
ket begrän-
sad.

En ganska stor del av barnens aktiviteter förekom på ställen som inte var avsedda för lek.

Förbud är
verknings-
lösa.

som ej var avsedda för lek. Man satte upp snö-
staket och byggde jordvallar vid en sluttning för
att förhindra kanåkning ut på ett gångstråk i Tan-
to Centrum. Man t o m satte upp en järngrind
mitt i gångstråket för att försöka hindra kanåk-
ning och cykelåkning, dock helt förgäves. Barnen
åkte ändå kana och cyklade på dessa förbjudna
ställen, med många föräldrars goda minne.

I den statliga utredningen "Barns utemiljö" (1970)
skriver man bl a:

"Barn rör sig på det sätt och inom det
område som de finner naturligt från den
aktuella lekens synpunkt. För planering-
en innebär detta att lämpliga lekutrymmen
måste vara mer attraktiva och lättillgäng-
liga än olämpliga, t ex gator, parkerings-
platser och planteringar. Möjligheterna
att med staket och förbud kanalisera le-
ken är begränsade, och sådana åtgärder
behöver inte tillgripas i en välplanerad
utemiljö." (s 11.)

Statens Planverk har i "Bostadens grannskap"
(1972) vidare påpekat:

"Alla sluttningar och slänter i bostads-
området bör granskas med hänsyn till
vinteranvändning. Avstängningsanordning-
ar bör ordnas där tefats- och skidåkning
innebär olycksrisker. Avstängningsanord-
ningarna får dock ej utformas så att de i
sig själv kan utgöra olycksrisker."
(s 168.)

Tillåt cy-
kelåkning
inom bo-
stadsom-
rådet.

Cykeln har för barnen allt mer blivit ett lekred-
skap snarare än ett fortskaffningsmedel. Vid allt
tidigare ålder får barn sin första tvåhjulig. I de
undersökta bostadsområdena hade så gott som
samtliga barn cykel. En stor del av barnens ak-
tiviteter bestod av cykelåkning, och detta skedde
företrädesvis inom bostadsområdet. Enligt för-
äldrarna var det dock först i 10-12-årsåldern
som deras barn kände till var man får cykla, och
det var också i den åldern som cykelåkning före-
kom i större utsträckning på gatan. Som tidigare
närmts var cykelåkning förbjuden inom de under-
sökta bostadsområdena. Eftersom barn inte ut-
vecklingsmässigt sett är mogna att cykla i trafik
före 11-12-årsåldern (Sandels 1972) var detta ett
helt orealistiskt och olyckligt förbud, som ju ock-
så trotsades av barnen. Det har dessutom visat
sig i den s k Skandiarapporten (1971) att de mest
olycksdrabbade bland cyklisterna i trafiken är
barn mellan 7-10 år.

Man satte opp snøstaket og bygde jordval- lar ved en slutt- ning for å for- hindre kanåk- ning ut på ett gångstråk.

Man t o m satte
upp en järngrind
mitt i gångstråket
för att försöka
hindra kanåkning
och cykelåkning.
Detta var helt för-
gäves. Barnen åk-
te kana och cykla-
de på dessa för-
bjudna ställen,
med många för-
äldrars goda min-
ne.

Cykelåkning var förbjuden inom de undersökta bostadsområdena. Eftersom barn inte utvecklingsmässigt sett är mogna att cykla i trafik före 11-12-årsåldern var detta ett helt orealistiskt och olyckligt förbud, som ju också trotsades av barnen.

Sandels (1972) skriver bl a:

"Kräv att småbarnen får skyddade lekplatser att cykla på i bostadsområdena och se till att barnen också håller sig där! Kräv att alla barn får särskilda cykelbanor om de måste cykla mellan hem och barnstuga eller skola!" (s 163.)

I "Mål och innehåll i Parkleken" (1972) påpekar man vidare:

"Enligt utredningens mening är det önskvärt att barnen får möjligheter att använda sina cyklar i lekparkerna. Lämpliga utrymmen för detta ändamål kan t ex vara asfaltytor, särskilda cykelslingor eller kanbackar. På öppna ytor kan cykelslingor markeras tillfälligt. Deltagarna kan också ordna banor där man får öva precision och teknik (t ex åka i slalom, åka över små smala broar m m). De mindre barnen med trehjulingar och små tvåhjulingar bör ha möjlighet att inom sina vanliga lekutrymmen leka med sina cyklar, ostörda av de större barnens mer avancerade aktiviteter. Särskilda tillfarter, där cykling är tillåten, måste finnas samt uppställningsplatser - gärna också verkstadsplatser - för cyklar." (s 61.)

En stor del av pojkarnas aktiviteter i skolåldern bestod av att spela fotboll och ishockey. I båda bostadsområdena fanns det en speciell bollplan avsedd för detta. I Tanto Centrum förekom dock fotbollspel i större utsträckning på gräsytor och kvarterslekplatser än på själva fotbollsplanen, vars yta var 15 x 20 m. Orsaken till att den utnyttjades så litet var bl a att den ligger något avsides i Parkleken, dvs att det är relativt lång väg att komma dit, ca 100-300 m från husen, samt att den var asfalterad. Barnen själva uppgav nämligen att de tyckte bättre om att spela på en mjukare yta, som man dessutom själv kunde dimensionera. Det är således önskvärt vid planering av lekutrymmen att snarare avsätta mindre ytor där man, om man så vill, kan "kicka boll" än att skapa en speciell bollplan för detta ändamål. Det är också viktigt att dessa "bollytor" ligger nära barnens bostad. Att förbjuda bollspel på övriga lektytor är, som tidigare påpekats, lönlöst. Större bollplaner med korrekta mått krävs framför allt vid fotbollsmatcher. De äldre pojkarna uppgav att de gick till Tantolundens bollplan för att spela sina matcher.

Avsätt mindre ytor till barnen för att "kicka boll".

Det är önskvärt vid planering av lekutrymmen att snarare avsätta mindre ytor där man, om man så vill, kan "kicka boll" än att skapa en speciell bollplan för detta ändamål.

Skadegörelse minskar då man ordnar aktiviteter åt barnen.

Ett av fastighetsägarens största problem brukar vara förstörelse och nedskräpning inom bostadsområdet, varför bostadsområden ofta planeras med avsikt att försöka hindra detta, med resultat att man kan få en steril och torftig miljö. Barnens konstruktiva behov kan då leda till ett destruktivt handlings sätt.

I bostadsområdet på Orrholmen i Karlstad har man anlagt en mycket välutrustad lekpark, Orrleken. Av bokslutet redovisade kostnadsposter för glas och elarmatur - lampor - framgick därvid markant lägre kostnader för Orrholmen jämfört med Karlstads Bostadsaktiebolags övriga fastighetsbestånd (Arne Svensson, förvaltare).

I Rosengård förstörs vidare för ca 30.000 kronor per månad. Bygglekplatser har dock visat sig kunna minska förstörelsen med 20% på andra håll (Andersson m fl 1972).

En viss skadegörelse går dock förmodligen aldrig att komma ifrån. Inom de i denna studie undersökta bostadsområdena förekom enligt föräldrarna förstörelse och oväsen i form av cykel- och mopedåkning på förbjudna ställen, nedskräpning i portar, skadegörelse på cyklar, mopeder och barnvagnar, förstörelse av gräsmattor och planteringar. Föräldrarna ansåg dock att barnens och ungdomarnas uppträdande i dessa bostadsområden var normalt eller bättre än normalt. Ungefär hälften trodde vidare att ordningsproblem bland ungdom skulle bli mindre om "mer än nu vore ordnat för deras fritid", men betydligt färre var benägna att betala "lite mer i hyra" för att göra detta möjligt.

De flesta föräldrarna hade själva givit sina förskolebarn och yngre skolbarn förbudsområden där de inte ville att barnen skulle hålla till. I Tanto Centrum gällde detta framför allt på det branta berget inom bostadsområdet, vid vattnet (Årstaviken) och på gatan. I kv Plankan gällde förbuden främst att avlägsna sig från gården.

8.2.4 Bevara den ursprungliga terrängen i största utsträckning istället för att ersätta den med nyplanterad vegetation. Anlägg gräsytor som tål slitage

Totalt sett utnyttjades gräsytor relativt litet (framför allt i kv Plankan), men vid minusgrader skedde i Tanto Centrum en mycket stor del av aktiviteterna just på gräsytor. Man bör således inte dra den förhastade slutsatsen att det är lyx att bevara naturmark av det slag som finns i Tanto Centrum, på grund av att totala antalet aktiviteter där kan förefalla lågt. Ty, för det första

De flesta föräldrar hade givit sina förskolebarn och yngre skolbarn förbudsområden där de inte ville att barnen skulle hålla till. I Tanto Centrum gällde detta på det branta berget inom bostadsområdet, intill vattnet (Årstaviken) och på gatan.

Naturmarkens attraktionskraft ökar vintertid.

ökar naturmarkens attraktionskraft just under vintertid, då möjligheten till aktiviteter i övrigt är mycket låg, och för det andra har denna naturmiljö ett värde i sig självt. Den ger både barn och vuxna möjlighet att bl a få uppleva årstidsvariationernas inverkan på naturen, se hur löven spricker ut, skiftar i olika färger, faller av, få höra och se fåglar, ekorrar och andra smådjur osv. Dessutom tål de stora träden att klättra i, och man kan också riva av löv och kvistar utan större skadegörelse. Barnen får också tillfälle att både se och känna annan markstruktur än den enbart stumma asfalten eller betongytan. De kan i naturmarken hitta stenar, kvistar, blommor och löv som de kan leka med.

Nutidens barn (och även vuxna) känner dock inte till vilka möjligheter sådant naturmaterial har att erbjuda. Barn på landet, som har detta material ständigt inpå sig, kan utnyttja det på alla tänkbara sätt, medan "stadsbarnen" måste få lära sig detta antingen av andra kamrater eller av vuxna.

Parkleken har på vissa håll s k Skogs mulleskola, där lekledare tar med barnen på utflykt till en närliggande skog. Det vore önskvärt att utöka denna möjlighet, så att stadsbarnen ej behöver känna sig hämmade, då eventuella tillfällen till naturupplevelser erbjudes.

I den kommunala utredningen "Mål och innehåll i Parkleken" (1972) skriver man bl a:

"Naturutflykter bör inte bara för innerstadens lekparkar utan även för lekparkerna i ytterområdena kunna vara ett attraktivt arrangemang. Sådana utflykter kan t ex erbjuda möjligheter till strövtåg i skogs- och ängsmark, kontakt med djur- och växtvärld och diskussioner om naturvård m m. Naturutflykterna kan också ge tillfälle till skid- och skridskoåkning, orientering, bad och liknande aktiviteter." (s 53.)

I "Bostadens grannskap" (1972) påpekas vidare:

"Stora träd, måttligt kuperad terräng och naturmark är en tillgång för lekverksamheter. Träden kan användas för klättring, kojbyggen m m. Barnen kan skaffa sig grundläggande kunskaper om naturen. Det är därför av många skäl önskvärt att bebyggelsen ordnas så att befintlig naturmark bevaras i livskraftiga enheter.

Även små naturområden går att bevara om de ligger så till att inte ytvattnet dräneras bort och slitaget blir för stort. Om natur-

Naturmarken ökar i attraktionskraft under vintertid då aktivitetsutbudet för övrigt är mycket lågt.

Naturmiljön har ett värde i sig självt. Den ger både barn och vuxna möjlighet att bli få uppleva årstidsvariationernas inverkan på naturen, se hur löven spricker ut, skiftar i olika färger, faller av, få höra och se fåglar, ekorrar och andra smådjur osv.

Barnen får också tillfälle att både se och känna en annan markstruktur än den enbart stumma asfalten eller betongytan.

Dessutom tål de stora träden att klättra i, och man kan också riva av löv och kvistar utan större skadegörelse.

Nutidens barn känner inte till vilka möjligheter naturmaterial har att erbjuda. Barn på landet, som har detta material ständigt inpå sig, kan utnyttja det på alla tänkbara sätt, medan "stadsbarnen" måste få lära sig detta antingen av andra kamrater eller av vuxna.

marken ligger högre än byggnader och vägar påverkas inte ytvattnet och träden har stora chanser att klara sig.

I de fall vegetation saknas är det svårt att nyskapa sådan. Vegetation på betongdäck är mycket kostsamt och resultatet blir ändå torftigt.

Om kuperad terräng inte finns i anslutning till bostadsområdet bör sådan skapas t ex med schaktmassor för att lekmöjligheterna vintertid skall ökas." (s 168.)

8.2.5 Möjliggör tillfällen till skapande verksamhet

Tillgång till material för skapande verksamhet är av stor betydelse för barnen. Då det finns möjlighet till experimenterande och konstruktiv verksamhet blir barnen mer förtrogna med omvärlden och får också pröva sin egen förmåga. De äldre barnen ägnar sig åt skapande verksamhet (till skillnad från de yngsta barnen) oftast inte enbart för övnings skull, utan för att det som utförs skall föreställa något. Material som barnen själva kan bearbeta är således värdefullt.

På kvarterslekplatserna bestod den kreativa leken främst av sandlek medan den i Parkleken var mer varierande.

Oftast är lekplatser inte alls planerade för annan konstruktiv aktivitet än "sandlek". Den kreativa eller skapande leken visade sig ganska låg bland barnens uteaktiviteter, framför allt bland de äldre barnen. På kvarterslekplatserna består den kreativa leken främst av sandlek, medan den i Parkleken är mer varierande (klossbygge, målning, snickring, lek med småleksaker osv). Tillgång till vatten stimulerar den kreativa leken. Sand uppblandad med vatten blir t ex mer formbar och är rolig att "gegga" med. Det är inte nödvändigt att anlägga dyrbara plaskdammar som endast kan utnyttjas under en begränsad tid under året, utan det kan vara fullt tillräckligt antingen med en vanlig vattenkran eller dusch. Duschen har vidare den fördelen att den kan användas även av vuxna. Detta rekommenderas bl a i "Förslag till God Bostad 1970".

Parkleken har under den varmare årstiden vissa program på eftermiddagarna som bl a uppmanar till kreativ lek. Dessutom finns i vissa Parklekar sk stugbyar, dvs små lekstugor som barnen får låna, vilka framför allt brukar stimulera flickornas kreativa lek. Lekplatser med personal kan således i högre grad stimulera till skapande verksamhet än vad lekplatser utan personal kan göra.

Satsa på drifts-anslag till löst material.

Det vore därför önskvärt att man även till fastigheternas lekplatser utan personal satsade på drifts-anslag för löst material. En vanlig invändning mot detta brukar vara att sådant material "försvinner". Kostnaderna för detta behöver dock ej bli så omfatt-

Den kreativa eller skapande leken visade sig ganska låg bland barnens uteaktiviteter framför allt bland de äldre barnen. På kvarterslekplatserna består den kreativa leken främst av sandlek, medan den i Parkleken är mer varierande (klossbygge, målning, snickring, lek med småleksaker osv).

Tillgång till vatten stimulerar den kreativa leken. Sand upp-
blandat med vatten blir t ex mer formbart och är roligt att
"gegga" med.

tande om man undviker färdigkonstruerat material utan istället satsar mer på "skräpigt" material såsom bräder, papp, bildäck, utklädningsmaterial osv.

8.2.6 Skapa lekredskap som tillfredsställer flera aktiviteter samtidigt

I båda de undersökta bostadsområdena var utbudet av fasta redskap relativt litet samt av konventionell karaktär. Det fanns ej heller någon äventyrslekplats med bygglek eller dylikt. Klätterredskapen (gungor, klätterställningar och rutschbana) användes främst av flickor i förskoleåldern och yngre skolåldern. Flickorna var också mycket skickliga i att stå på händer, hoppa hage, hoppa rep (s k twist) samt hänga och klättra i de klätterställningar som fanns tillgängliga.

Det brukar framhållas att det sannolikt är under uppväxtåren, "förpuberteten" och puberteten som en god allmän fysik grundlägges. En hög grad av fysisk aktivitet under dessa tidiga år synes nämligen mer påverka kondition och framtida hälsa än en aldrig så rationellt genomförd träning i vuxen ålder.

Satsa mer på sådana lekredskap som flickorna med sin fysiska utvecklingsförmåga finner attraktiva.

Pojkarna ägnar sig mer åt grovmotoriska aktiviteter än flickorna, och är därmed också mer rörelsemässigt aktiva än flickorna. Det vore värdefullt att också satsa mer på sådana redskap som flickorna med sin fysiska utvecklingsförmåga finner attraktiva.

Naturligtvis bör det skapas sådana redskap som samtidigt tillgodoser både flickornas och pojkarnas behov i detta avseende, och som inte företrädesvis är ensamredskap utan där flera barn samtidigt kan (eller måste) använda dem.

Lekredskapens placering.

Lekredskapens placering är givetvis av stor betydelse för hur de kommer att utnyttjas. De yngre barnen är mycket bundna till den egna bostaden, varför det är väsentligt att lekredskapen finns i anslutning till denna. Lekredskap användes vidare ej heller målmedvetet, utan snarare impulsivt. Från t ex att ha öst i sanden, cyklat omkring osv klättrar barnen litet i klätterställningen, fortsätter till rutschbanan osv. Därför är det också en fördel om fler redskap av varierande art och svårighetsgrad står intill varandra, så att det blir en naturlig övergång från ett redskap till ett annat. Genom detta får också de mindre barnen tillfälle att lära och inspireras av de större barnens mer avancerade övningar, varvid redskapens attraktionskraft ökar.

Föräldrarna tillfrågades om det var något de saknade när det gällde anordningar för barnens lek. Det framkom därvid att de saknade både konventionella klätterredskap och mer ovanliga sådana (ut-rangerade spårvagnar eller bussar, lianer, trampetser osv).

Klätterredskap användes främst av flickor i förskoleåldern och yngre skolåldern.

8.2.7 Skapa ytor för såväl kontakt som avskildhet

Den högsta aktiviteten förekom på den kvarterslekplats i Tanto Centrum som ligger intill det hus där det bodde flest barn (hus C). Det är ett känt faktum att platsers attraktionsgrad ökar i och med att det finns andra individer där. Detta gäller såväl barn som vuxna. Små barn kan finna nöje i att se de större barnens lekar och imitera dessa, och större barn och vuxna attraheras till platser där de vet att man kan träffa dem man känner. Det är således viktigt vid planering att inte enbart skapa segregerade lekplatser avsedda för en ålderskategori.

Platsers attraktionsgrad ökar i och med att det finns andra individer där.

Lika viktigt som att skapa ytor för kontakt, är att skapa ytor för avskildhet, där man kan få gömma sig, eller känna att man inte syns av andra. Själva känslan av att ha en liten vrå för sig själv kan också vara tillfredsställande. Parkleken har på vissa platser så kallade stugbyar där barnen kan få låna en liten lekstuga att leka i. Äldre barn vill också oftast ha ställen där de kan sitta och prata utan att vuxna ser dem. Exempelvis framkom vid föräldrainterjuerna att det förekom att barn och ungdomar uppehöll sig olovandes i källare och liknande utrymmen. Likaså framförde barnen själva önskemål om egna lokaler.

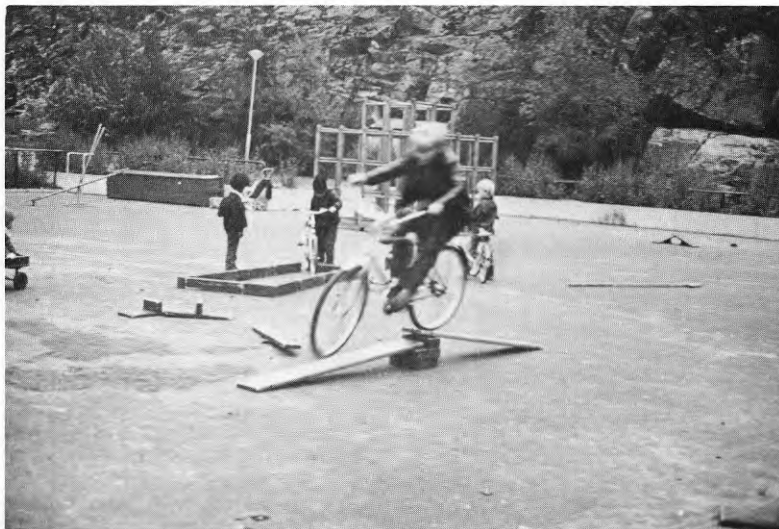
Lika viktigt som att skapa ytor för kontakt är att skapa ytor för avskildhet.

Utomhus bör man kunna skapa avskilda ytor genom t ex bersåer och liknande. Dessa kan utnyttjas även av de vuxna som ibland vill sitta ute fria från insyn t ex då de dricker kaffe, solar sig osv.

8.2.8 Skapa möjligheter för aktiviteter året om

Både barnens och de vuxnas uteaktiviteter sjönk markant under vintertid. Mest påtagligt var detta för förskolebarnen, och dessutom mer påtagligt i kv Plankan än i Tanto Centrum. Aktiviteterna var mindre variationsrika under vintertid än under sommartid. De aktiviteter som mest förekom under vintern var kanåkning, hockeyspel och skridskoåkning. Utnyttjandegraden av kvarterslekplatserna minskade vidare markant, medan däremot utnyttjandet av naturmarken (framför allt för kanåkning) ökade. Parkleken utnyttjades dock relativt sett lika mycket vinter- som sommartid. Ganska många föräldrar (framför allt i kv Plankan) framhöll att möjligheterna till utelek under vintern var dåliga eller mycket dåliga.

Eftersom det under en lång tid av året (oktober - mars) är ett sådant klimat i vårt land, som av de flesta upplevs som ganska kyligt, vore det önskvärt att man vid utemiljöns planering tog hänsyn till detta.

Det är ett känt faktum att platser attraktionsgrad ökar i och med att det finns andra individer där. Detta gäller såväl barn som vuxna. Små barn kan finna nöje i att se de större barnens lekar och imitera dessa, och större barn och vuxna attraheras till platser där de vet att man kan träffa dem man känner.

Lika viktigt som att skapa ytor för kontakt är att skapa ytor för avskildhet, där man kan få gömma sig, eller känna att man inte syns av andra. Själva känslan av att ha en liten vrå för sig själv kan också vara tillfredsställande.

*Förbättra
mikrokli-
matet.*

Detta kan ske dels genom att man förbättrar mikroklimatet med hjälp av vindskydd och nederbördsskydd samt genom markvegetationen, dels även genom att beräkna bostadsområdets klimat. I "Bostadens grannskap" (1972) anges bl a de hjälpmedel som kan användas vid beräkning av bostadsområdets klimat.

*Skapa kupe-
rade lek-
ytor.*

Man bör se till att lekytorna är kuperade för kan- och skidåkning, vilket kan ske genom att med hjälp av schaktmassa tillskapa kullar, om sådan terräng ej finns inom bostadsområdet. Det är också väsentligt att det finns spolade isbanor för skridskoåkning och hockeyspel.

*Spola is-
banor.*

*Skapa ge-
mensamma
inomhus-
lokaler.*

Det bör även finnas möjlighet till gemensamma inomhuslokaler för lek, dels sådana som kan vara uppvärmda för ständig inomhusvistelse, dels vara av sådan konstruktion att man inom vissa delar kan vistas inne med ytterkläder på.

*Solbelysta
lekytor för
framför allt
de yngsta
barnen.*

De yngre barnen och de vuxna är mest beroende av ett behagligt klimat. De minsta barnen rör inte så mycket på sig ute och vuxna tycker också om att sitta stilla och sola sig. Det är alltså viktigt att ta hänsyn till solförhållandena vid planering av framför allt de minsta barnens lekplatser. I denna undersökning framkom inte att uteleken är begränsad till vissa fixa tidpunkter för förskolebarnen, utan fördelar sig tämligen jämnt under året mellan kl 9.30-18.30. I andra undersökningar har det dock visat sig att den högsta utefrekvensen ligger mellan 10-12 på förmiddagen och mellan 15-16 på eftermiddagen. Det är således önskvärt att man under dessa tider får en solbelyst lekyta. Solen kan dock vid varmare väder upplevas som mycket obehaglig, varför det alltid bör finnas tillfälle till skugga, genom t ex träd och buskar. Exempelvis i kv Plankan uppgav föräldrarna att orsaken till att plaskdammen utnyttjades så litet var att den under förmiddagen låg i skugga.

8.2.9 Skapa möjligheter för aktiviteter för vuxna

De vuxna vistades ute ganska litet. De var företrädesvis ute då det var varmare väder och möjlighet fanns att sola sig. De flesta vuxna som var ute var de som passade barn, men de deltog sällan direkt i barnens aktiviteter. Parkeleken tycktes därvid fungera som en samlingsplats för barnens mammor, dit de kunde gå för att träffa dem de kände.

Det vore önskvärt vid planering att man även tog hänsyn till att vuxna skall kunna utnyttja utemiljön, både de som är ute för att passa barn och öv-

De yngre barnen och de vuxna är mest beroende av ett behagligt klimat. De minsta barnen rör inte så mycket på sig, och vuxna tycker också om att sitta stilla och eventuellt sola sig.

Det är önskvärt att skapa sådana lekredskap och lekmöjligheter så att de vuxna på ett naturligt sätt kan delta i barnens lek.

*Förbättra
mikrokli-
matet.*

riga. Detta skulle kunna tillgodoses dels genom att förbättra mikroklimatet med vindskydd och bersåer, dels genom att skapa naturliga samlingsplatser.

*Skapa na-
turliga sam-
lingsplatser.*

Vidare är det önskvärt att skapa sådana lekredskap och lekmöjligheter så att de vuxna på ett naturligt sätt kan delta i barnens lek. De fastmonterade lekredskap vid vilka flest vuxna förekom var sandlåda, gungor och slängkälke, dvs sådana systerställningar där de vuxnas medverkan dels roar barnen, dels i någon mån håller de vuxna aktiva och därmed varmare vid kyligt väder. Annan verksamhet där vuxna på ett naturligt sätt kan delta är t ex vid bygglek, djurlek samt övrig parkleksverksamhet. De skulle därmed få ut mer av sin utevistelse än bara tålmodig väntan. Det krävs då naturligtvis från parkpersonalens sida att föräldrarna (och även andra vuxna) uppmuntras till att vara aktiva.

*Skapa lek-
möjligheter
där vuxna på
ett natur-
ligt sätt
kan delta i
barnens lek.*

I "Mål och innehåll i Parkleken" (1972) framhåller man:

"Om inslaget av vuxna deltagare i Parkleken ökade, skulle de yngre i större omfattning än idag kunna få kontakt med den äldre generationen. En utbyggnad av vuxenverksamheten skulle också bidra till att parkerna aktiverades kvällstid, vilket skulle vara av stort värde." (s 76.)

8.3 Slutord

Bostaden och närmiljön utomhus utgör de flesta barns huvudsakliga miljö under uppväxttiden. Kompletterande miljöer såsom förskola eller annan barnverksamhet nås av relativt få barn. Endast ca 1/5 av alla förskolebarn nås av förskolan.

Endast en begränsad grupp barn tillgodoser sig bostadsområdets utemiljö, nämligen barnen i åldern 4-9 år (företrädesvis pojkar) samt pojkar i åldern 10-12 år. Flickorna, särskilt i skolåldern vistas ute betydligt mindre än pojkarna. Likaså är de minsta barnen upp till 4 år samt tonåringarna (13-15 år) underrepresenterade ute, både pojkar och flickor.

Resultaten i denna undersökning pekar mot att lekpark med personal (Parklek) har en mycket viktig funktion att fylla, och tillgodoser behov som inte kan uppfyllas enbart genom lekytor utan personal.

Medan de anlagda lekytorna utan personal företrädesvis besöks av de yngsta barnen, så attraherar Parkleken barn i alla åldrar. Besöksfrekvensen är där relativt sett lika hög under såväl vinter- som sommarhalvåret. Föräldrarna är mycket po-

sitiva till Parkleken och den fungerar dessutom som en samlingsplats för barnens mammor. Genom att tillskottet av vuxna därmed ökar, ökar i sin tur attraktionsgraden även för barnen.

De vuxna brukar mycket sällan direkt delta i barnens aktiviteter utomhus. Med viss hjälp från parkpersonalens sida kan dock mödrarna uppmuntras till att delta i barnens lek.

Det känns också mer stimulerande för vuxna att göra detta då flera vuxna deltar samtidigt. Vid föräldraintervjuerna framkom dessutom önskemål om lokaler för "allaktivitet" för både barn och vuxna.

Pedagogiskt utbildad personal i Parkleken (vilket tyvärr inte alltid är fallet) kan många gånger leda in barnens lekar mot samarbete istället för mot tävlan. Den kreativa leken stimuleras om det finns lekparkspersonal. Mer avancerade lekaktiviteter kan erbjudas, såsom bygglek, snickring, modellering, teaterlek osv. Dessutom kan pedagogiskt utbildad personal stimulera barnen till mer varierande lekar. I många moderna bostadsområden är de boende barnen i ungefär samma ålder, varför de ej på ett naturligt sätt kan lära sig olika slags lekar av äldre barn eller vuxna. Upplevelser och lek i naturmiljöer (vilket många gånger stadsbarnen står helt främmande inför) kan berikas genom vuxnas hjälp.

I "Lek och lekmiljö" (1971) påpekar man, att ett övergripande samhällsligt mål i grundskolan är att i möjligaste mån ge barnen lika förutsättning till utbildning. För att uppnå detta mål, måste man eftersträva att ge alla barn likartade och allsidiga förutsättningar till miljöupplevelser. En möjlig åtgärd vore således bl a en större satsning på öppen fritidspedagogisk verksamhet (typ Parklek).

Parklekverksamhet finns fn i ett 20-tal kommuner. I Stockholm har den kommunala Parkleksutredningen ("Mål och innehåll i Parkleken", 1972) redovisat ett utbyggnadsprogram för perioden 1973-80. Kostnaderna för föreslagna nyanläggningar och andra investeringar beräknas till ca 78,9 mkr. Driftskostnaderna vid fullt genomförd utbyggnad 1981 uppskattas till ca 41,5 mkr/år. (I 1972 års driftsbudget har anslagits 14,0 mkr för Parkleken.)

I "Barns utemiljö" (1970) framhåller man att kostnaderna för drift av statsstödd fritidspedagogisk verksamhet i utemiljö skulle uppgå till ca 300 kronor per barn och år i lekpark. För barnstugor är driftskostnaderna 10-25 ggr större per plats. Det är alltså stor skillnad i fråga om resurser för lekmöjligheter och pedagogisk stimulans för de barn som nås av barnstugornas tjänst och de som står utanför. Standarden för barn i modern bebyggelse skulle avsevärt kunna höjas om man försåg lekplatser med personal. En ökad satsning på driftssidan borde således kunna ske i såväl nyproducerade som redan färdigställda bostadsområden.

8.3.1 Fortsatt forskning

I föreliggande studie har bl a skilda datainsamlingsmetoder ut-

prövats. Med utgångspunkt från insamlat material kan man bedöma vilka faktorer som kan vara relevanta för kommande mer intensiva (och mindre omfattande) studier av barns beteenden i flera olikformade bostadsområden. Det vore bl a värdefullt att koncentrera sig på bostadsområden med skilda former av parkleksverksamhet för att undersöka hur detta påverkar barnens utevistelse. Andra tänkbara studier med dessa metoder vore att studera aktiviteter vid skilda typer av lekredskap (planeras f n av Lekmiljörådet). Intensivstudier under den kallare delen av året i skilda bostadsområden vore också ett värdefullt studieobjekt.

9 LITTERATURREFERENSER

Ackermans, E, 1970, De woonomgeving als speelgelegenheid. (The vicinity of the home used as a play area.) (Volters-Noordhoff.) Leiden.

Ahlström, Å & Åström, K, 1966, Bostadsområde i Tanto. Särtryck ur: Arkitektur, Nr 10, 1966.

Andersson, B, Höök, K, Rogenfelt, L & Waldemarson, E-L, 1972, Lekplatser, en litteraturöversikt och ett försök till kvantitativ bedömning. (Psykologiska institutionen, Uppsala universitet.) Uppsala.

Bostadens grannskap - råd och anvisningar för planering, 1972, rapport 24, remisshandling. (Statens Planverk.) Stockholm.

Carlestam, G, 1966, I Metod för studium av aktiviteter med mekanisk datainsamling. II Metodens fältmässiga tillämpning i området Grindtorp i Täby köping. (KTH) Stockholm.

Dahlström, E, 1957, Barnfamiljer i höghus och trevånings låghus i Vällingby. Rapport 38. (Statens nämnd för byggnadsforskning.) Stockholm.

Erikson, E, H, 1969, Barnet och samhället. (Natur & Kultur.) Stockholm.

Gilmore, B, 1966, Play: A Special Behavior. In: Herron, R. E & Sutton-Smith, B, 1971, Child's Play. (Wiley & Sons.) p 311-325. New York.

God Bostad - förslag den 15 april 1970. (Bostadsstyrelsen.) Stockholm.

God Bostad idag och i morgon, 1964. (Bostadsstyrelsen.) Stockholm.

Handboken Bygg, del 7, 1962. (Byggmästarens förlag.) Stockholm.

Hole, V, 1967, Children's play on housing estates. (Her Majesty's Stationary Office.) London.

Holme, A & Massie, P, 1970, Children's Play: A Study of Needs and Opportunities. (Michael Joseph Ltd.) London.

Höweler, M, 1973. En studie av barn från låghus- och höghusområden. (Pedagogiska institutionen, Lunds universitet.) Lund.

Krantz, B, 1965, Utomhus i Baronbackarna. Byggforskningens informationsblad 1965:42. (Statens institut för byggnadsforskning.) Stockholm.

Landström, L, 1958, Höghus och låghus i småstadsmiljö. En familjesociologisk undersökning. Rapport 48. (Statens nämnd för byggnadsforskning.) Stockholm.

Lek och lekmiljö, 1971, Promemoria med förslag till ett statligt råd på lekmaterial/lekmiljörådet. (Socialdepartementet.) Stockholm.

Lindensjö, S & Mattsson, K, 1971, Undersökning av till polisen rapporterade barntrafikolyckor under åren 1968 och 1969 (barn 0-10 år). (Skandia.) Stockholm.

Mc Lellan, J, 1970, The Question of Play. (Pergamon Press.) Oxford.

Morville, J, 1969. Børns brug af friarealer. (Statens byggeforskningsinstitut.) Köpenhamn.

Mål och innehåll i Parkleken, 1972, Betänkande avgivet av Parkleksutredningen i Stockholm. Stockholm.

Mårtensson, B, G, 1973, Markutrymmen i fem bostadsområden - användning och utformning. (Byggforskningen.) Stockholm.

Nicholson, C & Marsh, H, 1968, Children's outdoor activities on three medium density estates. (Ministry of housing and local government.)

Niléhn, K, 1972, Barn - lek - miljö. (Psykologiska institutionen Lunds universitet.) Lund.

Osiris II, 1971, Inter-university Consortium for political Research. (The University of Michigan.)

Piaget, J, 1962, Play, Dreams and Imitation in Childhood. (Norton & Company.) New York.

Sandels, S, 1972, Små barn i trafiken. (Läromedelsförlagen.) Stockholm.

Sandels, S & Wohlin, H, 1960, Studier av förskolebarns lekvanor i modern bostadsbebyggelse. (KTH) Stockholm.

SOU 1, 1970, Barns utemiljö. Betänkande avgivet av kommittén för barns utemiljö. (Statens offentliga utredningar.) Stockholm.

SOU 26-27, 1972, Förskolan. Betänkande avgivet av 1968 års barnstugeutredning. (Statens offentliga utredningar.) Del 1-2. Stockholm.

Wretling-Larsson, S, 1961, Lekvanor på Stockholms lekplatser. Vad leker barn i olika åldrar? Stockholm.

RAPPORTER INOM PROJEKTET

Björklid-Chu, P, 1972. Kartläggning av barns aktiviteter inom ett modernt bostadsområde. En delstudie. (Ped inst Lärarhögskolan i Stockholm.) Stockholm.

Arbetsrapporter med huvudtiteln "Kartläggning av barns aktiviteter inom två moderna bostadsområden" presenterade i: Preliminärrapport från Pedagogiska institutionen vid Lärarhögskolan i Stockholm.

- Inledning och bakgrund. Delrapport I (n:o 11 i serien)
- Metodbeskrivning. Delrapport II (n:o 13 i serien)
- Hur leker barn ute? Resultatredovisning från skilda observationsstudier. Delrapport III (n:o 15 i serien)
- När vistas barn ute? Resultatredovisning från skilda observationsstudier. Delrapport IV (n:o 16 i serien)
- Var leker barn ute? Resultatredovisning från skilda observationsstudier. Delrapport V (n:o 19 i serien)
- Resultatredovisning från en enkät- och intervjuundersökning. Delrapport VI (n:o 12 i serien)

BILAGA 2

TAB. 7. Fördelning av antal utförda observationspass för skilda datainsamlingstekniker i respektive bostadsområde.

Datainsamlingsteknik	Undersökningsområde			
	Tanto Centrum	Kv Plankan	Tanto-lunden	Högalids-parken
Frekvensobservationer	507	189		
Frekvensobservationer med utfrågning	130	42	96	41
Frekvensobservationer med löpande protokoll	49	19		

BILAGA 3

TAB. 8. Fördelning av antalet individregistreringar vid skilda datainsamlingstekniker i respektive bostadsområde.

Datainsamlingsteknik	Undersökningsområde			
	Tanto Centrum	Kv Plankan	Tanto-lunden	Högalids-parken
Frekvensobservationer	19044	2251		
Frekvensobservationer med utfrågning	3669	672	127	86
Frekvensobservationer med löpande protokoll	3479	2136		

BILAGA 4

TAB. 9. Refererade svenska och utländska undersökningar om barns utelek.

Författare	Publiceringsår	Land	Metod	Undersökningensperiod	Undersökningensområden
Dahlström	1957	Sverige	Intervjuer		2 hustyper i Vällingby
Landström	1958	Sverige	Intervjuer		2 hustyper i 4 städer
Sandels & Wohlin	1960	Sverige	Observationer	maj-juni	2 bostadsområden
Wretling-Larsson	1961	Sverige	Observationer	1 år okt -59 - sept -60	70 lekplatser med lekledare
Krantz	1965	Sverige	Intervjuer		1 bostadsområde
Carlestam	1966	Sverige	Observationer med robotkamera	1 dec -64 - 30 juni -65	1 bostadsområde
Niléhn	1972	Sverige	Enkäter Barnteckningar Barnuppsatser	2-5 maj -72	1 bostadsområde
Höweler	1973	Sverige	Test Intervjuer Skattnings- scheman		2 hustyper i 5 bostadsområden
Mårtensson	1973	Sverige	Observationer	2 tvåveckors- perioder sept- okt -70 maj-juni -71	5 bostadsområden
Hole	1965	England	Observationer Intervjuer	aug -59 aug -60	12 bostadsområden
Nicholson & Marsh	1968	England	Observationer	aug-sept	3 bostadsområden
Morville	1969	Danmark	Observationer Intervjuer	14-21 juni -65	2 hustyper i 2 bostadsområden
Ackermans	1970	Holland	Observationer	mars-dec -67	1 bostadsområde 2 lekplatser

R57: 1974

Denna rapport hänför sig till forskningsanslag Bs 495 från Statens råd för byggnadsforskning till Barnpsykologiska forskningsinstitutet, Lärarhögskolan i Stockholm.

Distribution: Svensk Byggtjänst, Box 1403, 111 84 Stockholm

Grupp: samhällsplanering

Pris: 22 kronor + moms